

ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUĞA YÖNELİK FİZİKSEL İSTİSMARIN ADLİ BİLİMLER
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

HİLAL KARAYAZI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADLİ BİLİMLER ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Oğuz Polat

İSTANBUL-2023

ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUĞA YÖNELİK FİZİKSEL İSTİSMARIN ADLİ BİLİMLER
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

HİLAL KARAYAZI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADLİ BİLİMLER ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Oğuz Polat

İSTANBUL-2023

Anabilim Dalı:

Adli Bilimler

Program:

Adli Bilimler Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı:

Çocuğa Yönelik Fiziksel İstismarın Adli
Bilimler Açısından Değerlendirilmesi

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Hilal Karayazı

Savunma Sınavı Tarihi:

.../.../....

Bu tez çalışması jürimiz tarafından Yüksek Lisans. tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye (Jüri Başkanı)

Ünvanı, Adı-Soyadı

İmza

Kurumu

Üye (Tez Danışmanı)

Ünvanı, Adı-Soyadı

İmza

Kurumu

Üye

Ünvanı, Adı-Soyadı

İmza

Kurumu

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

31.01.2023

Hilal Karayazı

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Çalışma sürecinde bana her türlü konuda yol gösterici olan, bilgi birikimi ve olumlu tavrıyla beni cesaretlendiren, yardımcı olan ve her zaman öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışmanım Sn. Prof. Dr. Oğuz Polat'a, bana olan sevgilerini, güvenlerini ve desteklerini her zaman hissettiren canım aileme, tez sürecinde beni yalnız bırakmayan sevgili arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Bu tez çalışmasının alana katkı sağlamasını ve yararlı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMA VE SİMGELER LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	1
ABSTRACT	2
1 GİRİŞ VE AMAÇ.....	3
1.1 Araştırmanın Önemi.....	3
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Hipotezleri	5
2 GENEL BİLGİLER	6
2.1 Çocuk Kimdir?	6
2.2 Çocuğun Gelişimi.....	10
2.2.1 Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı.....	11
2.2.2 Erikson'un psikososyal gelişim kuramı.....	12
2.2.3 Davranışçı çocuk gelişim kuramları.....	14
2.2.4 Piaget'in gelişim kuramı	14
2.2.5 Bowlby'nin bağlanma kuramı	15
2.2.6 Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı	16
2.2.7 Vygotsky'nin sosyokültürel teorisi	16
2.3 Şiddet.....	17
2.4 Fiziksel Cezalandırma	20
2.5 Dayak ve İstismar	22
2.5.1 Fiziksel ceza ve çocuk istismarı	24
2.6 Fiziksel Ceza Ortaya Çıkma Nedenleri.....	31
2.6.1 Ebeveyn kaynaklı nedenler.....	32
2.6.2 Çocuk kaynaklı nedenler	35
2.6.3 Çevre ve kültür kaynaklı nedenler	36
2.7 Fiziksel Ceza Uygulayan Kişiler ve Ortak Özellikleri	37
2.8 Hangi Durumlarda Fiziksel Ceza Ortaya Çıkıyor.....	38
2.9 Fiziksel Cezaya Maruz Kalan Çocuklarda Davranışsal Belirtiler ve Etkileri.....	39
2.10 Medikal Boyut.....	41

2.11 Travma Sonrası Stres Bozukluğu	43
2.11.1 Travma sonrası stres bozukluğu tanı kriterleri	44
2.11.2 Travma sonrası stres bozukluğu etiyojisi.....	45
2.11.3 Travma sonrası stres bozukluğu belirtileri.....	45
2.12 Şiddet Eğilimi.....	47
2.12.1 Şiddet eğilimi için risk faktörleri.....	48
2.12.1.1 Bireysel risk faktörleri.....	48
2.12.1.2 Gelişimsel risk faktörleri	48
2.12.1.3 Ailesel risk faktörleri	49
2.12.1.4 Çevresel risk faktörleri	50
2.12.1.5 Okul ve şiddet.....	51
2.12.1.6 Medya ve şiddet.....	51
2.13 Fiziksel Ceza ve Türkiye'deki Durum	51
2.14 Fiziksel Ceza ve Dünyadaki Durum.....	55
2.14.1 Ülkelere göre çocukta kullanılan fiziksel ceza yöntemleri.....	58
2.15 Hukuksal Boyut	60
2.16 İlgili Kurum ve Kuruluşlar	66
3 GEREÇ VE YÖNTEM.....	74
3.1 Örneklem	74
3.2 Veri Toplama Araçları	74
3.2.1 Kişisel bilgi formu	74
3.2.2 Şiddete maruz kalma ölçeği.....	74
3.2.3 Şiddet eğilimi ölçeği	75
3.2.4 Travma sonrası stres belirtileri ölçeği.....	76
3.3 İşlem	76
4 BULGULAR.....	77
5 TARTIŞMA	84
6 SONUÇ	96
7 KAYNAKLAR.....	101
8 EKLER	111
EK 1. Etik Kurul Kararı.....	111
EK 2. Ebeveyn Aydınlatılmış Onam Formu	113
EK 3. Kişisel Bilgi Formu	115
EK 4. Şiddete Maruz Kalma Ölçeği	116
EK 5. Şiddet Eğilimi Ölçeği.....	119
EK 6. Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği	120
9 ÖZGEÇMİŞ.....	121

KISALTMA VE SİMGELER LİSTESİ

AAK	Aile Araştırma Kurumu
ATHGM	T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çocuk istismarı vakalarında iş akış şeması68

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri.....	77
Tablo 2. Katılımcıların fiziksel cezaya maruz kalıp/ kalmadıkları.....	78
Tablo 3. Fiziksel cezalandırma maruz kalmalarını cinsiyete göre farklılaşması	79
Tablo 4. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalmalarının sınıf düzeyine göre farklılaşması	80
Tablo 5. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalmalarının ebeveyn çalışma durumuna göre farklılaşması	81
Tablo 6. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalmalarının ebeveyn çalışma durumuna göre farklılaşması	81
Tablo 7. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalmalarının kardeş sayısı ve doğum sırasına göre farklılaşması.....	82
Tablo 8. Fiziksel cezalandırmaya kim tarafından maruz kaldıkları.....	82
Tablo 9. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalma ve travma sonrası stres bozukluğu ilişkisi.....	83
Tablo 10. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalma ve şiddet eğilimi ilişkisi.....	83

ÖZET

Çocuğa Yönelik Fiziksel İstismarın Adli Bilimler Açısından Değerlendirilmesi

Çocuk istismarı, çocukların cinsel, fiziksel veya duygusal olarak şiddete maruz kalması ya da ihmal edilmesidir. Çocuğa yönelik fiziksel şiddet olguları şiddet tipleri arasında en çok karşılaştığımız şiddet tipidir. Fiziksel şiddet birçok toplumda çocuğu disiplin etme amacıyla fiziksel cezalandırma olarak kullanılmaktadır. Bu araştırmada da 14-18 yaş arası çocuklarda disiplin yöntemi olarak uygulanan fiziksel cezalandırmanın sıklığı, niteliği, etkileri ve diğer tüm boyutları araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 14-18 yaş aralığında İstanbul'da ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 660'ı kız 390'ı erkek 1050 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler sınıf ortamında öğrencilerden anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Şiddete Maruz Kalma Ölçeği, Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada toplanan verilerin analizinde IBM SPSS Statistic Base 25.0 kullanılmıştır. Sırasıyla şu analizler; betimsel, güvenilirlik, normallik ve Korelasyon yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin %63,8'i fiziksel cezalandırmaya maruz kalmıştır. Kız öğrencilerin fiziksel cezaya maruz kalması erkeklere oranla daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeyi, ebeveyn eğitim durumu, ebeveyn çalışma durumuna göre de fiziksel cezaya maruz kalma oranlarında değişkenlik gözlenmiştir. Fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencilerinin fiziksel cezaya ve şiddete maruz kalması sonrası travma sonrası stres bozukluğu yaşadıkları ve şiddet eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir ($p<0.05$). Fiziksel cezalandırma, çocuklar üzerinde olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Çocukların disiplin altına alınması ve istenmeyen davranışların yönetilmesi için daha etkili ve sağlıklı yöntemler kullanılması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çocuğa fiziksel şiddet, Çocuk istismarı, Fiziksel cezalandırma, Dayak, Çocuğu disiplin etme.

ABSTRACT

Evaluation Of Physical Abuse Against Children In Terms Of Forensic Sciences

Child abuse is the exposure of children to sexual, physical or emotional violence or neglect. Physical violence against children is the most common type of violence among the types of violence. In many societies, physical violence is used as corporal punishment to discipline children. In this study, it was aimed to investigate the frequency, nature, effects and all other dimensions of physical punishment applied as a disciplinary method in children aged 14-18 years. The sample of the study consisted of 1050 high school students between the ages of 14-18, 660 female and 390 male, who were studying at a secondary school in Istanbul. Data were collected from the students in the classroom environment using the questionnaire method. Personal Information Form, Exposure to Violence Scale, Posttraumatic Stress Symptoms Scale and Violence Tendency Scale were used as data collection tools. IBM SPSS Statistic Base 25.0 was used to analyze the data collected in the study. Descriptive, reliability, normality and correlation were analyzed respectively. According to the findings of the study, 63.8% of the students were exposed to corporal punishment. It was found that female students were less exposed to corporal punishment than male students. In addition, variability was observed in the rates of exposure to corporal punishment according to students' grade level, parental education level, and parental employment status. It was determined that high school students who were exposed to corporal punishment experienced post-traumatic stress disorder and showed a tendency to violence after being exposed to corporal punishment and violence ($p < 0.05$). Corporal punishment can have negative consequences on children. More effective and healthy methods should be used to discipline children and manage unwanted behaviors.

Keywords: Physical violence against children, Child abuse, Physical punishment, Beating, Disciplining children.

1 GİRİŞ VE AMAÇ

1.1 Araştırmanın Önemi

Günümüzde toplumda en çok karşılaştığımız ve toplum genelini rahatsız eden problemlerden birisi şiddettir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti “Bireyin bir gruba, kendine ya da bir başkasına yönelik amaçlı bir şekilde kalıcı fiziksel, psikolojik sorunlar hatta kişinin ölümüne sebep olacak kadar eylemde bulunması.” olarak tanımlamıştır (1). Şiddete maruz kalan dezavantajlı gruplardan en sık karşılaştığımız grup çocuklardır. Çocuk istismarı, bir yetişkin tarafından çocuğun o kültürde kabul edilmeyen bir davranışa maruz kalması şeklinde tanımlanabilir (2). Çocuğa yönelik istismar, çocuğun bakımında sorumlu kişilerce gerçekleştirilebilmektedir. Bu kişiler aile bireyleri, arkadaşları, akrabaları, yabancılar, eğitim kurumu personelleri (idari yönetim, öğretmen vb.) ve işverenleridir. Çocuğa yönelik gerçekleştirilen fiziksel istismar, “çocuğun ebeveynleri ya da bakımından sorumlu başka bir kişi tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğratılması, yaralanması ya da yaralanma riski taşınması” şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuğa fiziksel şiddet ebeveyn tarafından ya da kurum (okul, yuva, yurt) içerisinde öğretmenleri ya da okul personeli tarafından gerçekleştirilebilmektedir (3).

Çocuk istismarı olarak tanımlanabilecek hareketlerin bir çoğu başlangıçta çocuğu u disipline etme amacı taşımış olmasına rağmen fiziksel ceza disiplin etme yönteminin en uç noktasıdır (4). Çocuğa yönelik uygulanan fiziksel ceza; tokat atmak, şaplak atmak, sarsmak, kulağını çekmek, saçını çekmek gibi fiziki uygulamaları içerebileceği gibi, toplumun yaklaşımına göre kemerle vurma ve ısırma gibi eylemleri de barındırabilir (5). Fiziksel ceza kullanımı çocuk istismarının meydana gelme olasılığını arttırmaktadır (6). Fiziksel şiddet kapsamında, çocukları disiplin etme amaçlı fiziksel cezanın sık olarak kullanıldığı bilinmektedir. Fiziksel cezaya/istismara maruz kalan çocuklar psiko-sosyal bağlamda da olumsuz etkilenebilmektedir. Çocuğa yönelik uygulanan fiziksel şiddet hem kısa hem de uzun dönemde çocuk üzerinde kalıcı problemlere neden olabilmektedir. Fiziksel ceza/istismar’a maruz kalan çocukta sık rastlanan belirtiler başlıca (7,8):

- Akademik başarısında düşüş,
- Okul aktivitelerine katılmama,
- Birinin fiziksel temasından endişelenme, korkma ve tedirgin olma,
- Ebeveynlerinden ve eve gitmekten korkma çevresini izlerken çok sakin/tepkisiz olma,
- Düşük özsaygı,
- Çaresizlik ve suçluluk hissi,
- Hırsızlık yapma,
- Yalan söyleme,
- Sigara, madde, alkol kullanma ve bağımlılık,
- Travma sonrası stres bozukluğu,
- Deliryum ve Disosiasyon,
- Uyku problemleri,
- Altını ıslatmak gibi öğrenme problemleri regresyon

şeklinde belirtilebilir.

Çocuğun disiplin etme adı altında ebeveynleri, öğretmenleri, okul personeli ya da kendinden yaşça büyük kişiler tarafından fiziksel şiddete maruz kalması çocuklar için yaşamlarını olumsuz etkileyen bir deneyim olmaktadır. Bu sebepten çocuğun fiziksel cezaya maruz kalma sıklığının, çocuk üzerindeki etkilerinin ve diğer tüm boyutlarının araştırılması büyük önem taşımaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Ülkemizde ve dünya genelinde çocuğa yönelik fiziksel şiddet olguları şiddet tipleri arasında ilk sırada yer almaktadır ve en sık karşımıza çıkan şiddet tipidir. Bunun nedeni de birçok toplumda fiziksel şiddetin çocuğu disiplin etme yöntemi olarak da kullanılmasıdır. Bunun yanı sıra günlük yaşamda okul peroneli aile bireyleri ve arkadaşları ile sıklıkla fiziksel şiddet içeren olumsuz birçok davranış yaşanabilmektedir. Bu çalışmada 14-18 yaş arası çocuklarda disiplin yöntemi olarak

uygulanan fiziksel cezalandırmanın sıklığı, niteliği, etkileri ve diğer tüm boyutları araştırılıp çalışılmıştır.

1.3 Araştırmanın Hipotezleri

- Hipotez 1: Türk toplumunda İstanbul ili özelinde 14-18 yaş arası lise öğrencileri geçmişteki yaşamlarında çevrelerindeki kişiler tarafından fiziksel cezalandırmaya maruz kalmışlardır.
- Hipotez 2: Fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencileri, fiziksel cezaya maruz kalmayan lise öğrencilerine oranla travma sonrası stres bozukluğu yaşamaları anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.
- Hipotez 3: Fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencileri, fiziksel cezaya maruz kalmayan lise öğrencilerine oranla daha sık şiddet eğilimi göstermektedirler.
- Hipotez 4: 14-18 yaş arası lise öğrencilerinin fiziksel cezalandırmaya maruz kalma sıklıkları ve oranları öğrencinin demografik özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir.

2 GENEL BİLGİLER

2.1 Çocuk Kimdir?

Çocuk kavramı küçük insan olarak tanımlanan ancak 1990 da B.M. Çocuk Hakları Sözleşmesinin ilk maddesi kapsamında 0-18 yaş arası bireylerin tanımlanmasıyla sınırları belirlenmiş bir dönemi belirtmektedir.

20 Kasım 1989'da kabul edilen Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca hazırlanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'si, 14 Eylül 1990'da Türkiye tarafından imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre 18 yaşına kadar olan herkes çocuktur. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların hayatta kalması ve gelişmesi, ayrımcılık yapılmaması, çocuğun yüksek yararı ve çocuk katılımına dayanmaktadır. Bu, çocukların tüm özel haklarını kapsayan bir sözleşmedir. Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre çocuk; "yaşı küçük erkek ya da kız", "soy bakımından erkek evlat ya da kız, evlat", "Belli bir işte yeteri kadar gelişimi ve deneyimi olamayan kişi" kişi şeklinde tanımlanmıştır. Çocukluk biyolojik ölçüt olarak 18 yaşından küçük bireyler olarak tanımlansa da, kavramın kültürel temeline bakıldığında çocukluk tanımının, algısının ve çocuklara yönelik bakış açısının farklı zaman ve kültürlerde farklılaştığı ve sürekli anlamının dönüştüğü görülmektedir.

Çocuğun tanımlanması, çocukluk algısı ve çocuğa bakış açısı dönemsel olarak şöyle sınıflandırılmıştır; Antik dönem, Eski Yunan ve Roma Dönemi, Ortaçağ Dönemi ve Rönesans Dönemi, Aydınlanma Dönemi, Sanayi Devrimi, 19. yüzyıl, Modern Çocukluk ve Post-Modern Çocukluk dönemi gibi isimlerle kavramsallaştırılmıştır.

Antik Yunan'da yetişkin erkeklerle aynı yerde olamayan çocuklar, ortaçağ Avrupa'sında işe yaramaz varlıklar olarak görülüyordu. Orta Çağ'da 4-5 yaş arası çocuklara yetişkin gibi davranılır ve kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kalırlardı. Tarihçi Philippe Aries, çocukluk kavramının daha yakın zamanlarda, 1600'lerde tartışıldığına dikkat çekmektedir. 1962'de yazdığı "Centuries of Childhood" adlı eserinde, çocukluğun değişmez bir olgu olduğunu görüşünü

eleştirmiştir. 1600'lerden önce çocukları tanımlayan farklı bir kavram bulunmadığını belirtmiştir (9).

Çocukluk kavramının temeli, çocuğun biyolojik olarak tam olarak gelişmemiş olduğu ilkesine dayanmaktadır. Orta çağ döneminde çocukların işe yaramazlığının kanıtı olarak; dönemin edebi ve resimli eserlerinde ihmal edilen bebek ve çocuk ölüm istatistiklerinin olmadığını not edilmektedir (10). Ona göre sanat yapıtlarında çocukların yüzleri büyük boy yetişkinler ve küçük yetişkinler gibi giyinmiş olarak resmedilmişlerdir. Yine 1600'lü yıllara kadar çocuklara özel oyun ve oyuncakların olmadığı bulunmuştur (9). Kısacası çocukluğun kendine has özellikleri olduğunu, bu özelliklerin yetişkinlerden farklı olduğunu ve bu farklı özelliklerin çocukları yetişkinlerden ayırdığını ilk söyleyen Aries'dir. Ona göre Orta Çağ'da olmayan "çocukluk" döneminin cehaletiydi. Rönesans ile çocukların refahına olan ilgi arttı ve toplumun çocuklara bakma ve onları koruma sorumluluğu kısmen de olsa artış göstermiştir.

16. yüzyılda başlayan reform hareketleri çocuklar üzerindeki algıları da etkilemiştir. Tarım toplumlarında kas gücünün önemi nedeniyle birçok çocuğun ücretsiz işçi olarak çalıştırılması çocuğu sosyal güvenlik öznesi haline getirmiştir. 16. yüzyılın sonları ve 17. yüzyılın başlarından itibaren ebeveynlerin çocuklarının geleceğine ilişkin sorumlulukları tartışılmaya başlanmış, babaların çocuklarının çıkarları üzerindeki yetkileri sınırlandırılmış ve çocukların özel ihtiyaçları olduğu kabul edilmeye başlanmıştır (9).

18. yüzyılda çocuğun varlığına dair her şey dikkat çekmeye başlamıştır (10). Kısacası, geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş ilerledikçe, nesiller arası ilişkiler daha güçlü duygusal temeller ve çocukların geleceklerinin düzenlenmesi ile sonuçlanmıştır. 18 ve 20. günler yüzyıllar boyunca Protestan ve Romantik akımlar, Batı toplumlarında çocukluk algısının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bireylerin kendilerine sunulan tüm bilgileri duyuları aracılığıyla elde ettiklerine inanan Locke (1632-1704), çocuğun dünyaya "tabula rasa", yani "boş bir levha" olarak geldiğini savunmuştur. Ona göre çocuk davranışlarını ve değerlerini doğumdan sonra

kazanmaktadır. Ayrıca çocuklara yapılan yatırım, toplumun geleceğine yapılan yatırım olarak görülmektedir. Bu nedenle aile, devlet ve okul, çocuk yetiştirme sorumluluğunu birlikte omuzlamalıdır (9).

Çocukluğu “insan gelişiminin en doğal dönemi” olarak tanımlayan romantik görüşün savunucularından J.J. Rousseau (1712-1778), çocukların birey olarak önemli rolleri olduğu ve çocuğun duygusal ve eğitimsel dünyasının dikkate alınması gerektiği fikrine odaklanmıştır (10). Sosyolog Durkheim’a (1858-1917) göre, çocukların toplumun devamlılığı ve özellikle bir çocuğun alacağı ve onu “toplum tam üyesi” yapacak eğitim için hayati önem taşıdığı savunulmuştur. 18. yüzyılın sonlarında başlayan Sanayi Devrimi’nin ardından fabrikalarda ucuz işgücü olarak çalıştırılan çocuklar 20. yüzyılın başlarına kadar değer yaratmaya devam etmiş, çok uzun ve zor koşullarda çalışmak zorunda kalan çocukları korumak için idari ve yasal düzenlemeler yapılmıştır (9). Günümüzde “çocuk işçiliği” hem Batı’da hem de bizim gibi ülkelerde yasal bir kurum olmaya devam etse de çocuk “ekonomik bir değer”den hızla uzaklaşarak “duygusal bir değer” haline gelmektedir.

Çocuklar tarihsel süreçte çok uzun bir süre ailelerinin veya devletlerin malı olarak nitelendirilmiş ve insan haklarından mahrum bırakılmış toplumsal bir sınıfa oluşturmaktadır. Çocuklar Roma Hukukunda atfedildiği gibi yarım insanlar değillerdir, günümüzde hukuki kişilikleri ve temel insan hakları tanınmıştır (11). Ancak insanlar dünyaya geldiklerinde bakıma muhtaç olduklarından çocukların en iyi şekilde büyüme ve gelişim sürecini tamamlaması, tüm ekonomik ve sosyal hakları kullanacak olgunluğa erişebilmesi için ek korumalara ihtiyacı olmaktadır. Çocuk hakları tüm çocuklara bu ek korumayı sağlamayı ve gelişimlerini en iyi şekilde tamamlayabilecekleri olanakları yaratmayı hedeflemektedir.

Çocukların toplumsal ve hukuki anlamda kişi olduklarının ve insan haklarının öznesi olduklarının kabulü aslında son derece yeni bir konsepttir. Çocuk hakları, çocukların 2. Dünya savaşı sırasında iş sahalarına girip toplumsal alanda daha görünür hale gelmeleriyle ön plana çıkmıştır. 1841’de Fransa’da çocukların iş sahalarında korunmasına yönelik yasalar yapılmasıyla başlayan süreç, 1881’de çocukların eğitim

hakkının tanınması ve 20. yy'da çocukların başkaca sosyal ve yargısal haklarının tanınmasıyla süren bir süreçtir (12).

Çocuk haklarının gelişim sürecini izlemek için uluslararası mevzuata bakıldığında ilk yayınlanan uluslararası hukuk belgesinin 1924 yılında Cenevre'de yayınlanan Çocuk Hakları Bildirisi olduğu görülmektedir (11). Bu bildiri çocuk haklarına dair Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanıp kabul edilen ilk uluslararası belgedir. Bildirinin genişletilmiş versiyonu 1956'da Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir ve özellikle bu genişletilmiş versiyonunun tarihsel açıdan çok önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir çünkü çocuğun üstün yararı kavramına ilk kez burada uluslararası ölçekte yer verilmiştir (13). Üstün yarar kavramı, çocuk hakları dışında herhangi bir insan hakları veya insancıl hukuk uygulamasında yer almadığından son derece önemlidir (3).

1947'de 2. Dünya Savaşından etkilenen ülkelerdeki çocuklara yardım sağlamak için kurulmuş, 1953'te faaliyet alanı tüm dünyada çocuk haklarının korunmasına yönelik genişletilmiş UNICEF en önemli kuruluşlardan birisidir. UNICEF, günümüzde özellikle gelişmekte olan veya acil durumlarla karşı karşıya olan ülkelerde projeler yürütmektedir (13). Çocuk haklarına ilişkin en güncel ve en kapsamlı uluslararası metin 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleridir. Sözleşme 10 yıllık bir dönemde hazırlanmış ve ilk oturumda en çok kabul gören uluslararası Birleşmiş Milletler belgesi olmuştur (13).

Çocuk Hakları Sözleşmesiyle devletlere çocuğu doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren tüm faaliyetlerde çocuğun üstün yararını gözetme ve çocuğun katılma hakkını tanıma yükümlülüğü yüklenmiştir. Sağlıklı, güçlü ve insan haklarına saygılı bir toplumda yaşamının anahtarı çocuk haklarını tanımaktan geçmektedir. Özellikle erken çocukluk dönemi deneyimleri kişinin nasıl bir birey olacağı ve dolayısıyla toplumun nasıl bireylerden oluşacağı üzerinde son derece belirleyicidir.

2.2 Çocuğun Gelişimi

Çocuğun gelişiminde birçok faktör bulunmaktadır. Anne-babanın yaklaşımları, öğretmen ve okulun etkileri ve çevreyle etkileşimler çok önemli rol oynamaktadır. Aynı şekilde arkadaşlarıyla ilişkileri de çocuğun gelişimini etkileyen faktörler arasındadır. Çocuğun gelişimi nasıl olmaktadır ve olmalıdır sorusu bu konuda çalışanların üzerinde teoriler ürettikleri ve çalışmalar yaptıkları önemli bir konudur. ocuk gelişim teorileri, çocukların nasıl büyüdüğü, öğrendiği ve davranışlarının nasıl geliştiği hakkında bilimsel açıklamalar sunan kuramlardır. Bu kuramlar; sosyal, duygusal, davranışsal ve bilişsel gelişim dahil olmak üzere gelişimini ele alan kuramlardır. Gelişim teorileri, insan gelişimi ve öğrenme hakkında düşünmek için bir bakış açısı sağlamaktadır. Doğumdan erişkinliğe kadar ocuk gelişimin çalışılmaya başlanması yenidir. Yakın zamanlara kadar çocukluk dönemi diye bir dönemin olmamasından kaynaklanmaktadır.

Çocuklara genellikle basit bir mantıkla bakılmış, o yaş grubundakilere yetişkinlerin küçük dönemlerindeki insanlar olarak görülmüşlerdir. Bunun temelinde insanın en temel özelliğinin o dönemler için iş gücü ve hizmet edebilme kapasitesidir. Yakın zamanlara kadar çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan bilişsel yetenekler, dil kullanımı ve fiziksel gelişimdeki birçok gelişmeye çok az ilgi gösterilmiştir. ocuk gelişimi alanındaki ilk çalışmalar 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bu ilgi anormal davranışa odaklanma eğilimi çalışmalarıdır. Daha sonra araştırmacılar, tipik ocuk gelişimi ve bunun gelişim üzerindeki etkisi gibi soruları incelemeye başlamışlardır. Çocukların gelişimlerini; nasıl büyüdüğünü, öğrendiğini ve değiştiğini incelemek önemlidir. Çünkü ocukların doğumdan erken yetişkinliğe kadar deneyimledikleri bilişsel, duygusal, fiziksel, sosyal ve eğitsel olarak büyümeyi anlamamızı sağlamaktadır. ocuk gelişiminin bazı temel teorileri, büyük teoriler olarak bilinmektedir. Genellikle adım adım bir süreç kullanarak gelişimin tüm yönlerini açıklamaya çalışırlar. Diğerleri mini teoriler olarak bilinir ve bunun yerine bilişsel veya sosyal gelişim gibi gelişimin yalnızca çok sınırlı bir yönüne odaklanmaktadır.

2.2.1 Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı

Sigmund Freud, psikoseksüel gelişim kuramıyla ünlü bir Avusturyalı psikanalisttir. Psikoseksüel gelişim kuramı, insanın cinsel dürtülerinin ve deneyimlerinin, kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışmaktadır. Freud'a göre, kişilik gelişimi çocukluk döneminde yaşanan cinsel deneyimler ve çatışmalarla şekillenmektedir. Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı beş aşamadan oluşmaktadır:

- Oral dönem, doğumdan yaklaşık 1 yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde bebeklerin en önemli cinsel uyarıcısı ağızlarıdır. Bebekler dünyayı keşfetmek ve tatmin elde etmek için ağızlarını kullanır. Aşırı ya da yetersiz oral tatmin, ileriki yaşlarda tütün ürünleri kullanma, yeme bozuklukları veya ağızda takıntılı davranışlar gibi sorunlara yol açabilmektedir.
- Anal dönem, yaklaşık 1 ila 3 yaş arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar tuvalet eğitimi sürecine girerler ve anüs bölgesindeki uyarılarla ilgilenirler. Tuvalet eğitimindeki aşırı baskıcı veya gevşek yaklaşımlar, ileriki yaşlarda düzenlilik ve kontrol sorunlarına, mükemmeliyetçilik veya düzensizlik gibi davranış örüntülerine yol açabilmektedir.
- Fallik dönem, yaklaşık 3 ila 6 yaş arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar cinsel kimliklerini keşfederler ve cinsel organlarıyla ilgilenirler. Erkek çocuklar, babalarını rekabetçi bir şekilde algılar ve "ödipal kompleks" olarak adlandırılan bir durum yaşarlar. Kız çocuklar ise anneleriyle daha fazla ilgilenir ve "elektra kompleksi" adı verilen bir durum yaşarlar. Bu dönemde yaşanan çatışmaların çözümü, ileriki yaşlarda cinsel kimlik ve ilişki oluşumuna etki edebilmektedir.
- Latent dönem, yaklaşık 6 ila 11 yaş arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde cinsel dürtüler bastırılır ve çocuklar daha çok arkadaşlık ilişkilerine ve akademik faaliyetlere odaklanır. Cinsel enerji daha az belirgin hale gelir ve bastırılmış bir şekilde kalır.

- Genital dönem, ergenlik döneminden itibaren gerçekleşen son aşamadır. Bu dönemde cinsel enerji yeniden uyanır ve ergenler romantik ilişkileri keşfederler. Cinsel kimlik ve cinsel ilişkilerin sağlıklı bir şekilde oluşturulabilmesi için önceki aşamalardaki çatışmaların çözümlenmesi gerekmektedir. Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı, kişilik gelişimi üzerinde cinsel dürtülerin ve çocukluk dönemindeki deneyimlerin önemini vurgulamaktadır.

2.2.2 Erikson'un psikososyal gelişim kuramı

Erik Erikson, Alman-Amerikalı bir psikolog ve psikanalisttir. Erikson'un psikososyal gelişim kuramı, Freud'un psikoseksüel gelişim kuramının üzerine inşa edilmiştir. Erikson'a göre, kişilik gelişimi tüm yaşam boyunca devam eden bir süreçtir ve bireyin sosyal çevreyle etkileşimini vurgulamaktadır. Psikososyal gelişim kuramı, sekiz farklı aşamadan oluşur ve her aşama, bireyin yaşadığı gelişimsel görevler ve çatışmalar üzerine odaklanmaktadır.

- Güven-güvensizlik aşaması 0-1,5 yaş arası kapsamaktadır. Bebeklik dönemi boyunca temel güven ve güvensizlik duygularının geliştiği aşamadır. Bebeklerin temel ihtiyaçları karşılandığında ve güvenli bir bağlanma ilişkisi kurulduğunda, sağlıklı bir temel güven duygusu oluşmaktadır.
- Özerkliğe karşı utanç ve şüphe aşaması 1,5-3 yaş arası kapsamaktadır. Çocukların bağımsızlık ve kontrol arayışında olduğu aşamadır. Tuvalet eğitimi ve kendini ifade etme konularında çatışmalar yaşanabilir. Çocuğun özerklik duygusu geliştiğinde, kendi kararlarını verme ve kontrol etme yeteneği artar.
- Girişkenliğe karşı suçluluk aşaması 3-6 yaş arası kapsamaktadır. Çocuklar okul öncesi dönemde çevreleriyle etkileşime geçmeye başlarlar. Oyun ve keşfetme aracılığıyla dünyayı keşfederler. Bu dönemde çocukların başarılı olma ve becerilerini geliştirme ihtiyacı vardır. Başarısızlık hissi, düşük özgüvene ve beceri eksikliğine yol açabilir.

- Başarıya karşı aşağılık duygusu aşaması 6-12 yaş arası kapsamaktadır. İlköğretim dönemi boyunca çocuklar başarı, beceri ve üretkenlik duygularını geliştirmeye çalışırlar. Eğitim, sosyal etkileşim ve hobi gibi alanlarda başarılar elde etmek önemlidir. Aşağılık hissi, başarısızlık ve yetersizlik duygularına neden olabilir.
- Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası aşaması 12-18 yaş arası kapsamaktadır. Ergenlik döneminde bireyin kimlik arayışı ve kimlik oluşturma süreci ön plandadır. Cinsel kimlik, meslek seçimi, değerler ve amaçlar gibi konular üzerinde düşünme ve karar verme aşamasıdır. Kimlik karmaşası, bireyin kimlik bütünlüğünü sağlamada güçlük çekmesine ve rol belirsizliği yaşamasına neden olabilir.
- Yakınlık-yalnızlık aşaması 18-40 yaş arası kapsamaktadır. Genç yetişkinlik döneminde birey romantik ilişkilere ve sosyal bağlantılara odaklanır. Sağlıklı ilişkiler kurma, yakınlık ve bağlılık duygularını deneyimleme önemlidir. Yalnızlık duygusu ve izolasyon hissi, sağlıklı ilişkiler ve sosyal bağlantı eksikliğiyle ilişkilendirilmektedir.
- Üretkenlik-durgunluk aşaması 40-65 yaş arası kapsamaktadır. Orta yaş döneminde birey, aile, iş ve toplumla ilişkili görevleri yerine getirme arayışındadır. Üretkenlik hissi, başkalarına yardım etme, bir miras bırakma ve kendini gerçekleştirme arzudur. Durgunluk hissi, hayal kırıklığı, başarısızlık ve toplumdan soyutlanma duygularına neden olabilmektedir.
- Bütünlük-uyum aşaması 65 yaş ve üzeri yaş arası kapsamaktadır. Yaşlılık döneminde bireyler, hayatlarının bir bütün olarak değerlendirilmesine ve yaşamın anlamını bulmaya yönelirler. Bir anlamda geriye dönüp yaşama barışık olma ve kabul etme sürecidir. Bütünlük hissi, memnuniyet ve huzur duygusunu beraberinde getirirken, umutsuzluk ve pişmanlık hissi de yaşanabilmektedir.

Erikson'un psikososyal gelişim kuramı, kişilik gelişiminin yaşam boyunca devam ettiğini ve bireyin sosyal çevreyle olan etkileşiminin önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Her aşamada bireyin gelişimsel görevleri ve çatışmaları tamamlaması, sağlıklı bir kişilik oluşumu için önemlidir.

2.2.3 Davranışçı çocuk gelişim kuramları

Davranışçı çocuk gelişimi kuramları, çocukların davranışlarını çevresel etkileşimlerin ve öğrenme süreçlerinin sonucu olarak açıklamaya çalışan teorilerdir. Bu kuramlar, çocukların davranışlarının şekillenmesinde dışsal faktörlerin önemini vurgulamakta ve içgüdüsel veya içsel faktörleri göz ardı etmektedir. Davranışçı Kuramlar: klasik koşullanma ve edimsel koşullanma.

- Klasik koşullanma kuramı Ivan Pavlov ile tanınmaktadır. Bu kurama göre, çocuklar çevreleriyle deneyimledikleri ilişkiler sonucunda belirli uyarıcılara tepki vermektedirler. Öğrenme, nötr bir uyarıcının bir güdüleyici uyarıcıyla eşleştirilmesiyle gerçekleşmektedir ve bu şekilde nötr uyarıcı zamanla bir koşullanmış tepkiye dönüşmektedir.
- Edimsel koşullanma kuramı B. F. Skinner tarafından geliştirilmiştir. Bu kurama göre, çocukların davranışları sonuçlara bağlı olarak şekillenmektedir. Olumlu sonuçlar, bir davranışın tekrarlanmasını teşvik ederken, olumsuz sonuçlar davranışın azalmasına neden olmaktadır. Skinner'e göre, ödül ve ceza sistemleriyle çocukların istenilen davranışları öğrenmesi mümkündür.

2.2.4 Piaget'in gelişim kuramı

Piaget'in gelişim kuramı, çocukların bilişsel gelişimlerini anlamak için bir çerçeve sunmaktadır ve çocukların nasıl düşündüklerini, bilgiyi nasıl işlediklerini ve dünyayı nasıl anlamlandırdıklarını açıklamaya çalışmaktadır. Piaget'in gelişim kuramı, çocukların zihinsel gelişiminin dört aşamadan geçtiğini öne sürmektedir. Bu aşamalar şunlardır: duyuşsal motor, işlem öncesi, somut işlemler, soyut işlemler dönemi.

Duyuşsal motor dönemi, doğumdan yaklaşık 2 yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar dünyayı duyuları ve hareketleri aracılığıyla keşfeder. Nesnelerin kalıcı olduğunu, nesnelere manipüle etmenin sonuçlarını keşfeder ve sembolik temsilleri geliştirir. İşlem öncesi dönem, yaklaşık 2 ila 7 yaşları arasındaki

dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar sembolik düşünmeye başlar, dil kullanımını geliştirir ve hayal gücü ortaya çıkar. Ancak, çocuklar olayları tek bir boyuttan algılamaya meyillidir ve soyut mantık kullanma becerileri gelişmemiştir. Somut İşlemler dönemi, yaklaşık 7 ila 11 yaşları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar somut nesnelere ve olaylarla mantıksal düşünmeyi geliştirir. Zaman, uzay ve sayı kavramlarını daha iyi anlamaya başlarlar. Çocuklar karmaşık problemleri çözmek ve düşüncelerini mantıksal olarak organize etmek için daha fazla yetenek geliştirirler. Soyut İşlemler dönemi, yaklaşık 11 yaşından itibaren başlar ve ergenlik ve yetişkinlik dönemine kadar devam eder. Bu dönemde çocuklar soyut düşünmeyi ve hipotetik-dedüktif akıl yürütme becerilerini geliştirirler. Mantıksal düşünme yetenekleri artar ve soyut kavramları anlayabilirler.

Piaget'in Gelişim Kuramı, çocukların bilişsel gelişimlerini aşama aşama açıklar ve çocukların kendi deneyimlerini yaparak ve çevreleriyle etkileşimde bulunarak dünyayı anlamayı öğrendiğini vurgulamaktadır. Bu teori, çocukların bilgiyi aktif olarak inşa ettiğini ve öğrenmelerini yaparak, keşfederek ve deneyerek gerçekleştirdiklerini savunmaktadır.

2.2.5 Bowlby'nin bağlanma kuramı

John Bowlby, çocukların duygusal bağlanma süreçlerini ve bu bağlanmanın çocukların sosyal ve duygusal gelişimi üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışan bir kuram geliştirmiştir. Bowlby'ye göre, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişebilmeleri için birincil önem taşıyan şey, güvenli bir duygusal bağlanmanın varlığıdır. Bağlanma, çocuğun ana bakım vereniyle arasında oluşan özel bir ilişki ve bağlıdır. Bu bağ, çocuğun güvende hissetmesini, duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasını ve keşfetme, öğrenme gibi gelişimsel görevleri yerine getirebilmesini sağlar. Bowlby'ye göre, bağlanma süreci doğuştan başlar ve çocuğun erken çocukluk dönemindeki deneyimleriyle şekillenir. Bağlanma, çocuğun ana bakım verene olan güven ve bağımlılığını ifade eder. Bowlby, güvenli bağlanmanın olumlu sonuçlara yol açtığını, çocuğun daha iyi duygusal düzenlemeye, sağlıklı ilişkilere ve daha iyi özbakım becerilerine sahip olmasını sağladığını savunmaktadır.

Bowlby, bağlanma kuramında ayrıca ayrılma ve kayıp deneyimlerinin bağlanmayı nasıl etkileyebileceğini de ele almıştır. Ayrılma ve kayıp deneyimleri, çocuğun duygusal güvende hissetmesini bozabilir ve bağlanma stillerini etkileyebilmektedir. Bowlby'nin bağlanma kuramı, çocukların sağlıklı duygusal gelişimini anlamak ve desteklemek için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu kuram, bağlanmanın insanların ilişkileri, duygusal sağlığı ve davranışları üzerindeki uzun süreli etkilerini vurgulamaktadır. Ayrıca, bu kuram, bakım verenlerin ve profesyonellerin çocukların bağlanma ihtiyaçlarını anlamalarına ve uygun desteği sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

2.2.6 Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı

Albert Bandura, sosyal öğrenme kuramı olarak da bilinen sosyal bilişsel kuramı geliştirmiştir. Bu kuram, bireylerin öğrenme süreçlerini çevresel faktörler, bilişsel süreçler ve davranışlar arasındaki etkileşimler temelinde açıklanmaktadır. Bandura'ya göre, insanlar çevreleriyle etkileşim halinde oldukları sürece öğrenirler. Ancak öğrenme, sadece dışsal uyarıcılar ve tepkiler arasındaki ilişkiden ibaret değildir; aynı zamanda bilişsel süreçler, içsel düşünceler ve sosyal etkileşimler de önemli bir rol oynamaktadır. Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı, çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin davranışlarının sosyal etkileşimler, gözlem, taklit ve içsel düşüncelerle şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu kuram, özellikle öğrenme süreçlerinin sosyal etkileşimler ve rol modeller aracılığıyla gerçekleştiği durumlarda önemli bir role sahiptir.

2.2.7 Vygotsky'nin sosyokültürel teorisi

Vygotsky'nin sosyokültürel teorisi, insan zihinsel gelişiminin sosyal etkileşimler ve kültürel faktörler tarafından belirlendiğini öne sürmektedir. Bu teoriye göre, çocukların zihinsel işlevleri, çevreleriyle etkileşim içinde oldukları ve kültürel araçları kullandıkları süreçlerde gelişmektedir. Sosyokültürel teorisi, eğitim ve öğretim süreçlerinde, öğrencilerin sosyal etkileşimlere ve kültürel araçlara dayalı olarak aktif bir şekilde öğrenmelerine teşvik etmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin öğrencilere

rehberlik ederek, yakınlaşma bölgesini genişletmelerine ve potansiyel gelişimlerini desteklemelerine yardımcı olmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

2.3 Şiddet

Günümüzde toplumda en çok karşılaştığımız ve toplum genelini rahatsız eden problemlerden birisi şiddettir. Dünya Sağlık Örgütü şiddeti “Bireyin bir gruba, kendine ya da bir başkasına yönelik amaçlı bir şekilde kalıcı fiziksel, psikolojik sorunlar hatta kişinin ölümüne sebep olacak kadar eylemde bulunması.” olarak tanımlamıştır (14). Şiddete maruz kalan grupların başlıcaları; flört şiddeti, aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet, mülteci şiddeti, akran zorbalığı, yaşlı bireylere yönelik şiddet, bireyin kendine yönelik şiddet, engelliye yönelik şiddet ve LGBT şiddetidir. Bunlar içerisinde şiddetten en çok mağdur olan gruplar; çocuklar, kadınlar ve yaşlılardır. Şiddet uygulanan şiddet tipine göre ise fiziksel şiddet, siber şiddet, duygusal şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet olarak sınıflandırılmaktadır (15).

Çocuk İstismarı, “0-18 yaş arası çocuklara bakım verenleri tarafından zarar verici ve kaza dışı davranışlara maruz bırakılmasıdır (3). Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını; “Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, yetişkin bir kişi ya da toplum kasıtlı ya da bkasıtsız uygulanan tüm davranışlar çocuğa yönelik istismar.” şeklinde tanımlamıştır (16). Çocuk istismarı, çok geniş anlamda, bir çocuğun belirli bir süre içinde o kültürdeki yetişkinler için kabul edilemez davranışlara maruz kalması olarak tanımlanabilir (3,17). Çocuğa yönelik şiddet, şiddet olguları içerisinde en çok çevreyi olumsuz etkileyen ve gizli kalan olgulardır.

Çocuğa yönelik uygulanan şiddete bakıldığında; fiziksel, cinsel, siber, psikolojik şiddet ve ihmal tipleri karşımıza çıkmaktadır (3,18). Fiziksel istismar, genel anlamda “çocuğun bir kazaya bağlı olmadan yaralanması” şeklinde tanımlanabilir. En yaygın görülen olgular çocuklara yönelik fiziksel şiddet ve dayak olgularıdır. Ekimoz, kırık, yanık ve vücutta fiziksel hasara yol açacak her türlü yaralanmanın gelişmesine yol

açan istismar fiziksel istismardır. Fiziksel istismar, bir çocuğun kaza dışı yaralanmasıdır (16,19).

Cinsel istismar, psikososyal gelişimi henüz tamamlanmamış reşit olmayan bir erkek veya kız çocuğunun bir yetişkin tarafından cinsel olarak istismar edilmesidir (20). Bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel tatmin için kullanılması cinsel istismardır (21).

Siber şiddet siber ortamda uygulana her türlü şiddet olgusunu kapsamaktadır. Özellikle siber ortamda anonim olunabilmesi ve ulaşılabilirliğin yüksek olması her geçen gün siber şiddetin yaygınlaşması ve artışını da beraberinde getirmektedir (21).

Duygusal istismar, çocuk ve gençlerin kendilerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalmaları ya da bakım, ihtiyaç duydukları sevgi ve ilgiden yoksun bırakılmaları sonucunda sosyal ve bilimsel standartlarca psikolojik olarak zarar görmeleridir. Bu davranışlar kişinin yaşı, statüsü, bilgisi ya da konumuyla alakalı olmakla birlikte çocukları veya ergenleri etkileyen kişi(ler) tarafından uygulanmaktadır (22).

İhmal, bir çocuktan sorumlu olan kişinin, çocuğu fiziksel veya zihinsel olarak ihmal ederek görevini yerine getirememesidir. Beslenme, giyim, tıbbi ihtiyaçlar, duygusal ihtiyaçlar veya optimal yaşam koşullarına gereken özenin gösterilmemesi olarak tanımlanır (21). Büyüme geriliği, psikososyal uyum güçlükleri, eğitim ihtiyaçları koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanamayan çocuklarda ihmal dikkate alınmalıdır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre yaş sınırlarının belirlenmesi önem kazanmaktadır. Sözleşme, 18 yaşın altındaki herkesi çocuk olarak kabul etmektedir.

Çocuk istismarı tipleri arasından en dikkat çeken fiziksel ve cinsel istismar tipleridir (3). Fiziksel istismar dünyadaki milyonlarca çocuğun yaşamını olumsuz etkilemekte ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin prensiplerine ters düşmektedir. Fiziksel

şiddet; kaza dışı olan, yaralanmaya veya fiziksel travmaya neden olan davranışlar dizisi olarak tanımlanır (23). Çocuğ un bakımından sorumlu kişi ya da kişilerce sağlığına zarar verebilecek fiziksel hasara uğ ratılması, yaralanması, yaralanma riski taşınması ya da hayati tehlikeye maruz kalması çocuğ un fiziksel istismarıdır (24). Fiziksel şiddet, beraberinde duygusal şiddeti getirir; çoğ u olguda fiziksel hasarla birlikte ruhsal hasar da gözlenmektedir. Özellikle çocukken deneyimlenen şiddet, yetişkinlik döneminde ciddi problemlere yol açabilmektedir (25).

Fiziksel şiddetin ortaya çıkma nedenleri üç farklı şekilde ele alınmaktadır (22, 26); ebeveyn kaynaklı, çocuk kaynaklı ve çevre kaynaklı. Çocuk genellikle fiziksel istismara aile bireyleri tarafından maruz bırakılmaktadır (15, 27). Yapılan bir diğ er araştırmaya göre risk faktörleri arasında kardeşten ve çocuğ un akranları tarafından fiziksel istismara maruz bırakılması da fiziksel istismar sayılmaktadır (28). Fiziksel şiddet, çocuğ a fiziksel şiddet uygulayanlara göre ikiye ayrılmaktadır: ebeveyn tarafından gerçekleş en şiddet ve kurum (okul, yuva, yurt) içerisinde okul personeli tarafından gerçekleştirilen şiddet (3).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2020 yılında yayınladığ ı rapora göre; 2019 yılında çocukların %12'sinin fiziksel şiddete uğ radığ ı tespit edilirken, dört yetişkinden birinin çocukluğ unda fiziksel şiddete maruz kaldığ ı belirtilmiştir (16). Bunun yanı sıra, 2-4 yaş arası yaklaşık dört çocuktan üçünün, düzenli bir şekilde bakım verenleri tarafından fiziksel cezaya ve/veya psikolojik şiddete maruz kaldığ ı eklenmiştir (29). Fiziksel istismar; tokat atma, yumruk atma, itip-kakma, tekme atma, sarsma ve çimdikleme şeklinde aletsiz gerçekleşebileceğ i gibi kemer, kayış, herhangi bir ev eşyası (telefon, tava, v.b.), hortum, sigara, ü tü gibi aletler kullanarak gerçekleştirilebilmektedir. Çocuğ a yönelik uygulanan fiziksel istismarın en sık gö rü len şekli disiplin sağlamak amacıyla dö vmektir (3, 22, 30, 31). Bu eylemler sonucu çocuklarda kırıklar, ekimozlar, yanıklar, kafa travmaları ve iç organ yaralanmaları görülebilir (27, 32).

2.4 Fiziksel Cezalandırma

Çocuk istismarı olarak tanımlanabilecek hareketlerin çoğu u başlangıçta çocuğ u disipline etme niyetiyle başlamış fiziksel cezanın geldiği en uç noktadır (6). Ebeveynlerin çocuklarını disiplin etme yöntemi olarak kullandıkları ve İngilizce ‘corporal punishment’ (CP) olarak geçen kavram bir olan fiziksel cezalandırma (FC) çocuğun davranışını kontrol etme amacıyla yapılan, çocuğun acıyı tecrübe etmesini hedef alan fiziksel gücün çocuk üzerinde kullanımı anlamına gelmektedir (33, 34). Fiziksel ceza ve fiziksel istismar davranışlarını ayırt etmek her zaman için kolay olmaz. Fiziksel ceza kullanımı çocuk istismarının meydana gelme olasılığını arttırmaktadır (35). Fiziksel şiddet kapsamında, çocukları disiplin etme amaçlı fiziksel cezanın sık olarak kullanıldığı bilinmektedir. Fiziksel cezalandırma, çocuğu davranışları nedeniyle disipline etme amacı taşır (36). Bedensel ceza genellikle çocuğa karşı, çocuğun uygunsuz davranışını bastırmak, doğruyu öğretmek gibi amaçlarla disipline etmek için kullanılır.

Fiziksel ceza, dünya genelinde oldukça yaygın olarak kullanılmış ve kullanılmaya devam edilen bir disiplin yöntemidir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından fiziksel ceza; “fiziksel güç kullanılarak ne kadar hafif olursa olsun bir dereceye kadar acı veya rahatsızlığa neden olmayı amaçlayan herhangi bir ceza” olarak tanımlanır (37). Fiziksel şiddet ile fiziksel cezanın ayırımına bakıldığında; fiziksel şiddet yaralanmaya yol açan davranışlar dizisi olarak görülürken, fiziksel ceza çocuğun uygun görülmeyen, hatalı davranışlarını kontrol etmeye, düzeltmeye, çocuğu disipline etmeye ve yaralamaktan çok acı vermeye yönelik olan eylemlerdir (36, 38, 39).

Bedensel ceza önemli bir halk sağlığı sorunu olarak görülmektedir. Fiziksel cezanın uygulanması, toplumun algılanan sosyal normlarıyla ilişkilidir. Çocuklara yönelik uygulanan fiziksel cezanın etkileri ileri gelişim dönemlerinde de karşısına çıkmaktadır. Yetişkinlik döneminde, çocukluk döneminde deneyimlenen fiziksel cezanın etkilerinin görülebileği ve olumsuz sonuçlara yol açabileceği görülmektedir. Çocuklara bedensel cezanın uygulanması ve kötü muamele birçok riski beraberinde getirmektedir (40).

Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children'in 2021 yılında yayınlanan raporuna göre; çoğu ülkede okul içerisinde fiziksel ceza uygulamasının yasaklanmış olmasına karşın, aile içindeki fiziksel cezanın aynı oranda yasaklanmadığı, daha fazla kabul gördüğü tespit edilmiştir. Pek çok ülkede çocukların fiziksel olarak cezalandırılması kanunen yasaklanmasına rağmen birçok insan bu durumu gerekli bir disiplin yöntemi olarak kabul etmeye devam etmektedir (41). Bu nedenle üzerinde durulması ve göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Ülkelerin bir çoğunda fiziksel cezanın hala yasaklanmamış olması, çocukların maruz kalmış oldukları şiddetin çoğunun yasal ve sosyal olarak kabul edildiği anlamına gelmektedir. Çocuk yetiştirirken bakım verenlerin çocuğa yönelik şiddeti normalleştirilmesi, çocukların toplumdaki değerini düşürmekte ve çocuğu maruz kalabileceği diğer şiddet tiplerine de zemin hazırlamaktadır. Ayrıca çocuğun şiddeti normalleştirilmesine ve bir araç olarak kullanılmasına yöneltilmektedir. Çocuk yetiştirirken ya da eğitirken fiziksel cezanın uygulanması gerektiğinin düşüncesi bazı ülkeler de hala geçerliliğini devam ettirmektedir.

Fiziksel şiddet; çocuğu disipline etme yöntemi, cezalandırma, çocuğa işkence etme, öfkeyi üzerinden boşaltma gibi nedenlerle kullanılır. Bebeklik döneminden itibaren başlayabilen bu şiddet, çocukluk döneminde artış gösterir. Bebeklik döneminde en sık rastlanan fiziksel şiddet türü sarsılmış bebek sendromu iken; çocuklukta ve ergenlikte hem aile bireyleri hem de okul personeli tarafından disiplin amacı taşıyan dayak sıklıkla görülür (32, 42).

Sarsılmış Bebek Sendromu, bir bebek ya da küçük çocuğun sert bir şekilde sallanması, sarsılması veya darbelere maruz kalması sonucunda ortaya çıkan bir sağlık durumudur (43). Bebeğin beyin dokusunda hasar oluşabilir, çünkü beyin kafatasında sarsılmaya karşı korunmaz. Bu durum, beyinde kanama veya ödem oluşmasına neden olabilir ve ciddi sonuçları vardır. Sarsılmış Bebek Sendromu yaşamı tehdit edebilir ve kalıcı bir hasar bırakabilmektedir. Bu durum genellikle bebelere şiddet uygulayanların eylemleri ile ilişkilendirilmektedir ve en yaygın nedeni bebelere şiddet uygulamaktır. Şiddet uygulamanın nedenleri genellikle stres, uyku eksikliği

veya öfke gibi faktörlerle ilişkilendirilmektedir (43). Başka bir faktör ise bebek bakıcısının sabırsızlık veya tahammülsüzlük göstermesidir.

2-14 yaş arası %60'a yakın çocuk düzenli olarak bakım verenleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalırken, bazı ülkelerdeki neredeyse bütün öğrencilerin okul personeli tarafından fiziksel olarak cezalandırıldıkları tespit edilmiştir (47). Fiziksel cezalandırma; tokat/dayak atmak, kulak çekmek, yumruk atmak, tekmelemek, çimdiklemek, sarsmak, herhangi bir cisimle vurma vurmamak, dürtmek, itmek, sırtta vurmamak, bir cisim fırlatmak gibi bir dizi olumsuz davranışı içerir. Cezalandırmanın türleri kültürlere göre farklılık gösterebilmekle birlikte, fiziksel ceza yöntemi olarak çocuklara en çok dayak uygulandığı görülmüştür (44). Çocuğun yaşı büyüdükçe fiziksel cezanın uygulanma düzeyi azalmaktadır. Fakat, çocuklarına fiziksel ceza uygulayan bakım verenlerin (genellikle ebeveynlerin) çoğu bu davranışını ergenlik dönemine kadar sürdürmektedir. Araştırmalara göre, erkek çocukları kız çocuklarına oranla daha çok dövülmektedir (45).

2.5 Dayak ve İstismar

Fiziksel ceza ve dayak birçok araştırmacı tarafından bir disiplin yöntemi olarak kabul görmesine karşın aslında bir şiddet davranıştır (46). Genelde yaşanan cezalandırma amacıyla atılan bir tokadın korkutucu etkisinin bir süre sonra azalması sonucu tokatların sayısına artması, sonrasında bir alet kullanılarak dövme ve bazı durumlarda aşırı artan dozda dayanın sonucu ölümün ortaya çıktığı olgulardır. Yapılan geniş kapsamlı bir çalışmada ebeveynlerin %90'ının çocuklarına tokat vurduğu belirtilmektedir. Bunu kanıtlayan başka çalışmalar da vardır (47). Kolaycı bir yöntem olması ebeveynlerde bir tokattan bir şey olmaz yaklaşımıyla tokat atılması sonucunu getirmektedir. Lise ve üniversite öğrencilerinin %80 ila 95'i çocukluğunda ebeveynlerinin kendisine tokat vurduğunu bildirmektedir (48). Üç ve beş yaşları arasında çocukları olan annelerin %62'i çocuklarına, ortalama olarak, haftada üç gün tokat vurduklarını bildirmektedir. Bu, ortalama olarak, tek bir çocuğun yılda 150 kere tokat yediği anlamına gelir (49).

Buna karşın gelişmiş ülkelerde artık kullanılmayan ancak gelişmekte olan ülkelerde halen yaşanan en yaygın dayak biçimi olan tokadın gerçekte disiplin yöntemi olmaktan ziyade bir fiziksel istismar olduğu görüşü yaygınlık kazanmaktadır. Eskiden gerekli bir disiplin yöntemi olarak görülen fiziksel cezayı bir disiplin yöntemi olarak kabul etme oranı gittikçe düşmektedir (50). Bu olguların azalmasındaki temel etkenin toplumlardaki sosyal değişim olduğu, kültürel yaklaşımın da çok önemli rol oynadığı görülmektedir. Bu konuda bir çalışma yapan Straus, 1968 ve 1994 yılları arasında çocuğun dövülmesi yanlısı tutumdaki değişimi incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre dayaktaki azalma kültürel normlardaki değişikliklere bağlı olmaktadır (51). Kültürel normlar 1968 yılında anne-babalardan böyle bir davranışı beklemekte, buna izin vermektedir. Bu yılda çocuğa tokat vurmaya onaylayanların oranı %94'tür. Bu oranın 1994 yılında %68'e düştüğü görülmektedir (51). Bu zamanın değişimdeki etkisini göstermek açısından çok önemlidir.

Çocuğun yaşı büyüdükçe fiziksel cezaya maruz kalma olasılığı da azalmaktadır. Burada fiziksel olarak büyümenin getirdiği direnme olasılığı da bu konuda önemli rol oynamaktadır. Bunun bir başka göstergesi de çocukların küçük yaşlarda birey olarak kabul görmeme eğiliminin olduğunu göstermesidir. Fakat, çocuklarına fiziksel ceza uygulayan ebeveynlerin çoğunun bunu ergenlik dönemine kadar sürdürdükleri görülmektedir (52). Araştırmalar, erkek çocukların kızlardan daha çok dövüldüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu erkek çocukların yetişkin erkek rolüne hazırlanırken daha toleranssız yetişmeleri yönündeki kültürel beklentilerinden kaynaklanabilir (53). Düşük sosyoekonomik düzeydeki ebeveynlerin fiziksel cezayı daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Bu ekonomik güçlüklerin yol açtığı frustrasyonun çocuk üzerinde şiddet kullanma şeklini aldığı tarzında yorumlanabilir. Ancak, fiziksel ceza uygulama açısından gelir düzeyine ilişkin bir fark olmadığını gösteren çalışmalar da vardır (54).

Annelerin fiziksel cezayı babalardan daha çok kullandığı tespit edilmiştir. Yaşı daha büyük ebeveynlerin (33>) daha genç annelere göre daha sıklıkta fiziksel cezaya başvurduğu görülmüştür (55). Tek ebeveynli ailelerde fiziksel ceza daha çok görülmektedir. Tek ebeveynli ailelerde ebeveynin fiziksel cezaya başvurma olasılığı

fazladır. Bu olasılık kadının boşanma sonucunda sosyoekonomik durumundaki farklılık ve muhtemelen de sosyal desteğini kaybetmesinden kaynaklanabilir.

2.5.1 Fiziksel ceza ve çocuk istismarı

Çocuk istismarı olarak tanımlanabilecek hareketlerin çoğu başlangıçta çocuğu disipline etme niyetiyle başlamış fiziksel cezanın vardığı en uç noktadır. Fiziksel ceza ve fiziksel istismar davranışları arasındaki sınır çok ince olup çocuğun vücuduna yönelik her türlü istemediği davranışın da fiziksel istismar niteliğinde olduğu ve amacı disiplin bile olsa şiddeti içerdiği açıktır. Fiziksel ceza kullanımının çocuk istismarı olasılığını en çok arttıran faktörlerin başında gelmektedir. Ebeveynlerin çocuklarının yanlış davranışları karşısındaki disiplin stratejilerinin incelendiği bir çalışmada istismarcı ebeveynlerin cezaya dayanan disiplin tekniklerini böyle bir muamelede bulunmayan ebeveynlerden daha fazla kullandıkları bulunmuştur (3). Bu iki bulgu ebeveyn davranışının şiddeti gittikçe artmakta olan bir çizgi üzerinde devam ettiğine ilişkin hipotezi Wolfe'nin fiziksel agresyonun aynı şekilde şiddeti gittikçe artmakta olan bir çizgide ilerlediği konusundaki görüşünü desteklemektedir.

Fiziksel cezanın kötü etkilerini ortaya koyan pek çok çalışmaya rağmen, ebeveynlerin bu yola baş vurmaya devam ettikleri görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri fiziksel cezanın olumsuz davranışı anlık, fakat geçici olarak önlemesi olabilir. Ancak, bazı ebeveynlerin bir sonuç elde etmek, istenmeyen davranışı sona erdirmek amacıyla fiziksel cezayı kullandıkları, bazılarının da sonucu düşünmeden, sadece öfkelerini dindirmek için böyle bir yola başvurduklarını belirtmek gerekir. Gerçekten de araştırma sonuçları fiziksel cezadan ebeveynlerin yararlı sonuçlar beklediğini ortaya koymuştur. Fiziksel cezayı en azından haftada bir kullandıklarını bildiren anneler çocuklarına kısa vadede sözlerini dinletmekte ve uzun vadede de daha olumlu davranış sergilemelerini sağlamakta başarılı olduklarına inanmaktaydılar (22). Aynı şekilde, birçok ebeveyn fiziksel cezanın çocuklarına yapmamaları gereken şeyleri yapmamayı ve olumsuz davranışlarını hemen sona erdirmeyi öğreteceğini ve yapmaları gerekeni yapmaya teşvik edeceğini düşünmektedir. Çocuğun fiziksel cezadan nasıl etkilendiğini anlamak için fizyolojik,

duygusal ve bilişsel düzeydeki durumu incelemek gerekmektedir. Bu reaksiyon en azından iki işlemlerle bir model içine almaktadır: hemen gerçekleşen bir fizyolojik ve duyumlara ait bir reaksiyon ve daha sonra bir bilişsel anlam verme. Çocuk, fiziksel cezaya maruz kaldığında korku ve endişe duyar, daha sonra yaşadığına bir anlam verir ve bu davranışı kendine bir saldırı olarak algılar.

Fiziksel ceza çeşitli nedenlerden dolayı kötü etkilere sahip bir şiddet davranışıdır:

- Fiziksel ceza sonucunda çocuklar hem kendilerinden hem de çevrelerinden nefret etmeye yönelmektedirler. Çocuklar kendilerini cezalandıran kişiyi sevmezler. Fiziksel ceza öz-saygılarının azalmasına yol açar. Diğer çocuk ve yetişkinlerle olan ilişkisinde güven duygusu gelişmemektedir. Kendilerinden yaşça büyük ve otorite sahibi yetişkinlere karşı korku ve kaygı geliştirirler. Büyüdüklerinde bu kişilerden intikam alma düşüncesinde olabilirler. Davranışlarına duyarsız bir yaklaşım ve cezaya dayanan bir disiplin davranışına maruz kalmış çocukların öz saygıları düşüktür ve akranlarıyla ilişkileri zayıftır. Ayrıca, okulda da başarılı olamadıkları tespit edilmiştir. Fiziksel ceza endişe ve olumsuz bir benlik kavramına sahip olma ile ilişkilidir. Ergenlerde fiziksel ceza ve öz-saygının az olması ve psikolojik problemler arasında bağlantı tespit etmiştir. Bu çocuklar kaygı, depresyon ve öz saygının düşük olması gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Şiddetli bir fiziksel ceza ile karşı karşıya kalan çocuk korkmakta, kendini çaresiz ve değersiz hissetmektedir (56). Anne ve babaların disiplin davranışlarının incelendiği, üniversite öğrencilerinin yer aldığı bir çalışmada, öz-saygıları yüksek olan erkek çocukların ebeveynlerinin kendilerine karşı dürüst bir yaklaşım içinde olduklarını bildirmiştir. Öz-saygıları yüksek olan kız çocuklarının kendilerine karşı, bir disiplin yöntemi olarak, olumlu davranışlara yönelik övgü davranışı sergilediğini ve yaklaşımlarının dürüst olduğunu belirtmiştir. Babalarının davranışlarının sert olduğunu bildiren kız çocukların öz-saygılarının düşük olduğu görülmüştür. Kız çocukları, fiziksel ceza kullanmaları durumunda, anne veya babalarının yaklaşımlarını dürüst olarak görmüyorlardı (22).

- Çocuk sadece cezadan sakınmak için olumlu davranışta bulunur. Çocuğu böyle davranmaya iten neden kendini korumadır. Savunmacı, korkak ve gerçekleri saklayan kişiler olabilmektedir. Korku ve endişeleri öğrenme ve problem çözümü üzerinde olumsuz etkiye neden olmaktadır. Çocuk, korku ve öfke yaşamakta, kendisini aşağılanmış hissetmektedir. Çocuğun hissettiği olumsuz duygular ebeveynin gönderdiği mesajın hem algılanmasını hem de kabul edilmesi üzerinde olumsuz etkiye neden olmaktadır. Çocukların olumlu davranışının ve olumsuz olanların nedenlerini bilme ihtiyacı vardır. Olumlu davranışın neden iyi olduğunu öğrendiklerinde yeni bir durumda da bu davranışı gösterme olasılıkları artar. Neyin ve neden yapılması gerektiğini, yetişkinler olmadığında da bilmektedir. Bir hata yapması durumunda bunu saklama ihtiyacı duymayacaktır. Ebeveynlerinin kendilerini dinlediği ve adaletli davrandığını bilmektedir.
- Fiziksel cezanın çocuğun olumsuz davranışına karşı gösterilen reaksiyon açısından incelendiğinde bunun çocuğun kişiliğini etkileyen sonuçları olabilmektedir. Eğer kötü biri olarak görülüyorsa, o da kötü olarak hareket edecektir ve sonuçta cezalandırılacaktır. Çocuklar ilgi isterler ve iyi davranışları ilgi görmezse dikkat çekmek için cezaya bile razı olurlar. Böyle bir durumda öğrenme olduğu kadar gelişim de zarar görmektedir. İlkokul çocuklarından fiziksel ceza görenler okuldaki çocuklara yönelik fiziksel agresyon davranışını böyle bir muamele görmeyenlerden iki kat daha fazla sergilemişlerdir. Çalışmasında çeşitli yaşlardan çocuklara yer veren Straus sık sık fiziksel ceza gören çocukların devamlı olarak ve şiddetli bir şekilde kardeşlerine yönelik agresyon davranışı gösterdiği bulgusunu elde etmiştir (57). Burada da, fiziksel ceza gören çocuğun şiddet davranışı sergileyeceği sonucuna varmadan önce bu durumun sonucunda kendini kötü biri olarak algılayan çocuğun kötü biri olarak davranacağı görüşüne ilişkin bir çıkarım yanlış olmayacaktır. Diğer taraftan da kendileriyle ilgilenilen çocukların öz-saygısı yüksek olmaktadır; bu çocukların öz-saygıları için ise tam tersi bir durum söz konusudur.
- Başkalarının fiziksel cezaya maruz kaldığına şahit olan çocuk kendisinin de aynı muameleye maruz kalacağından korkar. Başkalarının bu muameleye

maruz kaldığı her sefer bu korkunun boyutları artar. Çocuk, bu kişinin maruz kaldığı fiziksel ceza için kendisini sorumlu tutar. Bir sonraki kişinin de kendisi olacağından korkar. Çocuk, cezanın yersiz olduğunu düşündüğünde kendisini özellikle tehdit altında hisseder. Kendileri şiddete maruz kalmanın dışında anne-babanın bir diğerine şiddet davranışına şahit olan çocuklar da psikolojik problemler bakımından risk altındadırlar. Babanın anneye saldırgan davranışını gören çocuklar şiddet kendilerine yönelmemiş olsa bile kurban durumundadırlar.

- Fiziksel cezaya maruz kalan çocuk, cezalandırılmasına neden olan davranışta bulunduğunu ve bu yüzden fiziksel cezayı hak ettiğini düşünür. Bunun için yeniden olumsuz davranışta bulunmakta sakınca görmez. Başka bir deyişle, fiziksel ceza yanlış davranışın gelecekte de tekrarlanmasına önleyecek olan pişmanlık duygusunun ortadan kalkmasına neden olur. Bu davranış örüntüsü çocukta öfke ve intikam duygularının gelişmesine neden olmaktadır. Fiziksel ceza, olumlu davranışların içselleştirilmesini engeller.
- Fiziksel ceza kullanan ebeveynler uyuşmazlıkların çözüm yolu olarak başkalarını kontrol etmek için şiddet ve fiziksel gücün kullanılacağına dair bir örnek sergilemektedirler. Çocuk ebeveynin davranışını taklit eder ve davranışlarında şiddet sergiler. İlkokul çocuklarıyla yapılan bir çalışmada, fiziksel cezaya maruz kalan çocukların okulda arkadaşlarına fiziksel agresyon davranışı sergilediği gözlenmiştir. Akranlar arası şiddetin artışındaki temel faktörlerden birisi olarak dikkati çekmektedir.
- Fiziksel ceza sonucunda öğrenilen şiddet davranışı bir kuşaktan diğerine aktarılmaktadır. Adolesan dönemde fiziksel ceza gördüğünü bildirenlerin eşlerine vurma olasılığı daha fazladır. Çocuklukta şiddetli fiziksel ceza görmüş olmak ileride partnere karşı şiddet uygulama olasılığını arttırmaktadır.
- Aile içi şiddet araştırmaları ergen yaşta dayaa maruz kalmanın yaşamın daha sonraki dönemlerinde eşe yönelik şiddet olgusunda hazırlayıcı faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Ergenlikte fiziksel ceza görmenin gerek kadının gerekse erkeğin eşlerine şiddet uygulamaları olasılığını arttırmakta olduğu bulgusunu elde edilmiştir (58).

- Disiplin kavramı doğru ile yanlışın ayırdına varabilmeyi ve kavramları öğretmeyi hedeflemektedir. Eğitim, yalnızca ceza yoluyla istenmeyen davranışların ortadan kaldırılmasıyla gerçekleşemez. Eğer disiplinin amacı çocuğun ebeveynin mesajını içselleştirmesini sağlamaksa o halde çocuğu davranışları konusunda bilgilendirmek atılacak en temel adım olmalıdır. Fiziksel ceza bunu engelleyen bir davranıştır. Güç kullanmaya yönelik disiplin çocukta büyük bir endişeye neden olur ve ebeveynin vermek istediği mesajın işleme koyulmasını ve dolayısıyla da içselleştirilmesini engeller.
- Fiziksel ceza çocuğun mental işlevlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle, uzlamsal becerilerle ilgili testlerde ve yap-boz parçalarını yerleştirmek gibi problem çözme becerilerinde kendini göstermiştir. Diğer bir çalışma adolesan dönemde uygulanan fiziksel cezanın okuldan mezun olmama sonucunu ortaya getirmiştir. Çocuklukta ve adolesan dönemde maruz kalınan fiziksel cezayı inceleyen bir çalışma, fiziksel cezanın yetişkinlikte ekonomik yönden ve mesleki alanda yaşanan başarısızlıklarla ilişkili olduğu bulgusunu elde etmiştir (59).

Bütün bu çalışmalar, fiziksel cezaya maruz kalmanın okulda ve işte başarı üzerinde olumsuz etkiye neden olduğu ve bu etkilerin yaşam boyu sürebileceğini göstermektedir. Ebeveynler çocuklarına kendilerini kontrol etmeyi ve yaşadıkları dünya ile olumlu bir iletişim içinde olmalarını sağlayacak becerileri öğrettiğinde disiplinin etkili olduğundan söz edilebilir. Olumlu ve etkili bir disiplin yoluyla ebeveynler çocukların gelişimleri sürecince karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkmaları için sevgi desteğin de olduğu bir etkileşim içinde rehberlik ederler. Öte yandan, ebeveynlerin çocuk yetiştirmede cezayı kullandığı ve disiplin yöntemlerinden biri olarak kabul ettiği görülmektedir. Oysa disiplin ve ceza aynı anlama gelmediği gibi, disiplin de cezayı içermemelidir. Ceza sadece olumsuz davranışlar üzerinde odaklanmayı beraberinde getirir. Olumlu davranışlar teşvik edilmediği için ceza gören çocuğun kısa ve uzun vadede yaşadıklarını çerçeveleyen ancak kaygı, öz-saygının azalması ve daha birçok problem olur.

Çocukların ihtiyacı doğruyla yanlış ayırt etmelerini ve yaşamda karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkmalarını sağlayacak rehberlik ve disiplindir. Çocuğun, cezadan kaçmak amacıyla olumlu davranış sergilemesi değil bu davranışları içselleştirmesi esas alınmalıdır. Olumlu bir disiplinle yetiştirilen çocuk mutlu ve başarılı olmaktadır. Arzu edilen pek çok davranış şekli çocuğun normal gelişiminin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin rolü bu davranışlar üzerine odaklanıp, onları teşvik ve rafine etmektir. Çocuğun gelişimi sürecinde ortaya çıkan kadar öğretilmesi gereken davranışlar da vardır. Bunlara örnek olarak paylaşma, çalışma alışkanlığı, empati ve başka davranışlar için (örn., çalma, yalan söyleme) anında ödül imkânı söz konusu olsa da prensiplere göre davranma verilebilir. Bu davranışlar ebeveynlerin ilgi ve desteği ile öğretilmelidir. Straus ve Gelles (1986), toplumdaki fiziksel istismarın yüksek olmasının ebeveynlerin uyguladığı fiziksel cezanın önemli bir bölümünün fiziksel istismar kapsamında olduğunu gösterdiğini belirtmektedir (45). Bir cezanın istismar kapsamına girip girmediğini belirlemek için davranışın çocuk için yara alma (fiziksel veya psikolojik) riski ifade edip etmeyeceğini değerlendirmek gereklidir. Hiçbir anne baba çocuğuna vurmamak istemez. Ancak, olumsuz davranışları cezalandırmak ve geleceğe düzgün davranışlı yetişkinler hazırlamak isteyen ve bunu bir disiplin yöntemi olarak kabul eden ebeveynlerin aslında suç davranışına yönelme, şiddet uygulama, depresyona girme, alkol ve madde kullanma vb. problemlerin ortaya çıkma olasılığını arttırmış oldukları bir gerçektir. Olumsuz davranışı yalnızca anlık olarak ortadan kaldırmadan başka bir sonuç getirmeyen fiziksel cezanın ebeveynin öfkesini anlık olarak dindirmekten başka bir amaca hizmet etmediğini de belirtmek gerekir. Fiziksel ceza fiziksel istismar davranışının başlangıcıdır. Bu nedenle şiddet ve diğer problemlerin önüne geçilmesi açısından birincil önleme faaliyetlerinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Toplumda şiddetin önlenmesinde, çocuğu disipline etme gibi bir amaçla mazur gösterilen, aslında çoğu kendileri de çocukluklarında böyle muameleye maruz kalmış ebeveynlerin bunu bir sonraki kuşağa aktarmasından başka bir anlama gelmeyen fiziksel cezanın zararları konusunda toplumun, özellikle ebeveynlerin bilinçlendirilmesi temel hedef olmalıdır. İstismar probleminin başlıca kontrolünün toplumun problem çözmede şiddetin uygun bir yaklaşım olarak kabul edilmesi yönündeki tutumlarının değiştirilmesi yoluyla gerçekleşeceğini belirtmektedir (60, 61).

Fiziksel istismarın yaygınlığında ve şiddetli olarak çocuklarda lezyonların ortaya çıkmasında dayağın disiplin yöntemi olarak kullanılmasının büyük etkisi bulunduğu görülmektedir. Disiplin kavramı, kültürel değerlere bağlı olarak çağrışımları toplumdan topluma değişen bir kavramdır (28). Bazı toplumlarda kontrol etmek ve uyulması gereken kurallara uymak için katı kurallara sahip olunması anlaşılırken, bazı toplumlarda ise kişinin kendi elinde tutmak istediği bir otorite durumu olarak görülmektedir. Ancak ülkemizde toplum olarak disiplin kavramı çocuğu katı kurallarla eğitmek ve bunu hayata yansıtmak olarak değerlendirilmekte ve dolayısıyla cezai yaptırımlar hep gündemde kalmaktadır. Bu ceza yaptırımları arasında ilk sırada dayak yer almaktadır. Dayağın kullanıldığı cezalandırma yöntemlerinde dinamikler şu şekilde işlemektedir: ilk aşamada çocuğun yanlış yaptığı durumlarda azarlanması ve korkutulması söz konusu iken, bir süre sonra bunun çocuğu cezalandırmada etkisizleşmesi sonucu yerini dayağa bırakmasına neden olmaktadır. Burada amaç çocuğu korkutmak olduğu için korku duygusu bir süre sonra ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle her sefer verilecek korkunun dozunun artırılması gerekmektedir. Bu da fiziksel cezalandırmanın çocukta zarar yaratan fiziksel istismarın ortaya çıkmasına ve dayağa yol açmaktadır. En basit şekliyle bir tokat olarak başlayan süreç sonra iki ve daha çok sayıda tokadın atılmasına, sonrasında da tekmelere ve sopa ya da kemer kullanılmasına kadar yükselebilmektedir. Bu da şiddetin düzeyini ve yarattığı zararı ağırlaştırmaktadır. Sonuç olarak çocukta büyük hasarlara neden olmakta ve sadece fiziksel değil aynı zamanda olumsuz ruhsal etkilere de yol açmaktadır.

Fiziksel cezalandırma, çocuğa yönelik kullanılan çeşitli yöntemler içerebilir. Bunlar arasında şunlar bulunmaktadır (62):

- Vurma: Çocuğa el veya bir nesneyle vurma, tokat atma, sopa veya kemer gibi cisimlerle dövme gibi fiziksel şiddet uygulamalarıdır.
- Sopa veya kemerle vurma: Çocuğa bir sopa veya kemer ile vurma, sırtına, kalçasına veya vücudunun diğer bölgelerine vurma şeklinde gerçekleştirilir.
- Saç çekme: Çocuğun saçını çekme, bu şekilde acı verme veya kontrol sağlama amacıyla yapılan bir fiziksel ceza şeklidir.

- Kulak çekme: Çocuğun kulağını çekmek, hırpalamak veya sert bir şekilde çekiştirmek suretiyle fiziksel şiddet uygulamak.
- Tokat atma: Çocuğun yüzüne sert bir şekilde tokat atmak, başını çevirme veya çarpma şeklinde gerçekleşebilir.
- İtme veya düşürme: Çocuğu itme, yere düşürme veya fiziksel olarak zorlama şeklinde fiziksel şiddet uygulamalarıdır.
- Kırbaçlama: Çocuğa bir kırbaç veya benzeri bir aletle vurma veya vücuduna şiddet uygulama.

Bu yöntemler, çocuğun bedensel ve duygusal sağlığını olumsuz etkileyen ve çocuk haklarına aykırı hareketlerdir. Fiziksel ceza yerine, pozitif disiplin yöntemleri ve olumlu ebeveynlik yaklaşımları kullanılması daha sağlıklı ve etkili yöntemdir.

2.6 Fiziksel Ceza Ortaya Çıkma Nedenleri

Fiziksel ceza, insanlık tarihi boyunca farklı kültürlerde ve toplumlarda kullanılan bir disiplin yöntemi olmuştur. İnsanların fiziksel cezalandırma yöntemlerini kullanma eğilimi binlerce yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Ancak, fiziksel cezanın tarihsel süreci ve zaman içinde nasıl değiştiği ile günümüzdeki durumu aşağıda açıklanmaktadır:

- Antik Dönemler: Antik çağlarda, fiziksel ceza yaygın bir uygulamaydı. Örneğin, Hammurabi Kanunları gibi eski hukuk sistemlerinde, suçlulara fiziksel cezalar verilmesi öngörülmüştür. Antik Roma İmparatorluğu'nda da kölelere ve suçlulara fiziksel cezalar uygulanmıştır (63).
- Orta Çağ: Orta çağ Avrupa'sında, cezalar genellikle halkın gözü önünde fiziksel işkenceler şeklinde uygulanırdı. Kamuya açık meydanlarda, idam, kırbaçlama, sopa dayakları, teşhir ve işkence gibi yöntemler kullanılırdı.
- Modern Dönem: Aydınlanma dönemiyle birlikte fiziksel ceza yöntemlerine eleştirel bir bakış ortaya çıktı. İnsan hakları ve insan onuru kavramları daha fazla önem kazandı. Bu dönemde, bazı ülkeler fiziksel cezaları sınırlayan veya yasaklayan yasal düzenlemeler yapmaya başlamıştır.

- **Yasal Düzenlemeler:** Birçok ülke, fiziksel cezayı yasal olarak sınırlamış veya yasaklamıştır. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası belgeler, çocuklara yönelik fiziksel cezanın yasaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bazı ülkelerde, fiziksel ceza eğitim kurumlarında ve evde yasaklanmıştır.
- **Farkındalık Artışı:** Günümüzde fiziksel cezanın zararlarına dair farkındalık artmıştır. Araştırmalar, fiziksel cezanın çocukların psikolojik ve duygusal sağlığını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, alternatif disiplin yöntemleri ve pozitif ebeveynlik yaklaşımları daha fazla önem kazanmıştır.
- **Çalışmalar ve Kampanyalar:** Uluslararası ve yerel düzeyde fiziksel cezayı önleme çalışmaları ve kampanyaları yürütülmektedir. Bu çalışmalar, ebeveynleri, öğretmenleri ve toplumu fiziksel cezanın etkileri konusunda bilinçlendirmeyi hedeflemektedir. Fiziksel ceza, günümüzde hala bazı toplumlarda veya bireyler arasında kullanılabilir. Ancak, genel olarak fiziksel ceza konusunda farkındalık artmıştır ve çocuk haklarının korunması ön plandadır. Alternatif disiplin yöntemlerinin teşvik edilmesi ve çocuklara sağlıklı bir ortam sağlanması, fiziksel cezanın azaltılması ve önlenmesi için önemlidir.

Fiziksel şiddetin ortaya çıkma nedenleri üç farklı şekilde ele alınmaktadır (64, 65) ebeveyn kaynaklı, çocuk kaynaklı ve çevre kaynaklı. Çocuk genellikle fiziksel istismara aile bireyleri tarafından maruz bırakılmaktadır. Yapılan bir diğer araştırmaya göre risk etmenleri arasında kardeşten ve çocuğun akranları tarafından fiziksel istismara maruz bırakılması da sayılmaktadır (64).

2.6.1 Ebeveyn kaynaklı nedenler

Aile toplumun en küçük yapı birimidir. Ebeveynler, çocuklarının ilk eğitimcileridir ve çocuklarının bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimi için yeni bilgiler öğrenmesini sağlayan kişilerdir. Ebeveynler için çocuklarını yetiştirmek ve eğitmek çok önemli bir sorumluluktur. Aile aynı zamanda toplum kurallarını öğretme

sorumluluğunu da üstlenmektedir. Ayrıca ebeveynler, çocuklarının çevresel tehditlerden ve sağlık ve güvenliklerine yönelik davranışlardan korunmalarını sağlamalıdır. Ebeveynler sıklıkla olumlu davranışlar sergilemelerine rağmen, ebeveynlik sürecinde olumsuz tutum ve davranışlar da sergileyebilmektedir. Ebeveynlerin doğru yaklaşımı ile çocuklar için daha iyi bir geleceğin ve yoksulluktan, şiddetten ve adaletsizlikten arınmış sağlıklı bir toplumun temelleri atılabilir. Anne babalar çocuklarını çok sevmelerine rağmen birçok nedenden dolayı çocuklarına kızabilir, bağırabilir, zorbalık yapabilirler. Stres altındayken çocukları kızdırdığı için veya sosyal/kültürel normlar nedeniyle bu tutumu benimseyebilirler.

Çocuk gelişimindeki sosyal ilişkilerden aile içi ilişkiler, özellikle anne ile olanlar en kapsamlı ve basit olan ilişkidir. Çocuklar kurdukları özdeşimle anne babanın tutumunu benimserler. Ebeveynlerde kendi anne babalarından görmüş oldukları tutumu kendi çocuklarına göstermektedirler. Tutumlar kuşaklar arasında geçiş gösterir (66). Çocuk yetiştirme tutumlarının sınıflandırılmasıyla ilgili ilk çalışmaları yapan Symonds, kabul etme/ reddetme ve baskınlık/ itaat olmak üzere iki boyutta ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumuna sahip olduklarını ileri sürmüştür (67). Sonraki çalışmalarda Shechory-Bitton ve arkadaşlarının çalışmasında, anne babaların ebeveyn gücüne inanması ile çocuktaki saldırganlık davranışı arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sıcak ve destekleyici tutumlarının, çocukların sosyalleşme sürecinde saldırgan davranışları kontrol etmelerine ve uygun davranışları öğrenmelerine yardımcı olduğu gösterilmiştir (68). Literatürde anne tutumuna yönelik yapılan boylamsal araştırmalara göre; annenin otoriter tutumu sonucu çocuklarda davranış problemlerinin gözlemlendiği (69), annenin sıkı denetim ve sert disiplin yöntemini tercih ettiği gözlenmektedir. Annenin düşmanca çocuk yetiştirme tutumu, çocuğun ergenlik döneminde depresyona eğilimine neden olabileceği bildirilmiştir (70).

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'na 5-12 yaş grubunun ve bakım verenlerinin incelendiği araştırma gerçekleştirilmiştir. Annelerin çoğu (%77.1) kendisini yerine göre sert yerine göre yumuşak tavır alan, bir başka deyişle ılımlı disiplin uygulayan anne olarak tanımlamıştır. Annelerin %21.4'ü sıkı disiplini çocuk

yetiştirmede vazgeçilmez bir unsur olarak görmektedir. Annenin kendini tanımlayışının çocuğun cinsiyetine ve yaşına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Çocuk sayısı arttıkça annelerin kendini disiplinli anne olarak tanımlama eğilimi de artmaktadır. Annelerin bu konudaki eğilimleri yaşa veya çalışma biçimine göre değişiklik göstermemektedir. Kentte yaşayan eğitim ve gelir düzeyi yüksek olan annelerin kendilerini pozitif düzeyde disiplinli olarak görme olasılıkları daha yüksek görülmektedir. Gelişmiş illerde yaşayan annelerin %75.7'si ılımlı disiplinden, yalnızca %16.6'sı sıkı disiplinden yana olduğunu belirtmektedir (71).

Aile Araştırma Kurumu (1995) tarafından yapılan araştırmada annelerin %41,9'u çocuğunu serbest/ boyun eğmeyen bir yetişkin olacak şekilde yetiştirdiğini ifade etmektedir. Bu annelerin eğitim ve gelir düzeylerinin yüksek olduğu, sahip oldukları çocuk sayısının az olduğu görülmektedir. Annelerin büyük bir kısmı koşulsuz itaati olumlu bir davranış olarak görmediğini belirtmektedir. Yüksek itaat bekleyen anneler incelendiğinde; yüksek yaş, düşük gelir ve eğitim düzeyi, kırsalda ya da gelişmemiş bölgelerde yaşayan annelerin olduğu görülmektedir (72-75). Çocuklarını yetiştirirken annelerin %13,9'u kız çocuklarına %8,6'sı erkek çocuklarına otoriter tutum görülmektedir. İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde yapılan çalışmalara göre annenin çocuk yetiştirme tutumunun çocuğun cinsiyetine göre değişiklik göstermediği görülmektedir (76).

AAK'nın (1995) çalışmasına göre, annelerin %51,8'inin çocuğa psikolojik değer, %46,1'inin ise ekonomik değer (maddi katkı, aile adını sürdürme, yaşlılık güvencesi olma) atfettiği görülmektedir. Annelerin çocuğu kendisini kızdıracak bir şey yaptığında gösterdiği tepkilerin başında en sık %76,9 oranıyla sözel ifadeler bulunmaktadır. İkinci sırada %45,6 oranıyla fiziksel ceza uygulaması bulunmaktadır (71). ATHGM'nin 2006 ve 2011 yılında yapılan araştırmaları incelendiğinde her ikisinde de annelerin verdiği cezalarda azarlamının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. ATHGM'nin 2006 yılında yapılan araştırmasına göre annelerin uyguladıkları cezalar sırasıyla; %21,8'i sık sık azarlama, %2'si sık sık dövme şeklinde belirtilmiştir. Hiçbir zaman çocuğunu dövmediğini bildiren annelerin oranı ise %64,5'tir.

Ebeveynlerin fiziksel cezaya başvurmasının bazı nedenleri şunlar olabilir (66, 70):

- **Bilgi eksikliği:** Ebeveynler, alternatif disiplin yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarında veya kendileri fiziksel cezayla büyümüşlerse, aynı yöntemi uygulayabilirler.
- **Stres ve öfke yönetimi zorluğu:** Ebeveynler, stresli veya öfkeli oldukları durumlarda kontrol kaybı yaşayabilir ve bu durum fiziksel cezaya yönelmelerine neden olabilir.
- **Kültürel inançlar:** Bazı kültürlerde fiziksel ceza, çocuğun disiplininde kabul edilen bir yöntem olabilir. Ebeveynler, kültürel inançları doğrultusunda fiziksel cezaya başvurabilirler.
- **Eğitim eksikliği:** Ebeveynlerin kendi çocukluk deneyimleri ve eğitimleri, fiziksel cezayı kabul edilebilir bir disiplin yöntemi olarak görmelerine neden olabilir.

2.6.2 Çocuk kaynaklı nedenler

Çocuğun riskli olarak algılanabileceği bazı durumlar anne baba üzerinde yaratacağı artı reaksiyonlardaki davranış bozukluklarından dolayı fiziksel cezalandırma davranışları görülebilir. Çocuğun akut ya da kronik bir hastalığının bulunması, prematür doğması, zihinsel veya fiziksel engelinin olması, doğum sonrası anne ve çocuğun uzun süre ayrılması gibi anne-çocuk bağının zayıf olması, annenin sık aralıklarla gebe kalması ya da çoklu doğum ya da istenmeyen gebelikler sonrası çocuğun fiziksel cezaya maruz kalma sıklığında artış görülmektedir (77). Bunlara ek olarak bazı çocukların davranışları da fiziksel cezayı tetikleyebilir:

- **Dikkat çekme ihtiyacı:** Bazı çocuklar, dikkat çekmek veya ilgi görmek için istenmeyen davranışlar sergileyebilir. Ebeveynler bu davranışlara tepki olarak fiziksel cezaya başvurabilir.
- **Sınırları test etme:** Çocuklar, sınırlarını ve kuralları test etmek için davranışlarıyla sınama yoluna gidebilir. Ebeveynler bu duruma fiziksel ceza ile yanıt verebilir.

- Agresif davranışlar: Bazı çocuklar, agresif davranışlar sergileyebilir ve bunun sonucunda ebeveynler fiziksel cezaya yönelebilir.

2.6.3 Çevre ve kültür kaynaklı nedenler

Tarih boyunca hemen hemen her toplumda bir kurum olarak aile üzerinde durulmuştur. Toplumsal değerlerin en iyi korunduğu geleneksel kurum olarak aile, dengeleyici bir rol üstlenmiştir. Ancak zamanla sanayileşme ve teknolojik yeniliklerin gelişmesi toplumu ve aileleri de etkilemiştir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde ailenin çekirdek aileye dönüşmesinde ve ailenin iktidar yapısında toplumsal yapıdaki değişim etkili olmuştur (78, 79). Bu değişim süreci toplumun aile yapısını da etkilemiştir. Toplumumuzda geleneksel geniş aileden modern küçük aile ve tek aileye kadar farklı aile yapıları gözlemlenebilmektedir. Bu farklı aile yapılarına göre aile üyelerinin çocuklarla nasıl iletişim kurdukları, çocuklara karşı tutumları ve çocuklara verdikleri değer konusunda tarihsel değişimler olduğu görülmektedir. Geleneksel toplumlarda çocuklar korkutularak, bastırılarak, zorbalıkla, gerektiğinde dövülerek büyütülmektedir; merakları ve özgür davranışları engellenmekteydi. Çocuğun yaptığı yaramazlıklarda babayla korkutulur; babalar ise çocuklarla yüz göz olmayarak, sevgilerini göstermekten kaçınırlardı (80). Bununla birlikte ebeveyn, çocuktan uysallık, söz dinleme, usluluk gibi davranışlar beklenmekteydi. Toplumumuzdaki aileler üzerine yapılan araştırmalar tarihsel olarak özellikle geleneksel aile yapılarında fiziksel cezanın sık kullanıldığını göstermiştir. Ayrıca, çocukla konuşarak ikna etmek, çocuğa doğruyu yanlış öğretmek, az sayıda ebeveynin başvurduğu bir yol olarak görülmüştür (81). Bir kişinin karakteri ve kişiliği, doğumundan yaşamına kadar sosyal kurumlardaki deneyimleriyle şekillenmektedir. Ebeveynlerin ebeveynliğe yönelik tutumları, birçok sosyal ve çevresel faktörden daha önemlidir ve çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini etkilemektedir (81). Biyolojik büyüme ve olgunlaşmaya ek olarak, sosyal normlar, kültürel değerler ve davranışsal beklentiler de bireyin bilişsel ve duygusal gelişiminde rol oynamaktadır.

Türkiye’de çocuklara yönelik fiziksel istismar önemli bir konu olarak algılanmamakta ve hatta çocuğa yönelik fiziksel cezanın kültürümüzde geleneksel bir yeri bulunmaktadır. Öyle ki bu bakış açısı “Kızını dövmeven dizini döver.”, “Annenin vurduğu yerde gül biter.”, “Dayak cennetten çıkmadır.”, “Kızın var mı, derdin var.”, “Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dözünsün.”, “Saçı uzun, akılı kısa.”, “Öğretmenin vurduğu yerde gül biter.”, “Alçak eşek binmeye kolay, öksüz çocuk dövmeye kolay.”, “Çocuğunu döven yedi göbek torunlarını döver.”, “Üç gün kötek bir öğün yemek.”, “Sopayla eğitilenin korkuları, umutlarından büyük olur.”, gibi ifadelerle atasözü ve deyimlerimize de yansımıştır.

Fiziksel şiddet hayatın her alanında görölse de azınlık grubuna dahil olma, yetersiz kültürel uyum, yoksulluk, düşük gelir düzeyi, güvensiz sosyal çevre, yetersiz sosyal destek sistemi, çocuklar için yetersiz eğlence etkinlikleri çocuklarda stresli yaşam olayları, çocuklara yönelik fiziksel şiddet riskini artıran engellerden birisi olmaktadır (82). İstismarın sık bir şekilde yaşandığı zamanlar sıklıkla ebeveynin başa çıkma mekanizmalarının bittiği kriz yaratan durumlarda tetiklenmektedir. Bu konular arasında ilk akla gelenler maddi sorunlar, işsizlik, aile içi çatışmalar, ebeveynlerden en az birinin yokluğudur (83).

2.7 Fiziksel Ceza Uygulayan Kişiler ve Ortak Özellikleri

Çocuğ a şiddet ya da fiziksel uygulayan kişiler çoğ u kez tanıdığ ı, evi, okulu, iş yeri gibi yakın çevresinde bulunan erişkinlerdir. Aile içi şiddet çocuğ a anne babası, evdeki diğer er bü yü kler ya da bakım veren bir kişi tarafından, okulda şiddet ise ö ğ retmenler, diğer okul personeli ya da diğer er ö ğ renciler tarafından zorbalık şeklinde uygulanmaktadır (3). Fiziksel cezaya maruz kalan çocukların anne babalarının özellikleri arasında erken yaşta anne olma, eğitim düzeyinin düşük olması, çocuk sayısının fazla olması, kendi çocukluğ unda fiziksel cezaya maruz kalma, düşük öz saygı, kısıtlı sosyal çevre, aile içi geçimsizlik (84), sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması ve yoğun stresli aile ortamı yer almaktadır (85-87). Bulut’un çalışmasında çalışmayan ve eğitim düzeyi düşük annelerin, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin, eşlerine fiziksel şiddet uygulayan babaların ve eşlerinden fiziksel şiddet gören

annelerin çocuğuna daha çok fiziksel şiddet uyguladığı, çocukların yaşları büyüdükçe fiziksel şiddet uygulama oranının düştüğü saptanmıştır (62). Deveci ve Açık'ın çalışmasında da sosyoekonomik ve eğitim seviyesi düşüküğü, babanın işsiz olması ve annenin eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalması ile çocuğuna fiziksel şiddet uygulama arasında ilişki saptanmıştır (88). 42 ülkenin kayıtlarının incelendiği araştırmada ise çocuklara yönelik şiddet uygulaması ile yoksulluk arasında ilişki olduğu belirtilmektedir.

2.8 Hangi Durumlarda Fiziksel Ceza Ortaya Çıkıyor

Fiziksel ceza, bazı durumlarda ebeveynler veya yetişkinler tarafından disiplin veya kontrol amacıyla kullanılabilir. Bu durumlar şunları içerebilir (89):

- Disiplin amacıyla: Bazı ebeveynler, çocukların davranışlarını düzeltmek veya sınırlarını belirlemek için fiziksel cezayı bir disiplin yöntemi olarak kullanabilirler. Bu durumda, ebeveynler çocuğaya fiziksel bir acı vererek veya bir ceza olarak vurma yoluna gidebilirler.
- Öfke veya kontrol kaybı durumlarında: Bazı yetişkinler, öfke, stres veya kontrol kaybı yaşadıklarında fiziksel cezayı bir tepki olarak kullanabilirler. Bu durumda, fiziksel şiddet veya saldırganlık, kişinin duygusal veya psikolojik durumunu kontrol etme amacıyla kullanılır.
- Kültürel veya dini inançlardan kaynaklanan etkiler: Bazı kültürler veya dini inançlar fiziksel cezayı kabul edilebilir bir disiplin yöntemi olarak görebilir. Bu inançlar, fiziksel cezayı çocuğunun düzgün yetiştirilmesi veya ahlaki gelişimi için gereken bir araç olarak tanımlayabilir.

Önemli bir nokta, fiziksel cezanın kabul edilebilir veya etkili bir disiplin yöntemi olarak görülmesinin, çocuğunun sağlıklı gelişimine ve duygusal iyilik haline zarar verebileceği ve çocuk haklarına aykırı olduğu yönünde bilimsel kanıtlar bulunmaktadır. Fiziksel ceza, çocuğunun psikolojik ve duygusal sağlığına zarar verebilir ve çocuğunun güvenliğini ve özsaygısını olumsuz etkileyebilir. Alternatif disiplin

yöntemlerinin özellikle pozitif disiplin yönteminin kullanılması, çocuğun sağlıklı bir şekilde büyümesini desteklemek için çok önemlidir.

2.9 Fiziksel Cezaya Maruz Kalan Çocuklarda Davranışsal Belirtiler ve Etkileri

Kendini iyi bir çocuk olarak gören ve bedensel cezalarla disipline edilen bir çocuk, kaba kuvvetin sorunları çözmek için etkili bir yol olduğuna inanarak büyümektedirler. Savunmasız, güçsüz kişilere karşı şiddetin uygulanabileceği gibi yanlış bir kaniya kapılabilir ve erişkin yaşlarda şiddete yönebilirler. Böylece istismar olayları kuşaktan kuşağa devam etmektedir (90-94). Mayda ve arkadaşlarının çalışmasında anne ve babaları çocukluklarında şiddete maruz kalan öğrencilerin, anne babalarının şiddete maruz kalmadığını belirtenlere göre daha fazla şiddete maruz kaldığı (94), Deveci ve Açık'ın çalışmasında fiziksel şiddete maruz kalan çocukların kalmayanlara göre daha fazla; fiziksel şiddet içeren kavga ettiği, sorunların çözümünde fiziksel şiddeti çözüm olarak gördüğü ve ileride hatası olduğunda çocuğunu dövmeği düşündüğü saptanmıştır (88). Fiziksel ceza verilen çocuklarda kaygı bozuklukları, korku ve endişe, kendini çaresiz yalnız hissetme ve değersiz hissetme, uyku ve yeme bozuklukları, konuşma bozuklukları (92), şiddet eğilimi ve antisosyal davranışlar sık sık görülmektedir (88, 90). Bulut (2010) tarafından yapılan bir araştırma, fiziksel şiddete maruz kalan kız çocuklarının suçluluk ve korku duygularının, erkek çocuklarının ise öfke ve utanç duygularının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (90). Deveci, Karadağ ve Yılmaz tarafından yapılan çalışmada çocuklar şiddet duygularını üzüntü, korku, pişmanlık, intikam ve heyecan olarak tanımlamışlardır (89). Bedensel ceza çocukları aşağılanmış ve çaresiz hissettirmektedir ve özgüvenlerini azaltmaktadır (92, 95). Fiziksel cezaya maruz kalmış çocuklar öfkelerini etrafındaki nesnelere ya da çocuklara yöneltirler ve güvensiz bir kişilik geliştirebilirler (92, 95-97). Fiziksel cezadan sonra çocuğun öğreneceği ilk ders yakalanmamak için daha çok gayret etmek olacaktır. Yakalanmaktan sakınan çocuk ise nasıl sinsi davranılması gerektiğini öğrenebilir, savunmacı ve hilekâr olabilir (92, 95). Fiziksel cezaya maruz kalan çocuk yanlış davranışının bedelini ödediğini düşünür. Bunun için yeniden olumsuz davranışta bulunmakta sakınca görmez (92). Mahiroğlu ve Buluç'un çalışmasında fiziksel cezaya maruz kalan çocukların %43.5'inin davranışlarında düzelme olmadığı, %41.5'inin ise

davranışlarının daha da bozulduğu belirtilmektedir (95). Çok sık fiziksel ceza alarak zedelenen çocukların belirgin olan ortak özellikleri göze çarpar. Bu çocuklar yetişkinlerle temas kurmaktan kaçınırlar. Bir yetişkinin kendilerine dokunmasından ve yaklaşımından ürkerler. Anne babalarından belirgin bir şekilde korkar, kolaylıkla yalan söyleyebilir, korku verici durumlar karşısında bile tepkisiz kalabilir, kolay kolay ağlamazlar. Başka bir çocuğun ağlamasını duyduklarında endişelenirler. Akran ilişkileri zayıf ve okul başarıları düşüktür (92). Toplumdaki yaygın kanının aksine eğitimde fiziksel cezanın başarılı olmadığı; övgü, ödüllendirme gibi olumlu güdülemelerin daha etkili olduğunu bilinmektedir. Fiziksel ceza, öğrencilerin okuldan korkmasına ve güvenini kaybetmesine neden olmakta, davranışları kötüleştirmekte, saldırganlığı ve yıkıcı tutumları artırmakta, sınıfa uymama, mobilyalara zarar verme, öğretmenlere tepki gösterme ve yalan söyleme gibi olumsuz davranışları artırmaktadır (98). Mahiroğlu ve Buluç'un çalışmasında fiziksel cezaya maruz kalan öğrencilerin %60'ının okula ve derslere karşı olumsuz tutum geliştirdikleri, %29,6'sının tutumunda değişiklik olmadığı saptanmıştır (95).

Çocukları şiddetten korumada en önemli adım şiddetin varlığını kabul etmektir. "Bizde böyle şeyler olmaz" "Bu kadarcık dövme şiddet sayılmaz" gibi söylem ve yaklaşımlar var olan şiddeti inkâr etmektir. Türk toplumunda hızlı kentleşme ve ekonomik dengesizlik, şiddeti tetikleyen etkenlerdir. Şiddet, öğrenme, gözlem, taklit, yineleme yoluyla öğrenilerek kalıcı olmaktadır. Çocuğun çevresinde bulunan kişiler şiddet davranışı gösteriyor ise; çocuk bu kişilerden şiddet içeren davranış ve sözler öğrenecektir. Türkiye'de çocuğa yönelik şiddetin, çocuğu terbiye etme aracı olarak algılanması ve bunun hem aile içinde hem de kamusal alanda meşru olarak görülmesi şiddetin hem yeniden üretilmesine hem de gizlenmesine yol açmaktadır (62). Saldırganlık ve şiddet öğrenilen bir davranıştır (90).

Çocukta fiziksel cezanın davranış belirtileri ve etkileri özetle şu şekildedir:

- Düşük benlik saygısı,
- Özsaygı ve özgüven,
- Düşük akademik başarı,

- Sosyal faaliyetlere katılmak istememe,
- Temastan kaçınma,
- Korku ve kaygı geliştirme,
- Sosyal izolasyon,
- Regresyon,
- Hırsızlık yapma,
- Yalan söyleme,
- Sigara, madde, alkol kullanımı ve bağımlılık gelişmesi,
- Travma Sonrası Stres Bozukluğu,
- Deliryum,
- Disosiasyon,
- Mağdur çocuklarda uyku bozuklukları, öğrenme problemleri, çaresizlik ve suçluluk hisleri

2.10 Medikal Boyut

Fiziksel istismar için birden fazla tanım olmasına rağmen bu tanımların ortak kısmı; çocuğun fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve vücudunda iz bırakan lezyon ve yaralanma bulgularının olmasıdır (3). Vücutta iz bırakan bir lezyonu belirlendikten sonra, sağlık çalışanları bunun anamnez ile uyuşup uyuşmadığını belirlemelidir. Çocuk istismarını teşhis etmenin en önemli noktası, tıbbi öykü ile vücutta bulunan lezyonlar arasında bir ilişki olup olmadığına bakmaktır. Fiziksel istismarın tedavisi ve önlenmesinde çocuğun vücudunda hiçbir iz kalmasa dahi tüm şiddet olgularında meydana gelen psikolojik travmanın önlenmesi de çok önemlidir. Fiziksel bulguların değerlendirilmesi ve raporlanması pratik bir uygulamadır. Bu bakımdan fiziksel istismarı ele alırken temel kriterlerden biri vücutta iz bırakan bir hasarın olup olmamasıdır.

Fiziksel istismara bağlı oluşan lezyonları şöyle sınıflayabiliriz (1):

- Vücudun çeşitli bölgelerinde oluşan yumuşak doku lezyonları,
- Kırıklar,

- Yanık ve haşlanmalar,
- İç organ yaralanmaları
- Kafa travmaları

Fiziksel şiddet durumlarında, fiziksel istismar olgusunu atlamamak için doktorların ve sağlık çalışanlarının doğru bir tıbbi öykü almaları çok önemlidir. Bu nedenle, ebeveynlerden öykünün farklı zamanlarda ayrı ayrı alınması önemlidir. Çocuk istismarını teşhis etmenin en önemli adımı, doğru ve yeterli bir tıbbi öykü almaktır. Anamnez, tıbbi öykü ve fizik muayenesi doktorlar için en iyi bilgi kaynaklarıdır (3). Bazı durumlarda, fiziksel bulgular yeterince belirgin olmadığında, kişilerden alınan öykü, davranış ve tutumlar anamneze yardımcı olmaktadır. Kişilerden alınan anamnez hukuki delil olarak da kullanılabilmesi için çok önemlidir. İstismar vakalarında, en önemli tanık genellikle çocuklardır, çocuklardan edinilen bilgiler çok önemlidir. Bu gibi durumlarda önlem olarak artık video ve kamera çekimleri ile çocukların ifadelerinin alınması artık yaygın bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde ifade alınmasının iki büyük avantajı vardır. İlki çocukların defalarca başka kişiler tarafından sorgulanarak travmatize olması engellenmektedir. İkinci olarak ise çocuğu dinleyen kişi hariç birden fazla kişi tarafından defalarca izlenerek analiz edilebilmektedir.

Fiziksel istismar olgularında karşımıza çıkan bir diğer durum olgunun maskelenebilmesi ve saklanabilmesidir. Genellikle ebeveynler sağlık kuruluşlarına evde yaşanmış bir kaza öyküsü ile başvururlar. Çocuğun evde yüksekten düşmesi, sıcak bir şeyin üstüne devrilmesi gibi öyküler anlatılmaktadır. Bu gibi durumlarda hekimin çocuğun gelişim sürecini takip etmesi ve anlatılan öykü ile çocuğun gelişimin doğru oranlı olup olmadığını takip etmesi gerekmektedir. Bu durumda çocuğun muayenesi yapılırken lezyonların oluşumunu saptaması büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla kaza ve istismar ayrımını yapabilmek için anamnezin alınması çok önemlidir.

Çocuk istismarında, çocuğun tedavi edilebilmesi ve adli muayenesi için fiziksel muayenesi çok önemlidir (3). Tüm lezyonların lokalizasyonu, boyutu ve şekli ayrıntılı

olarak belirlenmesi önemlidir. Klinikte fiziksel istismar en sık olarak deri, iskelet ve merkezi sinir sistemi bulguları ile ortaya çıkmaktadır.

- Tipik cezalandırmayı gösteren bulgular çok önemlidir.
- Sigara yanıkları, el ve ayaklarda sıcak su yanıkları, cinsel organ ve kalçalarda yanıklar.
- Karaciğer ve dalağın perforasyonuna (yırılmasına) neden olan karın travması
- Kafatası kırığı olan veya olmayan kafa içi kanama (subdural hematom)
- Kemik lezyonlarının radyolojik tetkiklerde tespiti

Sonuç olarak, fiziksel şiddetin medikal boyutu, mağdurların sağlık durumlarının belirlenmesi, acil tıbbi müdahale ihtiyacının karşılanması, uzun vadeli etkilerin önlenmesi ve psikolojik destek sağlanması, açısından büyük öneme sahiptir. Fiziksel şiddetin medikal boyutuna odaklanmak, mağdurların sağlık ve iyilik hallerini iyileştirmek için gereken adımların atılmasına yardımcı olmaktadır.

2.11 Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Normal insan hayatının olağan durumu dışında ve bireyde stres tepkisi oluşturan olaylar travmaya neden olur (99). Kişinin kendisinin ya da yakınlarının fiziksel bütünlüğünün bozulmasına ya da yaşamını etkileyecek bir tehdidi deneyimlemesi, bir kişinin yaralanmasına ya da ölümüne tanıklık etmesi, yaşam alanının ya da içinde bulunduğu toplumun aniden hasar görmesi durumlarında travma gelişebilmektedir. Travma kaynağı insan yaşantısının olağan yaşamının dışında meydana gelen ve herkeste fark edilir düzeyde stres yaratabilen, yüksek şiddetli, beklenmedik olaylardır (100, 101). Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), kişinin travmatik olaya maruz kaldıktan sonra en az bir ay boyunca olayı zihninde tekrar tekrar yaşama, olayı içsel ve çevresel hatırlatıcılardan kaçınma ve aşırı uyarılma durumudur (102, 103) Travmatik olayın ya da olayların tekrar tekrar yaşanması, hatırlanmak istenmeyen anıları hatırlatan görüntülere tanık olma, kabuslar görme ve flashbackler ile olur (104, 105). Kişinin kaçınma davranışı göstermesi, olayı hatırlatan durum, mekan ve insanlardan uzak durmasıyla gerçekleşmektedir. Aşırı uyarılmışlık hali ise uykusuzluk, sinirlilik hali,

dikkat eksikliği, veya olayı hatırlatacak durumlara karşı aşırı dikkatli olma halidir. Travmatik olayın yaşanmasının hemen ardından çıkan belirtiler bir aydan kısa sürüyorsa Akut Stres Bozukluğu olarak tanılanır. Akut Stres Bozukluğu tanısı alan kişinin TSSB tanısı alacağı kesin olmamakla beraber ihtimali yüksektir (106, 107).

2.11.1 Travma sonrası stres bozukluğu tanı kriterleri

DSM-V'e göre, TSSB tanısı için dört semptom grubunun mevcut olması gerekir. Bu belirtiler travmatik bir olay yaşadıktan sonra başlar ve bir ay veya daha uzun sürer:

- Yaşadıkları olumsuz travmatik olayı istemsizce yeniden tekrar tekrar yaşaması durumu; yeniden yaşama durumu olumsuz deneyimin rüyalar ya da görüntü kareleri şeklinde kişinin zihninde tekrar canlanabilir. Kişi gerçeklikten uzaklaşıp olay yeniden yaşanmış gibi geçmişe dönebilir. Kendisine olayı hatırlatan uyaranlarla veya çağrışımlarla karşılaşır, zihinsel sıkıntı veya fiziksel tepkiler yaşayabilir.
- Olayı hatırlatan uyaranlardan kaçınma; Kişi, olayla ilgili anılardan, anılara eşlik eden düşünce ve duygulardan kaçınmaya veya bunları zihninden bastırmaya çalışabilir. Olayı hatırlayan kişi, yerler veya durumlar gibi dış uyaranlardan kaçınmaya veya bunlardan uzak durmaya çalışabilir.
- Olumsuz bilişsel ve psikolojik değişiklikler yaşama durumu; Kişi olayın önemli noktalarını hiçbir fizyolojik sebep olmaksızın hatırlamayabilir. Kendisi ve dış dünya hakkında suçlayıcı ve olumsuz düşünceler geliştirebilir. Olumsuz ruh halleri yoğunlaşabilir ve kronikleşebilir. Sosyal aktivitelere olan ilgisi azaldığında sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşayabilir.
- Saldırgan ve tepkisel davranış; Kişi çevresine veya kendisine karşı öfkeli ve saldırgan bir tavır sergileyebilir. Her an kötü bir şey olacakmış gibi paniğe kapılabilir ve uyaranlardan aşırı derecede irkilebilir. Konsantrasyon ve uyku ile ilgili sorunlar ortaya çıkabilir.

2.11.2 Travma sonrası stres bozukluğu etiolojisi

TSSB'nin etiolojisinde birden fazla etmenin yer aldığı düşünülmektedir. Stresör, temel ortaya çıkarıcı etken olmakla birlikte, aynı travmatik olayı yaşayan herkeste TSSB ortaya çıkmamaktadır (108). Stres kaynağının her hasta için öznel anlamı bulunmaktadır. Çeşitli etnik-kültürel, psikolojik, biyolojik, ailesel ve sosyal etkenlerin bozukluğun kişiye özgünlüğünde etkisi vardır (109, 110). DSM- V'e göre TSSB'nin gelişmesine neden olabilecek travmatik olgular arasında; askeri çatışmaya, saldırıya ve işkenceye maruz kalma, esir düşme, toplama kamplarında bulunma, doğal ve insan kaynaklı afetler, ciddi trafik kazaları, yaşamı tehdit edici tıbbi bir tanı alma gibi olağan dışı durumlar yer almaktadır (111). Çocuklar için, gelişimsel olarak uygunsuz bir cinsel deneyim, korku, zulüm veya fiziksel bir yaralanma olmasa bile travmatik bir olay olarak kabul edilmektedir. Ciddi yaralanma, bir kişinin vahşice öldürülmesi, kazalar veya afetler, yaralanmalar, ceset veya ceset parçalarının görülmesi, aile bireylerinden birinin ölümü, kazaya maruz kalması, olumsuz şiddet deneyimleri kişi için travmatik deneyim olabilmektedir. Stresörün etki şiddetini arttıran etkenler (112):

- Birey için öznel anlamı olması
- Karşı karşıya kalma süresinin uzaması,
- Karşılaşmanın ani olması
- Kastrofobik olması
- İnsan tarafından oluşturulması
- Ölüm tehdidi içermesi
- Fiziksel yaralanma ile birlikte olması
- Kişide suçluluk duygusu uyarması,

2.11.3 Travma sonrası stres bozukluğu belirtileri

Travma sonrası stres bozukluğu belirtileri genellikle birkaç farklı türde görülebilmektedir: yeniden yaşama, kaçınma, aşırı uyanıklık (düşüncelerde ve ruh halindeki olumsuz değişiklikler) ve fiziksel ve duygusal tepkilerde gözlenen

değişiklikler. Belirtiler ve semptomlar hem zamanla ve hem de kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir. Travma sonrası stres bozukluğu yaşayan bireyde (113);

- Uyku sorunları ve kabuslar
- Olayla ilgili anıların rahatsız edici biçimde tekrar tekrar hatırlanması,
- Sürekli olarak olayın tekrarlanacağı endişe ve korkusu, buna bağlı olarak hazırda beklenmesi
- Kolay irkilme,
- Çabuk sinirlenme,
- Yabancılaşma,
- Olayı anını hatırlatan durumlardan huzursuz olma ve bu gibi durumlardan kaçınma davranışları görülür.

Çoğu kişi bu belirtileri travmatik olaydan birkaç gün sonra hisseder ve genellikle birkaç hafta içinde kendi kendine etkisi azalır ve geçer, ancak bazı insanlarda aylarca veya yıllarca sürebilmektedir. Bu belirtiler olaydan aylar sonra da başlayabilmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu olan hastalar, olayı yeniden yaşamak ve olayı hatırlatan anılardan kaçınmak gibi çeşitli semptomlar sergilerler.

Yeniden Yaşama (Hatırlama): Travmatik olay yaşamış kişilerde, yaşanan travmatik olayla ilgili anıların zihninde tekrar tekrar canlanması sık bir şekilde görülebilmektedir. Olayla ilgili görüntü ve sesler, akılda tutulması ve hatırlanması amaçlanmasa da akla gelebilir. Bu durum kişi için genellikle çok rahatsız edici bir durumdur.

- Sıkıntı,
- Çarpıntı,
- Terleme,
- Titreme,
- Nefes alamama gibi bunaltı belirtilerine yol açar. Bazı zamanlarda ise kişi, olayı gerçekten o anda yaşıyor gibi olur. Bu durum fiziksel semptomları beraberinde getirir.

Kaçınma: Birey, travmatik olayı anımsatan yer ve durumlardan, konuşmalardan ve hatta duygu ve düşüncelerden mümkün olduğunca kaçınmaya çalışır (103). Olayı hatırlamak sıkıntı, acı ve korkuya neden olduğu için, olayı hatırlatan yerlere gitmez, konuşmaz, anlatılan yerlerden uzak durur. Travma geçirmiş bir kişi olayın ayrıntılarını unutabilir. Çoğu zaman olayın en can sıkıcı kısımları unutulur veya hatırlamakta güçlük çekilir. Bu olay hakkında düşünmek istememekten farklıdır. Hatırlamak isteyip de hatırlayamamaktadır. Travmatik bir olaydan sonra, 'kimse yaşadıklarımı anlayamaz' diye düşünce yaygın görülmektedir.

Aşırı Uyarılma: Ruhsal travmadan etkilenmiş kişiler, sürekli hazırda tetik halinde beklemektedirler. Travmaya neden olan olay, her an tekrar yaşanacakmış gibi düşünebilirler ve abartılı önlemler alınabilir (103). Örneğin, kapı çarpması ya da yüksek sesle konuşma gibi beklenmedik durumlar kişide;

- Çarpıntı,
- Terleme,
- Titreme,
- Nefes daralması,
- Sıçramaya neden olabilir.

2.12 Şiddet Eğilimi

Şiddette güç kullanımının yanı sıra saldırgan davranışı yansıtan her türlü söz, yaklaşım, tutum ve eylem, fiziksel veya zihinsel etkiler önemlidir. Şiddetin ortaya çıkmasında birçok nedenin etkisinden dolayı şiddetin biyolojik-psiko-sosyal açıdan ele alınması gerekmektedir. Biyolojik nedenleri arasında genetik, hormonlar ve bilişsel değişikliklere neden olan fiziksel ve zihinsel hastalıklar yer alır (114). Psikolojik nedenler arasında şiddete maruz kalma, ebeveyn tutumları, engellenme, kışkırtma, güç ve kontrol, bağımlılık/yoksunluk, iletişim ve çözme becerilerini öğrenememe çatışmayı çözdüğü kabul edilmektedir (115). Toplumsal nedenler arasında şiddetin toplumda kabul görmesi, bir sorun çözme yöntemi olarak görülmesi, yetersiz aile eğitimi, medya etkisi, toplumsal cinsiyet rolleri, yaşam sorunları, göç ve küreselleşme

sayılabilir (115). Aile ilişkileri hem çocuklar hem de ergenler için önemlidir. Bandura (1997) sosyal öğrenme kuramında şiddet ve saldırganlığın tıpkı diğer sosyal davranışlar gibi öğrenilmiş davranışlar olduğunu, yani öğrenilmiş davranışlar olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, çocuklarda şiddet davranışının ortaya çıkmasında ebeveynlerin benimsediği disiplin yaklaşımı ve kuralların işlevinin çok önemli olduğuna dikkat çekmektedir (115, 116).

2.12.1 Şiddet eğilimi için risk faktörleri

2.12.1.1 Bireysel risk faktörleri

Bireyin kedi üzerinde oluşturmuş olduğu kişisel etmenler şiddet olguları üzerinde etkilidir. Benzer şartlar altında kişinin şiddete maruz kalması ya da çevresine şiddet uygulaması noktasında bireysel faktörler etki göstermektedir. Şiddet olgularında dikkat çeken risk faktörleri şu şekildedir: antisosyal davranış bozuklukları, ruhsal bozukluklar, biyolojik rahatsızlıklar. Şiddet olgusunda dikkat çeken risk faktörleri antisosyal davranışlarda bulunma, psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar, alkol ve madde kullanımı (114). Ergenlerde şiddet uygulama motivasyonu incelendiğinde ise daha çok dürtüsel olduğu görülmektedir. Diğer motivasyonlar şu şekilde sıralanabilir; odaklanmada güçlük yaşama, depresyon, kaygı bozuklukları, özgüven eksikliği ya da gereğinden fazla özgüven duygusu (115). Şiddet uygulama eğilimindeki ergenler incelendiğinde dürtüsellik düzeylerinin yüksek olduğu, akademik başarılarının düşük olduğu, sosyal izolasyon yaşadıkları ve sosyallığe karşı isteksiz oldukları, aile ilişkilerinde problemlerin olduğu ve öfke kontrol problemlerinin olduğu görülmektedir (116).

2.12.1.2 Gelişimsel risk faktörleri

Adölesan dönemdeki bireyler kimlik karmaşası, özgüven eksikliği, kararsızlık, duygu durumlarını kontrol etmede güçlük çekme, çevrenden değer ve kabul görme duygularının yoğun olduğu bir dönem yaşamaktadırlar. Bu gibi problemleri yaşayan ergenler aile içerisinde, okulda ve buldukları çevrede çatışmalar yaşamaktadırlar.

Ergenin kendi içerisinde ve çevresinde yaşamış olduğu sosyal ve gelişimsel farklılıklar şiddete maruz kalmasında ya da çevresine şiddet uygulamasında önemli bir risk faktörü olmaktadır (117). Fiziksel şiddet mağduru olan çocuklar ergenliğin getirmiş olduğu özel durumlara uyum sağlamakta zorluk yaşamaktadırlar. Anlaşılmadığı ve kabul görmediği hissini yoğun yaşamaktadırlar. Aile ve akranları ile iletişimin zayıf olması benzer şekilde tepkiselliği artırmaktadır. Şiddetin neden olduğu tepkisel ve dürtüsel düzeyi beyin gelişimini etkilemektedir. Beyin gelişimiyle ilgili son araştırmalar, şiddete tanık olan çocukların gelişimsel olarak olumsuz etkilendikleri görülmektedir (116). Benzer şekilde, şiddet içeren video oyunlarının beyin üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada 44 ergenin bilişsel fonksiyonları incelenmiştir. Buna göre ergenlerin beyin işlevlerinin olumsuz etkilendiği görülmektedir (118). Özetle, ergenlik dönemi şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma riskinin yüksek olduğu bir gelişim dönemi olarak görülmektedir. Ergenlik döneminde ergenlerin deneyimledikleri kimlik çatışmalarını olumlu bir şekilde atlama önemli bir unsurdur. Ergenlerin kimliklerinin oluşmaya başladığı bu dönemde güçlü ve sağlıklı iletişim kurabileceği, model alabileceği kişilerin çevrelerinde deneyimlenebilecek olası risk faktörleri ile baş edebilme becerilerinin gelişmesinde önemli faktörlerdir.

2.12.1.3 Ailesel risk faktörleri

Ailenin yapısı ve karakteristik özellikleri gencin ergenlik döneminde şiddete yönelmesinde önemli bir risk faktörüdür. Sosyo-ekonomik durumu yeterli olmayan ve yeterli sosyal desteği alamayan aileler ergenlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kapasiteye sahip değildirler (119). Bireyin dünyaya geldiği andan itibaren bebeklik ve çocukluk döneminde deneyimlediği aile ilişkileri ergenlik döneminde pekişmektedir. Aile içinde şiddete tanıklık ederek büyüyen çocukların ergenlik veya yetişkinlik döneminde de benzer davranışları sergileyebilmektedirler (120). Bandura'ya (1997) göre öğrenme sosyal bağlamda gerçekleşmektedir. Şiddetin çevreden taklit edilerek ve model alınarak öğrenildiğini belirtmektedir. Bu durumda, şiddete eğilimi olan çocuklar eylemlerini sosyal çevresinden model alarak ve taklit ederek kazanmaktadır. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1998) çalışmasının literatürü destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Aile üyesini ya da üyelerinin şiddetine maruz kalan

çocukların şiddet sergileme oranlarının aile üye yada üyelerinden fiziksel şiddet görmeyenlere oranla yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Aile üyelerinde özellikle annelerin sergilediği sağlıklı olmayan davranışların çocukların şiddet eylemlerinde bulunma olasılıklarını arttırdığı belirtilmektedir (91). Ergenlerin şiddet eğilimi üzerindeki etkili ailevi faktörler şu şekildedir:

- Çocukla yeterli zaman geçirilmemesi ve sağlıklı ilişki kurulamamış olması,
- Ebeveynin ya da ebeveynlerin ergenlik döneminde deneyimlenebilecek risk unsurlarına yönelik bilgilerinin yetersiz olması,
- Ebeveynin ya da ebeveynlerin çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecek tutum ve davranışlarda bulunmaları,
- Aile için güvenli bağlanmanın kurulamaması.

Özetle, aile içindeki olumlu-olumsuz tüm tutum ve davranışlar çocuğa aktarılmaktadır. Çocuk bir ayna gibi bu tutum ve davranışları tüm gelişim dönemlerinde farklı düzeyde yansıtmaktadır. Madde kullanan ebeveyn/ebeveynlerin olması, ailenin düzensiz ekonomik durumu, sosyal izolasyonu, destek sistemlerine erişememesi ve kullanabilecek kapasiteye sahip olmaması, şiddetin iletişim yöntemi olarak kullanılması, sağlıksız sosyal ilişkilerin kurulması, tutarsız ebeveyn tutumları, çocuk yetiştirmede yeterli bilgi ve beceriye sahip olunmaması, erken yaşta ebeveyn olma gibi durumlar çocuğun maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı konumuna gelmesindeki sık rastlanan risk faktörleridir (90).

2.12.1.4 Çevresel risk faktörleri

Ergenlik döneminde birincil sosyalleşme alanı olan ailenin yerini daha çok akranlar almaktadır. Ebeveynlerin tutumlarına kıyasla arkadaş çevresinin tutumları ergenler için daha önemlidir. Ergenin dahil olduğu arkadaş çevresi ergenlik döneminin sağlıklı atlatılmasında önemlidir. Alkol ve madde kullanımı, sosyal açıdan dışlanmış arkadaş grupları (okul başarısı düşük, okuldan atılmış, alkol-madde bağımlısı vb.) ergen üzerinde önemli sorunlar teşkil etmektedir (116). Zararlı maddeleri kullanan, bulunduran ve kullanan, suç karışan ya da karışma olasılığı yüksek olan arkadaş ve

gruplara sahip olma ergenlerin şiddeti deneyimlemelerine neden olmaktadır (121). Madde kullanımının görüldüğü sosyal çevrede büyüyen bireylerde dışsallaştırma problemlerine (dürtü kontrol bozukluğu, öfke kontrolü, şiddete eğilim, saldırganlık, mala zarar verme vb.) rastlanmaktadır (116).

2.12.1.5 Okul ve şiddet

Aile bireylerin birinci sosyalleşme alanıyken okullar aileden sonra en fazla zaman geçirdikleri yer olmalarından kaynaklı ikinci sosyalleşme alanlarıdır. Okul içinde ve dışında gerçekleşen, zarar verici eylemlerde bulunmak ve okula ait materyallere zarar vermeyi hedefleyen eylemler okul şiddeti şeklinde tanımlanmaktadır (117, 122, 124). Okulda görülen şiddetin risk unsurları arasında okulun fiziki durumu, okul personelinin (yöneticiler, öğretmenler, güvenlik vb.) şiddetti özendirilen eylemlerde bulunmaları örnek olarak verilebilmektedir (123). Okullar bulunduğu toplumun özelliklerini yansıtan kurumlardır. Toplumda şiddet olaylarının sık rastlanması okulda görülen şiddetin yansımasıdır. Okullarda şiddetin önüne geçilebilmesine yönelik okul personelinin tutum ve davranışlarının (öğretmenlerin olumlu rol model olmaları, öğretmen ve öğrencinin iş birliği ve uyumlu davranışlar sergilemeleri) değişikliği ile mümkündür (122).

2.12.1.6 Medya ve şiddet

Yaşadığımız çağda internet, televizyon, teknolojik aletler günlük hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Medya sayesinde toplumda yaşanan her türlü gelişmeyi anbean takip etmek mümkündür. Medyada yer alan şiddet olayları, ergenlerde asosyal davranışların fazlalaşmasına, saldırgan davranışların benimsenmesine, şiddet ve şiddete uğrayan kişilere karşı duyarlılığının kaybedilmesine yol açmaktadır (121).

2.13 Fiziksel Ceza ve Türkiye'deki Durum

Türkiye'de fiziksel ceza uygulamaları konusundaki araştırmaların sayısı çok fazla olmamasına karşın cinsel istismarla karşılaştırıldığında sayısal olarak çok daha yüksek

olduğu görülmektedir. Ancak yapılan çalışmaların kapsamının genelde küçük ve kesitsel çalışmalar olması ancak konu hakkında belli düzeyde fikir edinmemizi sağlamakta, genel tablo hakkında fikir sahibi olmamızı engellemektedir. Bu konuda ülkemizde yapılan başlıca güncel araştırmalara aşağıda yer verilmiştir.

21 Temmuz 2020 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Güvenlik Birimi'ne giren veya götürülen çocukların istatistiklerine göre; 2019 yılında güvenlik birimlerine gelen veya götürülen çocukların karıştığı olay sayısı 511 bin 247 olmuştur. Bu olaylardan çocukların %46,1'i mağdur olmuş, %32,9'unun suça sürüklendiği, %15,1'inin bilgisine başvurmak için, %3,4'ünün kaybolması nedeniyle, %2,5'nin bilinmeyen nedenlerden dolayı güvenlik birimine başvurdukları tespit edilmiştir (125). Mağdur olan çocukların %57,6'sı yaralama, %15,2'si cinsel suç, %11,0'ı aile içerisindeki suçlardan toplam 206.498 çocuk mağdur edilmiştir. Ayrıca mağdur çocuklardan %3,5'i tehdit edilmiş, %2,7'si hürriyetinden yoksun bırakılmış, %2,1'i ise hırsızlık gibi suçlarla karşılaşmaktadırlar. Görüldüğü gibi güvenlik güçlerine mağdur olarak gelen ya da getirilen çocuklara karşı en sık işlenen suçlar "fiziksel şiddet" niteliği taşıyan "yaralama" suçlarıdır. Çocuklar, fiziksel zararlı sonuçlanan suçlara – fiziksel şiddete – karşı en savunmasız kişilerdir.

T.B.M.M. Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nun 2007 yılında yaptığı araştırmaya göre el şakasının gençlerin %65,2'si, kaba söz ve davranışların %70,3 ve eksiklerin yuvurulmasının %31,2'si tarafından şiddet olarak algıladıkları ifade edilmiştir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin şiddetin en sık sokakta (%39) okul ve çevresinde (%34), yurttan (%10,2), arkadaş çevresinde (%9,4), aile ortamında (%4,8) ve trafik ortamında (%2,5) görüldüğü ifade ettikleri belirtilmiştir. Kız öğrencilerin (%28,1) ise erkek öğrencilere göre (%20,7) ailelerinde şiddetin var olduğunu daha fazla ifade ettikleri tespiti belirtilmiştir (126).

T.B.M.M. komisyon raporuna göre fiziksel şiddet ile karşılaşılan yer açısından, öğrencilerin %49,4'ünün "okul ve çevresinde" fiziksel şiddete uğradıkları tespit

edilmiştir. Erkeklerde “okul ve çevresinde” şiddet görme oranı %56,4 iken, kızlarda bu oranın %34,5 olduğunu tespit edilmiştir. En sık fiziksel şiddet görülen ikinci yer olarak %27,3 oranı ile “ev” olduğunu tespit edilmiştir. Öğrencilerin, şiddet görümleri kişilerin başında %30,8 ile “arkadaş”, ikinci sırada %29,4’ünde “diğer kişiler”, üçüncü sırada %17,1 ile “öğretmen”, dördüncü sırada %13,5 ile baba ve %9,3 ile annenin yer aldığı ifade edilmiştir. Evgin ve ark. (2019) öğrencilerin %43,9’u son bir yıl içinde şiddete maruz kaldığını belirtmiştir; öğrenciler maruz kaldıkları fiziksel şiddet davranışı olarak itmek, tekme atmak, tokat atmak, saç çekmek ve bir alet ile saldırmayı algılamışlardır (127).

Boğaziçi Üniversitesi tarafından 2013 yılında yapılan bir çalışmada (adrese dayalı kayıt sistemi üzerinden ‘tabakalı tesadüfi küme örnekleme’ yöntemi uygulanmış ve Türkiye’de temsil edilen 26 ilin kırsal alanları ve kentsel dağılımı dikkate alınmıştır. Toplum ile yapılan bir araştırma kapsamında 0-8 yaş arası en az bir çocuğun birincil bakıcısı olan 3.043 kadın ve 1.058 erkek olmak üzere toplam 5.101 kişiyle görüşülmüştür. Araştırmaya katılan anne babaların %22,50’si çocuklarına saldırgan davranışlarda bulunduğu vurma, itme, sarsma, saç çekme, kulak çekme gibi fiziksel şiddete başvurduklarını belirtmişlerdir. Bu oran 0-2 yaş arası %6,6, 2-5 yaş arası %23,9, 5-8 yaş arası %29,9’dur (128).

Aile ve Sosyal İşler Bakanlığı tarafından 80 eyalette 12 ila 18 yaşları arasındaki 6.747 gençle 2013 yılında yapılan bir anket, çocukların %43’ünün evde sözlü şiddet ve %8’inin fiziksel şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Aynı çalışma okullarda şiddet olaylarını da ölçmüştür. Araştırmaya katılan çocukların %8’i okulda nadiren/bazen/sık sık fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ve %1’i bu soruyu cevaplamak istemediğini belirtmiştir (128).

Bianet’in ulusal ve yerel medya kanallarından, radyolardan, televizyon kanallarından, yerel gazetelerden ve internet kaynaklarından topladığı bilgi kaynakları doğrultusunda 2017 yılında yapmış olduğu haber raporuna göre; erkekler şiddet uyguladıkları kadınlara zarar vermek amacıyla ya da intikam için 22 çocuğu öldürmüştür. Öldürülen bu çocukların %53’ünün ebeveyni boşanma sürecindedirler.

Öldürülen çocukların %50'si (11 çocuk) bıçakla; 7'si tabanca ile, 1 çocuk darp edilerek, 1 çocuk boğulma yoluyla ve 1 çocuk da zehirlenerek ebeveyni tarafından öldürülmüştür (129).

Bilir ve ark. 2017 yılında şiddet riski yüksek olduğundan şüphelenilen sağlık, eğitim ve din bölümlerinde öğrenim gören son sınıf öğrencisi olan 301 kişinin istismar, ihmal ve aile içi şiddete yönelik farkındalık ve yönelimlerini ölçmek amacıyla anket yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin %13,6'sının çocuklukta istismar veya ihmalle karşılaştığını ve öğrencilerin %43'ünün çocuklukta şiddete maruz kaldığı ortaya konulmuştur (130).

Türkiye'nin 16 ilinde 4 ila 12 yaşları arasındaki 50.473 çocuk üzerinde 1990 yılında yapılan bir araştırmada, %62,6'sının fiziksel cezaya maruz kaldığı sonucuna varılmıştır (131). Yapılan araştırmalardan birinde %76,7'si anne olan kişiler çocuklarına fiziksel şiddet uygulamaktadır (70). Kara ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada çocuğa şiddet uygulayan annelerin %53,8'inin tokat atmayı ya da şaplak atmayı, %23,1'inin ise dövme tercih ettiği görülmüştür (132). Bulut'un 2010 yılında yaptığı bir araştırmaya göre çocukların %92'si ailesi, %22,8'i öğretmenleri ya da diğer okul personeli tarafından ve %24,4'ü okuduğu okulda öğrenim gören yaşça büyük çocuklar tarafından fiziksel şiddete maruz kalmış olduklarını belirtmişlerdir. 42 ülkenin kayıtları incelendiğinde son 7 yılda çocuklara yönelik uygulanan fiziksel şiddetin 3 kat arttığı tespit edilmiştir (95). Çocukları disipline etme amacı için başvurulan fiziksel şiddette çocukların %43,5'inde davranışlarda düzelme gözlenemezken %41,5'inde çocukların davranışlarının daha fazla olumsuz yönde değişkenlik gösterdiği gözlemlenmiştir (94). Aynı çalışmanın farklı bir sonucunda ise fiziksel şiddet olarak cezalandırılan çocukların eğitim yaşamlarının %60 lık oranında olumsuz etkilendiği görünürken %29,6'nın ise hiçbir değişim olmadığı gözlemlenmiştir.

2.14 Fiziksel Ceza ve Dünyadaki Durum

Çocuğa yönelik şiddet bir istismar salgınıdır. Her yıl 1 milyardan fazla çocuk şiddete maruz kalmaktadır (133, 134). 2015 yılında kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, ülkeleri insan haklarına saygı duyulan barışçıl ve şiddet içermeyen toplumlar inşa etmeye adanmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin 16/2. maddesi bedensel cezanın sona erdirilmesi ve çocuk istismarının sona erdirilmesi ile ilgilidir. Fiziksel ceza her yıl binlerce çocuğun yaralanmasına ve ölümüne neden olmaktadır. Sözde “hafif” bedensel cezalar bile çocukları ruh sağlığı, bilişsel gelişim ve eğitim sonuçları dahil olmak üzere birçok yönden olumsuz etkilemektedir (134).

Fiziksel cezanın çoğu ülkede yasa dışı olmaması, çocuklara yönelik şiddetin çoğunun yasal ve toplumsal olarak kabul edilebilir olduğu anlamına gelmektedir. Ebeveynlik şiddeti düzeylerinin bu şekilde normalleştirilmesi, çocukların toplumdaki düşük statüsünü pekiştirir ve diğer şiddet ve istismar biçimlerine zemin hazırlar. Yaşları 6 ile 17 arasında değişen okul çağındaki 732 milyon çocuk (veya iki çocuktan biri), okullarda fiziksel cezanın tamamen yasaklanmadığı ülkelerde yaşamaktadır (135). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında, 2030 yılına kadar ülkeler çocuklara yönelik fiziksel cezaları yasaklayan ulusal düzenlemeler yapılması planlanmaktadır (135). 40 yıl önce çocuklara yönelik her türlü fiziksel cezayı yasaklayan tek bir ülke varken, bugün 62 ülkenin bunu yasakladığı görülmektedir. 62 ülkeden 25'i sadece son 6 yılda bir yasak uygulamış ve şu anda yasalarını buna göre değiştirmektedir (133). Fiziksel cezanın çocukların yetiştirilmesinde/egitiminde kullanılması gerektiği görüşü, dünyanın bazı ülkelerinde hala geçerlidir. 35 ülkeden 2015-2018 verilerine dayanan ve çocuk yetiştirirken fiziksel cezaya maruz kalan yetişkinlerin oranını da içeren UNICEF çalışmasında, oran ortalama %25,5'e yükselmiştir. Nijerya %62,3 ile başı çekerken, onu Madagaskar, Malezya, Uganda ve Tayland izlemektedir. Aynı ülkelerde yapılan araştırmalara göre, 1-14 yaş arası çocukların bakıcıları tarafından fiziksel ceza ve duygusal istismara maruz kalma oranı ortalama %74,4'tür. Dünya çapında çocukları eğitmek için kullanılan bir disiplin yöntemi olarak “bedensel ceza” dünyanın birçok ülkesinde halen kullanılmaktadır.

Afrika Çocuk Politikası Forumu'nun (ACPF) araştırmalarına göre Zambiya, Uganda ve Fas'ta çocukların %60'ı, Mali ve Etiyopya'da çocukların yarısı ailelerinden fiziksel şiddet görmektedir. Birincil güdü olarak çocuğu disipline etmek olsa da bazen çok ağır boyutlara ulaştığı görülmektedir. Çocukların %16'sı vücutlarında yara izi bıraktıklarını söylerken, %25'i acı verici temas hissi nedeniyle okula gitmeyi bıraktıklarını veya dışarıda oynamadıklarını söylemiştir (Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma İçin Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı, 2017). Dünya çapında 2 ila 4 yaş arasındaki 300 milyon ocuk, bakıcıları tarafından şiddet içeren disipline maruz kalmaktadır. 2015 yılında Norveç'te yapılan bir araştırma, çocuklukta şiddet ile kaygı veya depresyon arasında güçlü bir bağlantı olduğunu doğrulamaktadır. Katılımcılar arasında, ocuk istismarı, ihmal ve/veya duygusal istismarı yaşamış olanlar, aile zoruyla cinsel veya şiddet içeren istismar mağduru olanlardan daha fazla anksiyete bozukluğu veya depresyon bildirmiştir (133). Çocuğa yönelik fiziksel şiddetin artmasındaki bir diğer etken de küresel pandemi sürecini tetikleyen kontrol altına alma tedbirleridir. Dışarı çıkmadan evde bir ebeveyn veya bakım veren bir kişiyle vakit geçiren çocuklar fiziksel istismar riski altındadır. Yapılan araştırmalarda bunu desteklemektedir. Örneğin; Birleşik Krallık'ta, Ulusal ocuk İstismarını nleme Derneği (NSPCC) tarafından yürütülen bir yardım hattı, 2020'de karantinanın başlamasından bu yana güvenliği ve sağlığı konusunda endişeli olduğunu bildiren 5.000'den fazla çocukla iletişime geçtiklerini bildirmişlerdir (136, 137). Fransa'nın ocuk istismarı yardım hattı (Allo Enfance en Danger 119), ülkenin karantinaya alınmasından bu yana ilk üç hafta içinde, tehlikeli durumları konusunda uyarılan küçük çocukların aramalarında, üç hafta önceki eşdeğer döneme kıyasla %34'lk bir artış grmştir. Bu tedbir yürürlüğe girmeden önce şubat (138). Başka bir rnek, Kids Help Phone Canada, Nisan 2020'de arama sayısı bir önceki yıla göre %112 artmıştır; buna, özellikle şiddetle ilgili aramalardaki %28'lik artış da dahildir (139, 140).

Fiziksel ceza, çocukların gelişimine zarar veren bir uygulama olduğu için dünya genelinde ocuk haklarını koruma amacıyla çeşitli önlemler alınmaktadır. Bu nlemler, ulusal yasal düzenlemeler, uluslararası sözleşmeler ve kampanyalar yoluyla gerçekleştirilmektedir (37, 141):

- Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi: 1989 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların fiziksel ve psikolojik şiddetten korunmasını vurgulamaktadır. Sözleşme, çocuğun bedensel ve zihinsel bütünlüğünü koruma hakkını vurgulayarak fiziksel cezayı yasaklamaktadır.
- Yasal düzenlemeler: Birçok ülke, çocuklara yönelik fiziksel cezayı yasal olarak yasaklamıştır. Bu ülkeler arasında İsveç, Norveç, Finlandiya, Almanya, İspanya, Avusturya, Hollanda ve Kanada gibi ülkeler bulunmaktadır. Bazı ülkeler ise fiziksel cezayı sınırlamış veya düzenlemiştir.
- Küresel kampanyalar: Dünya genelinde fiziksel cezaya karşı farkındalığı artırmak ve alternatif disiplin yöntemlerinin kullanımını teşvik etmek amacıyla çeşitli kampanyalar yürütülmektedir. Örneğin, “Çocuklara Şiddete Son Verin” kampanyası, fiziksel cezanın sona erdirilmesi ve alternatif yöntemlerin benimsenmesi için küresel çapta hareket eden bir girişimdir (135).
- Eğitim ve farkındalık: Fiziksel cezanın zararları konusunda ebeveynlere, öğretmenlere ve topluma yönelik eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar, insanların bilinçlenmesini ve çocuklara yönelik fiziksel cezayı azaltmayı hedeflemektedir.

Ancak, fiziksel ceza hala bazı toplumlarda yaygın bir şekilde uygulanmaktadır ve bu konuda çalışmalar devam etmektedir. Fiziksel cezanın tamamen ortadan kalkması için sürekli çaba sarf edilmekte ve çocuk haklarının korunması için uluslararası toplumda farkındalık oluşturulmaktadır.

Ülkelere baktığımızda şu resim ortaya çıkmaktadır;

- El Salvador: El Salvador, 2020 yılında fiziksel cezayı yasaklayan yasal bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenleme, çocuklara yönelik her türlü fiziksel cezayı yasaklamış ve çocukların korunmasını sağlamayı amaçlamıştır.

- İsveç: İsveç, fiziksel cezayı yasal olarak yasaklayan ilk ülkelerden biridir. 1979 yılında fiziksel ceza yasaklanmış ve çocukların haklarını koruma amacıyla alternatif disiplin yöntemleri teşvik edilmiştir.
- Norveç: Norveç, fiziksel cezayı yasaklayan yasal düzenlemeleri olan ülkelerden biridir. Norveç'in çocuk koruma politikaları, çocukların haklarını ve refahını korumaya odaklanır ve fiziksel ceza kullanımını sınırlar.
- Kanada: Kanada, fiziksel ceza konusunda yasal düzenlemeleri olan bir ülkedir. Kanada Ceza Kanunu, çocuklara yönelik her türlü fiziksel cezayı yasaklamakta ve çocukları koruma tedbirlerini içermektedir.
- Almanya: Almanya'da, fiziksel ceza çocukları koruma yasalarıyla sınırlandırılmıştır. Alman Ceza Kanunu, çocuklara yönelik her türlü fiziksel cezayı yasaklamış ve çocukları korumaya yönelik tedbirleri içermektedir.
- İngiltere: İngiltere'de, fiziksel ceza çocukları koruma yasaları kapsamında düzenlenmiştir. Çocuklar için fiziksel ceza yasaklanmış ve alternatif disiplin yöntemleri teşvik edilmiştir.
- Yeni Zelanda: Yeni Zelanda, çocukları fiziksel cezadan korumak amacıyla yasal düzenlemeler yapmıştır. Yeni Zelanda'da fiziksel ceza yasaklanmış ve çocukların korunması ve refahı için koruyucu önlemler alınmıştır.
- Güney Afrika: Güney Afrika'da, çocukları fiziksel cezadan korumak amacıyla yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Güney Afrika Çocuk Yasası, fiziksel cezayı yasaklamış ve çocukların korunması için tedbirleri içermektedir.

Bu örnekler, çocukları fiziksel cezadan korumak amacıyla yapılan yasal düzenlemelerin sadece birkaç örneğidir. Dünya genelinde birçok ülke, çocuk haklarını koruma amacıyla benzer yasal düzenlemeler ve koruma tedbirleri almaktadır.

2.14.1 Ükelere göre çocukta kullanılan fiziksel ceza yöntemleri

Fiziksel cezalandırma yöntemleri, ülkeler arasında kültürel, sosyal ve yasal farklılıklara bağlı olarak değişebilir (142). Bazı ülkelerde yaygın olarak kullanılan fiziksel cezalandırma yöntemlerine örnekler aşağıda verilmiştir.

- Amerika Birleşik Devletleri: Amerika Birleşik Devletleri'nde fiziksel cezalandırma, eyaletlere bağlı olarak değişen yasalarla düzenlenmektedir. Bazı eyaletlerde çocukların disiplini için hafif fiziksel cezaların kullanılmasına izin verilirken, diğer eyaletlerde fiziksel ceza tamamen yasaklanmıştır.
- İngiltere: İngiltere'de fiziksel cezalandırma, 2004 yılında yasal olarak yasaklanmıştır. Ebeveynler, çocuklarına fiziksel şiddet uyguladıklarında yasal yaptırımlarla karşılaşabilirler.
- İsveç: İsveç, fiziksel cezayı tamamen yasaklayan ilk ülkelerden biridir. İsveç yasalarına göre, çocuklara yönelik her türlü fiziksel ceza ve disiplin yöntemi yasaktır.
- Almanya: Almanya'da fiziksel ceza, yasalarla sınırlanmıştır. Hafif fiziksel cezaların kullanımı bazı durumlarda mümkün olsa da aşırı şiddet içeren fiziksel cezalar kesinlikle yasaktır.

Bu örnekler ülkelerin genel eğilimlerini yansıtmaktadır. Ancak, her ülkede yasalar, kültürel normlar ve toplumsal farkındalık fiziksel cezayı etkileyebilir. Önemli olan, çocukların fiziksel ceza yerine sağlıklı disiplin yöntemleriyle yetiştirilmesi ve çocuk haklarının korunmasıdır. Fiziksel cezalandırma yöntemleri, ülkeler arasında farklılık gösterebilir.

- Kırbaçlama: Bazı ülkelerde, çocuklara fiziksel ceza olarak kırbaçlama uygulanabilmektedir. Örneğin, bazı Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde kırbaçlama cezası halen yasalara göre uygulanabilmektedir.
- Sopa veya kemerle vurma: ABD'nin bazı eyaletlerde fiziksel cezalandırmanın yasaklanmaması nedeniyle çocuklara disiplin amacıyla sopa veya kemerle vurma yöntemi sık sık kullanılmaktadır. Bu yöntemde, çocuğa sert bir cisim olan sopa veya kemer ile vurulur.
- Tokat atma: Doğu ve Güneydoğu Asyada çocuğa yönelik fiziksel cezalandırma önleme programları olmasına rağmen çocuğa uygulanan bir fiziksel ceza yöntemi aktif olarak görülmektedir. Bu durumda, çocuğun yüzüne sert bir şekilde tokat atılır.

- Kulak çekme: Çoğu Avrupa ülkesinde çocuğa yönelik fiziksel cezalandırmanın sınırlandırılması sonucunda hafif fiziksel ceza kabul edilir olmaktadır. Bunun sonucu olarak da bakım verenler çocuğa fiziksel ceza olarak kulak çekme yöntemi kullanılabilir. Bu yöntemde, çocuğun kulağı sert bir şekilde çekilir.
- Vurma veya dövme: İsrailde annelerin kuşaklar arası çocuğu eğitme ve disiplin etme yöntemini aktif olarak görmesi ve benimsemesi sonucu, çocuğa fiziksel ceza olarak vurma veya dövme yöntemi kullanılabilir. Bu yöntemde, çocuğa ellerle veya bir nesneyle vurulur veya dövülür.

Bu örnekler, çeşitli kültürlerde veya ülkelerde çocuklara yönelik fiziksel ceza yöntemlerinin kullanılabilirliğini göstermektedir. Ancak, fiziksel ceza çoğu ülkede yasalarla sınırlanmış veya yasaklanmıştır. Çocuk haklarının korunması amacıyla alternatif disiplin yöntemleri teşvik edilmekte ve çocuklara şiddetten uzak sağlıklı bir ortam sağlanması hedeflenmektedir.

OECD'nin 2015 yılındaki Pisa Veritabanına göre öğrencilerin %19'u okul içerisinde 'ayda birkaç kez' ya da 'haftada bir kez' fiziksel ya da sözel olarak zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Bu oran hem dünyada hem de ülkemizde aynı oranda olmuştur.

2.15 Hukuksal Boyut

Çocuğun haklarını korumak, onu zararlı davranışlardan korumak ve şiddeti önlemek için hem ulusal hem de uluslararası yasal düzenlemeler büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası Düzenlemeler

Çocukta fiziksel şiddet ile ilgili olarak doğrudan veya dolaylı olarak düzenlemeler içeren bazı temel uluslararası düzenlemeler şu şekildedir;

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
- Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları
- 25.01.1996 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşme'nin Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi ve Koruma Mekanizması

Çocukla ilgili konularda sadece iç hukuk düzenlemelerine bakmak yeterli değildir. Özellikle Türkiye'nin de imzacı olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesinin maddelerine uygun düzenlemelerin yapılması ve çocuğa yönelik tüm uygulamalarda sözleşmeye uygun davranmak gerekmektedir. Çocuk istismarı ve ihmalini önlemeye yönelik ülkemizin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin arasında öncelikle Çocuk Haklarına Dair Sözleşme yer almaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Türkiye, sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamıştır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel özellikleri:

- Evrensel Karakter: Sözleşme, çocuk haklarının evrensel olduğunu vurgular. Tüm çocuklar, 18 yaşına kadar olan herkes sözleşme hükümlerinden yararlanma hakkına sahiptir.
- Çocuk Hakları: Sözleşme, çocukların temel haklarını tanıır. Bunlar arasında yaşama, sağlık, eğitim, aile birliği, oyun, dinlenme, ifade özgürlüğü, ayrımcılığa karşı korunma, cinsel istismardan korunma gibi haklar yer alır.
- Devlet Sorumluluğu: Sözleşme, devletleri çocuk haklarını korumak, geliştirmek ve sağlamakla sorumlu kılar. Devletler, çocukların yaşam, sağlık, eğitim, korunma gibi haklarını güvence altına almak için gerekli yasal, idari ve mali önlemleri almalıdır.
- Çocuğun Çıkarı: Sözleşme, çocuğun çıkarını en üst düzeyde gözetmeyi vurgular. Her türlü karar ve önlemden, çocuğun en iyi çıkarları gözetilmelidir.
- Katılım Hakkı: Sözleşme, çocukların görüşlerini ifade etme, kendilerini ifade etme ve kararlara katılma hakkını tanıır. Çocukların kendi yaşamlarını etkileyen konulara katılımlarının teşvik edilmesi önemlidir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, 196 ülke tarafından imzalanmış ve 195 ülke tarafından onaylanmıştır. Bu sözleşme, çocukların haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda uluslararası bir standart oluşturur ve çocukların refahını sağlamak için uluslararası toplumu harekete geçirir.

B.M. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19. maddesine göre;

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19. maddesi, çocukların istismara, ihmale, ihmal veya kötü muameleye karşı korunmasını ve bu tür durumların bildirilmesini öngörmektedir. Madde şu şekildedir:

“1. Taraflar, çocukların her türlü fiziksel veya zihinsel şiddete, zarara, ihmale, ihmale veya kötü muameleye karşı korunmasını sağlamak amacıyla gerekli yasal önlemleri alır. 2. Bu amaçla, Taraflar, çocuklara yönelik kötü muamele iddialarının uygun otoritelere, işbirliği içinde ve koruyucu tedbirler alarak, soruşturulmasını sağlarlar.”

Bu madde, çocukların fiziksel, zihinsel veya duygusal şiddete maruz kalmalarını önlemek ve koruyucu önlemler olarak çocuk istismarı iddialarını etkili bir şekilde soruşturmak amacıyla ülkelerin yasal düzenlemeler yapmasını ve uygun otoritelere bildirim mekanizmaları sağlamasını öngörmektedir. Buna göre, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan ülkeler, çocukların şiddete, istismara veya ihmale maruz kalma riskini en aza indirmek için yasal düzenlemeler yapmalı, çocukları koruma altına alacak önlemler almalı ve şiddet iddialarının etkili bir şekilde soruşturulmasını sağlamalıdır.

Ulusal Düzenlemeler

Çocuk istismarına ilişkin ulusal nitelikteki hukuki düzenlemelerin başında;

- 5237 sayılı Ceza Kanunu
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili yönetmelikler yer almaktadır.

Çocukta fiziksel şiddet ile ilgili olarak doğrudan veya dolaylı olarak düzenlemeler içeren bazı temel ulusal düzenlemeler şunlardır:

1982 Anayasası

41. madde: “Ailenin toplumun temeli olduğu vurgulanarak, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması, aile planlamasının öğretilmesi ile uygulanması konusunda gerekli tedbirleri alma, teşkilatları kurma görevi ve çocuğu her türlü istismar ve şiddetten koruma görevi çocuğun yüksek yararı ilkesine değinilerek devlete yüklenmiştir.”

Türk Medeni Kanunu

24. madde: “Kişiliğin hukuka aykırı saldırılardan ve müdahalelerden korunması öngörülerek çocuğun mutlak nitelik taşıyan kişilik hakları doğrultusunda, çocuğa yönelik fiziksel şiddet halinde çocuğun hayatı, sağlığı, vücut tamlığı vb. değerleri kişilik hakkı kapsamında korunmaktadır.”

346. madde: Çocuğun menfaatinin tehlikeye düşmesi halinde, ana ve babanın çare bulamaması veya güçlerinin yetmemesi ihtimalinde hakim tarafından mevcut durum ve ölçülülük ilkesi gözetilerek çocuğun korunması için önlemler alınacağı belirtilmiştir.

347. madde: Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminin tehlikede bulunması veya manen terk edilmiş olması halinde, koruma tedbirlerine ek olarak çocuğun ana ve babadan alınmasına ve başka bir aile ya da kuruma yerleştirilmesine karar verilmesi gündeme gelebilecektir.

348. madde: Ana veya babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunmaları veya benzeri sebeplerle velayet görevlerini yerine getirememeleri, çocuğa karşı yeterli ilgiyi göstermeyip çocuğu ağır şekilde ihmal etmeleri ya da çocuğa karşı nüfuzlarını kötüye kullanmaları halinde velayetin kaldırılması düzenlenmiştir. 349 Eşlerden birinin daha önceki evliliğinden veya evlilik dışı ilişkisinden doğan çocuğun, diğer eş tarafından benimsenmeyerek horlayıcı, dışlayıcı, haksız olarak nitelendirilebilecek tavrına karşı çocuğun özel olarak korunması düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu

82 TCK'nın 82. maddesinde kasten öldürme suçunun; "çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı" işlenmesi halinde, kişinin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmektedir. 86 TCK'nın 86.maddesinin 3. Fıkrasında kasten yaralama suçunun; "a. Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı, b. Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, c. Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, d. Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, e. Silahla, İşlenmesi halinde" şikayet aranmaksızın, verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı belirtilmektedir.

TCK 232. Maddesinde belirtilen "Kötü muamele":

- (1) Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (2) İdaresi altında bulunan veya büyötmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir.

TCK 233. maddesinde tanımlanan "Aile hukukundan kaynaklanan yükümlölüğün ihlâli" suçları ihmal ve duygusal istismar tipine dahil olabilecek bazı suçları tanımlamaktadır.

278. madde: Fiziksel şiddete uğrayan bir çocuğa tanıklık eden kişilere bu suçun bildirme yükümlülüğü getirilerek bildirimde bulunmadıkları takdirde bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacakları hüküm altına alınmıştır.

279. madde: Kamu çalışanlarına (ki istismarı fark eden öğretmenler de bu gruba dahildir) önlerine gelen istismar suçlarını bildirme yükümlülüğü yüklenmiştir.

280. madde: Sağlık çalışanlarına önlerine gelen istismar suçlarını bildirme yükümlülüğü yüklenmiştir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Türkiye’de çocukların korunması, bakımı, eğitimi ve desteklenmesi ile ilgili kapsamlı bir yasal düzenlemeyi ifade eder. 29 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen bu kanun, çocukların haklarının korunması, ihmal ve istismarın önlenmesi, koruyucu hizmetlerin sunulması, çocuk mahkemeleri gibi konuları içermektedir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun temel özellikleri:

1. Çocuk Hakları ve Korunması: Kanun, çocukların temel insan haklarını ve çocuk haklarını korur. Çocukların yaşama, sağlık, eğitim, aile birliği, cinsel istismardan korunma, şiddetten korunma gibi hakları güvence altına alınır. Aynı zamanda, çocukların ihmal ve istismardan korunması için tedbirler alınması sağlanır.
2. İhmal ve İstismarın Önlenmesi: Kanun, çocukların ihmal, istismar ve şiddetten korunması amacıyla önleyici tedbirlerin alınmasını sağlar. Çocukların korunması için risk değerlendirmesi yapılır, erken tespit ve müdahale sistemleri kurulur. Ayrıca, çocukların ihmal ve istismar durumlarında yetkililerin müdahalesi ve gerektiğinde çocukların güvenli bir ortama yerleştirilmesi sağlanır.
3. Koruyucu Hizmetler: Kanun, çocukların koruyucu hizmetlerden yararlanmasını sağlar. Bu hizmetler arasında sağlık hizmetleri, eğitim,

barınma, beslenme, psikolojik destek, rehabilite edici hizmetler gibi konular yer alır. Koruyucu aile hizmetleri de kanun çerçevesinde desteklenir.

4. Çocuk Mahkemeleri: Kanun, çocukların hukuki korunması için çocuk mahkemelerinin kurulmasını öngörür. Çocuk mahkemeleri, çocukların yargılanmasında özel prosedürlerin uygulanmasını sağlar. Ayrıca, çocukların haklarının korunması, velayet, vesayet gibi konulara ilişkin kararları verir.
5. Koruyucu Kurumlar ve Çalışanlar: Kanun, çocukların korunması için koruyucu kurumların ve çalışanların rolünü belirler. Çocuk koruma merkezleri, yetiştirme yurtları, çocuk evleri gibi kurumlar, çocukların bakımı, eğitimi ve korunması için sorumludur. Ayrıca, çocuk hakları savunucuları, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar gibi profesyonellerin çocuk koruması sürecinde aktif rol almaları teşvik edilir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Türkiye’de çocukların haklarını koruma ve koruyucu hizmetlerin sunulması amacıyla hayati bir rol oynamaktadır. Bu kanunun etkin bir şekilde uygulanması, çocukların sağlıklı ve güvenli bir ortamda büyümelerini sağlamak için önemlidir. Hukuksal boyut, çocuğa yönelik fiziksel şiddeti önlemek, suçları cezalandırmak ve çocukların haklarını korumak için çok önemlidir. Bu çerçevede, toplumun şiddeti tolere etmeyen bir tutum benimsemesi, yasaların etkin bir şekilde uygulanması ve çocukların korunması için hukuki mekanizmaların güçlendirilmesi önem taşır.

2.16 İlgili Kurum ve Kuruluşlar

Çocuk istismarı ile mücadele önleme, erken uyarı belirtilerinin farkına varma, bildirme, müdahale ve sağaltım – iyileştirme, takip süreçlerinde çocuklara erken müdahale ve etkin rehabilitasyon desteği sağlayabilmek için kurumlar arası koordineli çalışma ile ilgili sistemlerin işletilmesini gerektirmektedir.

Adli Bildirim Yükümlülüğü: Çocuk ihmal ve istismarı ya da şüphesi söz konusu olduğunda çocuğun derhal koruma altına alınması için yasal olarak ‘bildirimde bulunma ve bildirim alma zorunluluğu’ vardır. Türkiye Cumhuriyeti devleti, bu

konuda ilgili kurum ve kuruluşları belirlemiş ve sorumluluk vermiştir. Aynı şekilde, çocukla çalışan ve bağlantıda olan kişilere de bildirimde bulunma görevi vermiştir.

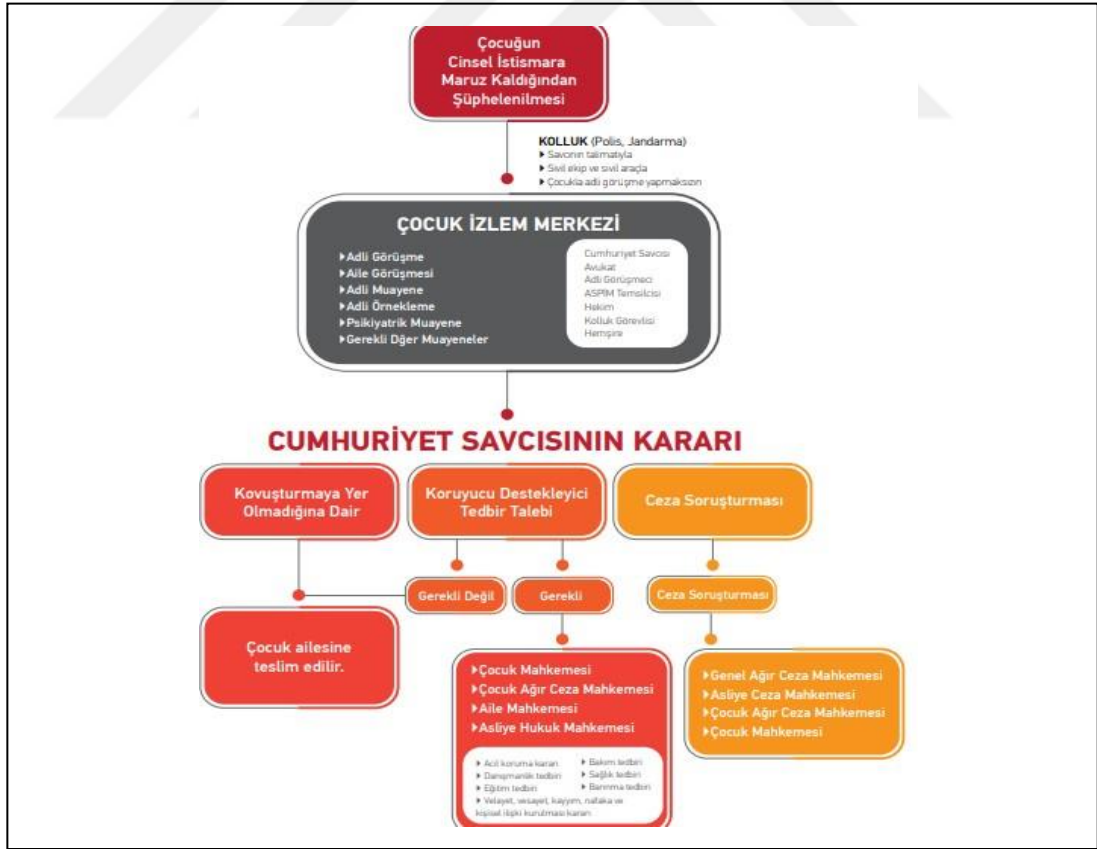
Adli bildirim yükümlülüğü TCK'nın 278- Suçu bildirmeme ve 279- Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre "Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." Ayrıca, Çocuk Koruma Kanunu'nun 6. maddesinin 1. fıkrası: "Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür" şeklinde düzenlenmiştir. Bildirim alan kurum ve kuruluşlar:

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSB) İl Müdürlükleri, Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM)
- AÇSB Alo 183 Sosyal Destek Hattı
- Cumhuriyet Başsavcılıkları (CB)
- Barolar
- Kolluk

Çocuk İzlem Merkezleri: 2012/20 Sayılı Başbakanlık Genelgesi ile faaliyete başlayan Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM), her il için ayrı olmak üzere Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler, kurumlar bünyesinde kurulması planlanan, cinsel istismara uğrama şüphesi altındaki mağdur çocukların, ifade alma, adli muayene ve diğer her türlü soruşturma işlemlerinin tek merkezde yapılması için planlanan yerler olup Türkiye'de şu anda 38 ÇİM (Çocuk İzlem Merkezi) bulunmaktadır. Çocuk İzlem Merkezlerinin temel kuruluş amaçları; merkezde oluşturulan güvenli ve çocuk dostu ortam ile çocuktaki travmanın etkilerinin azaltılması, ikincil örselenmenin önüne geçilmesi, korunma altına alınması gereken olgularda çocuğun kalabileceği uygun bir ortam sağlanıncaya kadar geçici bir süre barınma, beslenme, giyim, sağlık, güvenlik ve ailenin ilk danışmanlık gereksinimlerinin karşılanması ve de aile ile çocuğa hukuki yardımın sağlanmasıdır.

Adli Görüşme Odaları (AGO): AGO'lar yalnızca çocuklar ile sınırlı kalmayıp diğer kırılgan gruplara da (kadın, engelli, göçmen vb.) hizmet sunmak üzere yapılandırılmıştır. AGO'ların kuruluş amacı; adli sisteme dâhil olan kırılgan grupların soruşturma/kovuşturma aşamasında ikincil mağduriyetlerini önlemek ve uygun fiziksel ortamda ifadelerinin alınmasını sağlamaktır. AGO'lar görüşme odası, bekleme odası ve teknik oda olmak üzere üç odanın bulunduğu bir yapıdır. Görüşme odasında sadece adli görüşmeci ve görüşülen kişi bulunmakta, görüşmeler kamera sistemi ile kayıt altına alınmaktadır. Teknik odada hâkim/cumhuriyet savcısı görüşmeyi izlemekte ve sormak istediği soruları mikrofon-kulaklık yardımıyla görüşmeyi yapan uzmana iletmektedir. Aynı zamanda Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) de odalarda kullanılabilir. Türkiye'de şu anda 56 adliyede 59 görüşme odası bulunmaktadır.

Çocuk istismarı vakalarında iş akış şeması şekilde belirtildiği gibi ilerlemektedir.

Şekil 1. Çocuk istismarı vakalarında iş akış şeması

Paydaşlar: Çocuk istismarı ve ihmali olgularında müdahale ve önlemede çalışacak ekipler için en temel karakteristik özellik multidisipliner çalışmanın ön plana çıkan özellik olmasıdır. Bu problemlerde başarı belli prosedürlerin eşliğinde multidisipliner olarak birlikte çalışıldığı zaman ortaya çıkmaktadır. Bu ekipler içerisinde adli tıp uzmanı, çocuk hekimi, acil hekimi, radyolog başta olmak üzere sağlıkçılar, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, hukukçular, kolluk güçleri ve sivil toplum çalışanlarının rolleri büyüktür.

Burada organizasyonel şemanın çok net olması ve kuruluşların işbirliğinin belli protokoller ve algoritma içerisinde yürütülebilmesi gerekmektedir. Alanda çalışan başlıca kurumlar şöyle sıralanmaktadır:

- Adalet Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSB)
- Sağlık Bakanlığı
- Üniversiteler
- Yerel Yönetimler
- Barolar
- İlgili STK'lar

Adalet Bakanlığı: Hukuksal boyut istismar çalışmalarında çok önemlidir. Bu alanda çocuğun haklarının korunması ve saldırganın da işlemiş olduğu suçtan ecza görmesi ancak Adalet bakanlığına bağlı çalışan mahkemeler ile mümkündür. Mahkemelerde çocukla görüşme yapılabilmesinin adli psikologlar ile sağlanması çok önemlidir. Ayrıca çocukla görüşme, çocukla iletişim konularında savcı ve hakimle ve diğer adalet personelinin mutlaka eğitim görmeleri ve hassas boyutlarda bilgili ve ilgili davranarak sekonder travmaya yol açmamaları gerekmektedir. Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemeler kanalı ile çocuk istismar suçunun gerek basit, gerekse nitelikli hâlinde re 'sen soruşturmasının ve kovuşturulmasının yapılmasından sorumludur. Savcı, şüpheli kişi hakkında yeterli kanıt olduğu kanaatine varırsa,

kovuşturma açar. Kovuşturma açmak, davanın mahkemeye gönderilmesi anlamı gelir. Gerekli görülen durumlarda Çocuk Koruma Kanununda belirlenmiş koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarına hükmedebilir.

İçişleri Bakanlığı: Polis ve Jandarmadan oluşan kolluk güçlerinin fonksiyonları çok büyüktür. İlk olayın meydana geldiğindeki müdahaleleri kadar olaylar yaşanmadan da ortamda olmaları ve önleyici çalışmalar yapmaları bir çok sorunun yaşanmasını ortadan kaldıracaktır. Emniyet Genel Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Şube Müdürlüğü ve Çocuk Büro Amirlikleri aracılığı ile çocuk istismarı vakalarının bildirim sürecinin birinci aşamasında yer alan önemli bir bileşendir. İçişlerine bağlı emniyette özellikle Çocuk Şube çocuklarla ilgili problemlerin çözümünden sorumludur. İstismara ilişkin delillerin toplanmasının yanı sıra, istismarcının ifadesinin alınması ve mağdur çocukların adli görüşmenin yapılabilmesi için Çocuk İzlem Merkezleri'ne yönlendirilmesinden sorumludurlar.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB): Okullar çocukların en çok bulunduğu kurum olduğu için bu konuda Milli eğitim Bakanlığının çok büyük rolü bulunmaktadır. Eğitim ortamları çocuğa karşı şiddetin fark edilebilmesi ve bildirilmesi açısından birincil öneme sahiptir. Bu konuda rehber öğretmenlerin yer aldığı Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması ve personelin eğitimi konusunda önemli bir role sahiptir. Bu merkezlerde eğitimlerin yanı sıra çocukların problemleri için görüşmeler, çözü arama ve işbirliği çalışmaları yapılmaktadır

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSB): Sosyal Hizmetler bu konudaki en temel görevlerden birisini yürüten uzmanlık alanlarından birisidir. Çocuğun durumunun saptandığı çalışmayı yapan ilk uzman olmanın yanında aynı şekilde sürecin nasıl ilerleyeceğine de karar veren uzman sosyal hizmet uzmanıdır. Bu alanda çalışan ilgili kuruluş olan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü; İl AÇSB Müdürlükleri, Çocuk hizmetleri Genel Şubeleri çocuk ihmal ve istismarı ile mücadelede önemli role sahip paydaşlardan bir diğeridir.

Çocuk Hizmetleri Şubesinin/Biriminin başlıca görevleri arasında; çocuğa yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek, çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamak, bağlı buldukları illerde çocuk haklarının toplumda bilinirliği ve uygulanmasını sağlamaya yönelik iş ve işlemleri yürütmek, acil korunma kararı alınması gerektiren bir durumun varlığı hâlinde acil korunma kararı alınmaya kadar geçen sürede çocuğun bakım ve gözetim altına alınması, Çocuk Koruma Kanunu'na göre verilen koruyucu ve destekleyici tedbirler ile denetim kararlarının yerine getirilmesine yönelik iş ve işlemleri ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda yürütmek, Sosyal inceleme için ÇİM 'den gelen vakaların sosyal incelemesini yapmak ve sosyal inceleme için görevlendiren makama raporu sunmak yer almaktadır.

Sağlık Bakanlığı: Sağlık çalışanları çocuk istismarı konusunda çok kilit ve temel bir görev üstlenmektedirler. Burada ön plana çıkan boyut zarar gören çocukların ilk olarak sağlık kuruluşuna getirilmeleri ve burada hekim tarafından muayene edilerek durumunun tespiti ve tedavisidir. Bu yüzden de çocuğu ilk gören sağlık çalışanının bu konuda bilgili olması, lezyonları tanınması ve bu tip olaylara ne yapacağını biliyor olması çok önemlidir. Sağlık bakanlığı da özellikle Aile Hekimlikleri ve Çocuk İzlem Merkezlerindeki çalışmaları ile bu konuda önemli katkılar yaparlar.

Üniversiteler: Üniversitelerin hem bilgiyi üretmek hem de bilgiyi yaymak gibi iki temel görevi üstlenmektedirler. Bu alanda çalışacak kişileri yetiştirerek ve uzmanlık vererek insan kaynağını oluşturmanın yanı sıra bu konudaki verileri sahaya inerek toplama ve özellikle de analizini yapma konusunda çok temel bir görevi üstlenmektedir. Burada son dönemlerde üniversitelerde yaygın olarak var olmaya başlayan rektörlüklere bağlı merkezlerin çok önemli bir görevi bulunmaktadır. Örneğin Acıbadem Suç ve Şiddeti Araştırma Merkezi-ASUMA bu alanda sürekli ve periyodik olarak raporlar yayınlamakta ve sahadan aldığı verileri kamuoyuyla paylaşmaktadır. Yine başka üniversitelerde yer alan Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezleri de benzeri işlevleri üstlenmektedirler.

Yerel Yönetimler: Yerel yönetimler etkin mahalle çalışmalarının yürütülebileceği, yerel düzeyde ihtiyaçların tespit edilmesi ve buna yönelik tedbir ve uygulamaların gerçekleştirilebileceği birimlerdir. Belediyeler çocukların korunmasında önemli roller üstlenmesi gereken kuruluşların başında gelmektedir. Belediyelerin Koruyucu Ruh Sağlığı Merkezleri ile istismarın tanınması ve sağaltımı çalışmalarının yanı sıra özellikle İzmir Büyükşehir Belediyesinin kurmuş olduğu Çocuk Hakları Meclisi benzeri yapıların bu konuda önemli işlevleri vardır.

Barolar: Çocuk Hakları Komisyonları; Çocuk Koruma Kanun 31. maddesi ve Ceza Muhakemeleri Kanunu 234/3. maddesi gereği istismar mağduru çocuğun vekilinin (avukatının) bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, mağdura avukat atanması konusu da harekete geçer. Ayrıca avukatların çocuk istismarı ve ihmeline ilişkin temel eğitim düzeylerinin artırılmasına yönelik bilgilendirici seminerler düzenlemektedirler. Her ay sürekli olarak Çocuk Hakları merkezlerinin bu konuda sürdürülen avukatlara katılım belgesinin verildiği eğitimleri sürdürülmektedir.

İlgili STK'lar: Sivil Toplum Kuruluşları özellikle topluma bilgilendirme, bilinçlendirme çalışmalarının yapmada en önemli görevi üstlenen yapılardır. Hizmet modeli oluşturma, akademilerle ortak bilimsel çalışmalar yaparak istismar konusunda verilerin sağlanması gibi çok önemli görevlerin yanı sıra ilgili kamu kurum kuruluşları ile de iş birliği içinde çalışmalar yapmaları etkili sonuçlar alınmasını sağlamaktadır. Çocuk haklarına saygı kültürü oluşturmada ve çocuğa yönelik şiddet konusunda toplumsal duyarlılığın artırılmasında önleyici, koruyucu ve çocuk dostu hizmetler sağlanması konusunda çalışmalar yapan kuruluşlardan İstanbul'da merkezi olan Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği gibi sivil toplum kuruluşları ve Nirengi derneği, ÇAÇEV ve Çocuğu istismardan Koruma Derneği de bu alanda ön plana çıkan sivil toplum kuruluşları olarak dikkat çekmektedir.

Türkiye Çocuklara Yönelik Şiddetle Mücadele Ağı: Türkiye Çocuklara Yönelik Şiddetle Mücadele Ağı, çocuk istismarı ve şiddeti önlemek amacıyla çalışan bir sivil toplum kuruluşudur. Ağ, araştırma yapmak, farkındalık oluşturmak, eğitimler

düzenlemek ve politika önerileri sunmak gibi alanlarda faaliyet göstererek fiziksel ceza ve çocuk istismarını azaltmaya çalışmaktadır. Bu kurumlar ve kuruluşlar, fiziksel cezanın önlenmesi ve çocukların korunması konusunda önemli rol oynamaktadır. Uluslararası düzeyde çalışan kurumlar, politika oluşturma ve küresel farkındalık sağlama açısından büyük önem taşıırken, yerel düzeydeki kurumlar, yerel politikaların uygulanması ve hizmetlerin sunulması konusunda aktif rol oynamaktadır.

3 GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Örneklem

Araştırmanın evrenini 660'ı kadın (%62,9), 390'ı erkek (%37,1) olmak üzere 14-18 yaş arası İstanbul ilinde Ataşehir ilçesinde rastgele yöntemle seçilmiş 4 farklı ortaöğrenim kurumunda eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin yaş ortalaması 15.88'dir.

3.2 Veri Toplama Araçları

3.2.1 Kişisel bilgi formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan formda öğrencinin yaşı, cinsiyeti, sınıfı, ailesinin eğitim düzeyi ve çalışma durumu, kardeş sayısı, doğum sırası, evde kimin yaşadığı gibi bazı demografik sorulara yer verilmiştir.

3.2.2 Şiddete maruz kalma ölçeği

Şiddete maruz kalma ölçeği, 9-18 yaş aralığında çocukluk döneminde karşılaşılan şiddeti ve değerlendirme aracıdır. Ölçek yakın zamanda (son bir yılda) ve geçmişte şiddete maruz kalma olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek dördümlük likert tipi ve 38 sorudan oluşmaktadır. Yakın zamanda şiddete maruz kalma alt boyutu, son bir yılda doğrudan yaşanan veya tanık olunan farklı şiddet türlerini (tehdit/tokatlamak, yumruk atmak, vurmak/dayak, dövme/bıçakla saldırma/silahla ateş etme/silahla nişan alma ve cinsel kötüye kullanım), dördümlük Likert tipi (hiçbir zaman-0 puan, hemen hemen her gün-3 puan) 26 maddede değerlendirilmektedir. Sırasıyla tehdit (6 madde), tokatlamak-yumruk atmak-vurmak (6 madde), dayak-dövmek (6 madde), bıçakla saldırmak (2 madde), silahla ateş etmek (4 madde) ve cinsel kötüye kullanım (2 madde) şeklinde sınıflandırılmaktadır. Ayrıca, üç şiddet türü (tehdit/tokatlamak, yumruk atmak, vurmak/dayak, dövme), şiddetin meydana geldiği ortama (ev/okul/oturulan çevre) göre sorgulanmaktadır. Puanın yüksek olması, şiddete maruz

kalmanın yoğunluğunu göstermektedir. Yakın zamanda şiddete maruz kalma alt boyutunun farklı şiddet türlerini kapsayan faktörlere ait güvenilirlik katsayıları şöyledir: Çevrede şiddete tanık olma ($\alpha=0.80$), evde şiddete doğrudan uğrama/tanık olma ($\alpha=0.77$), okulda şiddete tanık olma ($\alpha=0.76$), silahla ateş/bıçakla saldırıya uğrama/tanık olma ($\alpha=0.75$), okulda ya da çevrede şiddete maruz kalma ($\alpha=0.72$), ve cinsel kötüye kullanım ($\alpha=0.52$).²³ Geçmişte şiddete maruz kalma alt boyutu, son bir yıl hariç, geçmişte doğrudan yaşanan veya tanık olunan farklı şiddet türlerini (tehdit/tokatlamak, yumruk atmak, vurmak/dayak, dövmek/bıçakla saldırma/silahla ateş etme/cinsel kötüye kullanımı), dörtlü Likert tipi (hiçbir zaman-0 puan, çok sık-3 puan) 12 maddede değerlendirmektedir. Sırasıyla tehdit (2 madde), tokatlamak-yumruk atmak-vurmak (2 madde), dayak-dövmek (2 madde), bıçakla saldırmak (2 madde), silahla ateş etmek (2 madde) ve cinsel kötüye kullanım (2 madde) şeklinde sınıflandırılmaktadır. Puanın yüksek olması, şiddete maruz kalmanın yoğunluğunu göstermektedir. Geçmişte şiddete maruz kalma alt boyutu için farklı şiddet türlerini kapsayan faktörlere ait güvenilirlik katsayıları sırasıyla, geçmişte şiddete tanık olma ($\alpha=0.79$), geçmişte şiddete uğrama ($\alpha=0.68$), kötüye kullanıma doğrudan uğrama/tanık olma ($\alpha=0.59$) olarak belirlenmiştir. Ölçek soruları kullanılırken cinsel kötüye kullanım maddeleri elimine edilmiştir.

3.2.3 Şiddet eğilimi ölçeği

Göka, Bayat ve Türkçapar tarafından 1995 yılında orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilimlerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun "Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet" (1998) başlıklı yapmış olduğu araştırmasında temel hatları değiştirilmeden yeniden yenilenerek kapsam ve geçerliliği sağlanmıştır. Ölçek 20 sorulu 4'lü likert tipi ölçektir. Ölçek sorularına verilen cevaplar (1) Hiç uygun değil'den (4) çok uygun şeklinde değişerek puanlanmaktadır. Ölçek sonucunda katılımcıların en yüksek elde edebileceği puan "80", en düşük puan ise "1"dir. Öğrencilerin puanlarının artış göstermesi saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin fazla olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin ölçekten aldıkları puanlara göre, 1-20 arası "çok az", 21-40 arası "az", 41-60 arası "fazla" ve 61-80 arası "çok fazla" şiddet eğilimine sahip olarak değerlendirilmektedir.

3.2.4 Travma sonrası stres belirtileri ölçeği

Travma Sonrası Stres Belirtileri ölçeği, Posttrauma Stress Disorder Checklist (PCL) (Weathers ve ark., 1994), Impact of Events (Horowitz ve ark., 1979) ve Dissociative 37 Experiences Survey'den (Carlson ve Putnam, 1986) maddeler alınarak, Şahin, Batıgün ve Yılmaz (2001) tarafından 2001 yılında geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 1999 Marmara depreminden sonra Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF tarafından yürütülen bir psikososyal okul projesine katılan öğretmenlerden toplanan veriler kullanılarak geliştirilmiştir..Şahin, Batıgün ve Yılmaz (2001) tarafından yapılan faktör analizinde, toplam varyansın %53.3'ünü açıklayan, “bilişsel kaçınma, zorlayıcı düşünceler ve artmış uyarılma” şeklinde üç faktör elde edilmiştir (aktaran Yılmaz, 2006). Yılmaz'a göre, “Şahin, Batıgün ve Yılmaz (2001) tarafından ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bilgi elde etmek amacıyla yapılan analiz sonucunda alt ölçekler için .89 ve .91 (N= 265) arasında değişen Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları elde edilmiştir” (aktaran Yılmaz, 2006). Yılmaz'a (2006) göre, “Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği'nde kendi araştırmasının örneklemini için hesaplanan iç tutarlık katsayısı Cronbach $\alpha=.95$ 'tir

3.3 İşlem

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Etik Kurulu'ndan araştırma için kullanılacak olan kişisel bilgi formu ve ölçeklerin uygunluğuna dair onay alınmıştır. Araştırmanın evrenini 14-18 yaş arası İstanbul ilinde Ataşehir ilçesinde rastgele yöntemle seçilmiş 4 farklı ortaöğrenim kurumunda eğitim gören 1050 öğrenci oluşturmaktadır. Gönüllülük esası ile araştırmaya dahil olan çocukların ebeveynlerine araştırma ile ilgili bilgilerin bulunduğu aydınlatılmış onam formu arayıcılığıyla yazılı izinleri alınmıştır. Daha sonra öğrencilerden araştırmacı eşliğinde anket formu şeklinde veri toplanması sağlanmıştır. Öğrencilerden elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 25 programında analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında betimsel, güvenilirlik, normallik ve korelasyon analizleri yapılmıştır.

4 BULGULAR

Katılımcıların cinsiyeti, kaçınıcı sınıf olduğu, kardeş sayısı, doğum sırası, anne/babanın yaşayıp/ yaşamadığı, eğitim durumu çalışma durumu ve birlikte olup olmadıkları gibi demografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir. Araştırmaya 4 farklı ortaöğretim kurumundan toplam 1050 öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %62,9’u kadın, %37,1’i erkektir. Katılımcıların %27,9’u 9. sınıfta, %29,5’i 10. sınıfta, %9,5’i 11. sınıfta ve %33,0’u 12. sınıftadır. Ankete katılanların %44,8 3 kardeşe, %37,9’u 2 kardeşe, %12,9’u 4 kardeşe ve %3,0’u, 1 kardeşe, %1,4’ü ise 6 kardeşe sahiptir. Katılımcıların %59,3’ü ikinci doğum sırasında %28,6’sı birinci doğum, %7,4’ü üçüncü doğum sırasına, %4,3’ü dördüncü, %0,4’ü altıncı doğum sırasındadır. Annelerinin %49,8 lise mezunudur, %27,9’u üniversite mezunudur. Ankete katılan annelerin %39,5’i çalışmaktadır, %52,4’ü çalışmamaktadır. Babaların %53,4 üniversite mezunudur. Babaların %51,6’sı çalışmaktadır, %43,8’i emeklidir. Ankete katılanların %92,1’i anne ve babanın bir arada olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		N	Yüzde (%)
Cinsiyetiniz	Kadın	660	62,9
	Erkek	390	37,1
	Toplam	1050	100,0
Kaçınıcı sınıfsınız?	9.Sınıf	293	27,9
	10.Sınıf	310	29,5
	11.Sınıf	100	9,5
	12.Sınıf	347	33,0
	Toplam	1050	100,0
Kardeş sayınız (Sizinle kaç kardeşsiniz)	1	32	3,0
	2	398	37,9
	3	470	44,8
	4	135	12,9
	6	15	1,4
	Toplam	1050	100,0
Doğum sıranız	1	300	28,6
	2	623	59,3
	3	78	7,4
	4	45	4,3
	6	4	0,4
	Toplam	1050	100,0
Anne yaşayıp/yaşamama	Sağ	1050	100,0
	Ölü	-	-
	Toplam	1050	100,0

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri (devam)

		N	Yüzde (%)
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	107	10,2
	Ortaokul	124	11,8
	Lise	515	49,0
	Üniversite	289	27,5
	Yüksek lisans/doktora	15	1,4
	Toplam	1050	100,0
Anne Çalışma Durumu	Çalışıyor	415	39,5
	Çalışmıyor	550	52,4
	Emekli	85	8,1
	Toplam	1050	100,0
Baba yaşıyıp/yaşamama	Sağ	1035	98,6
	Ölü	15	1,4
	Toplam	1050	100,0
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	113	10,8
	Ortaokul	145	13,8
	Lise	153	14,6
	Üniversite	561	53,4
	Yüksek lisans/doktora	78	7,4
	Toplam	1050	100,0
Baba Çalışma Durumu	Çalışıyor	542	51,6
	Çalışmıyor	48	4,6
	Emekli	460	43,8
	Toplam	1050	100,0
Anne ve babanız	Anne başkasıyla evlendi	68	6,5
	Baba ölü	15	1,4
	Bir aradalar	967	92,1
	Toplam	1050	100,0

Katılımcıların fiziksel cezaya maruz kalıp/ kalmamaları Tablo 2’de belirtilmiştir. %63,8 (N=670) oranında öğrenciler geçmişteki yaşamlarında fiziksel cezalandırmaya maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. %36,2’si ise geçmişteki yaşamlarında fiziksel cezalandırmaya maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların fiziksel cezaya maruz kalıp/ kalmadıkları

Fiziksel Ceza Maruz Kalma Durumu	N	Yüzde (%)
Evet	670	63,8
Hayır	380	36,2
Toplam	1050	100,0

Katılımcıların fiziksel cezaya maruz kalma sıklıkları cinsiyet farklılıklarına göre Tablo 3’te belirtilmiştir. Yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre; Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Ölçeğinin tehdit alt boyutuna göre kadınların (N=660)

ortalama tehdit düzeyi 1,3114 iken, erkeklerin (N=390) ortalama tehdit düzeyi 1,5909'dur. Tokatlamak, vurmak, yumruk atmak alt boyutuna göre; kadınların ortalama düzeyi 1,4727 iken, erkeklerin ortalama düzeyi 1,8120'dir. Dayak/dövmek alt boyutuna göre; kadınların ortalama düzeyi 1,0298 iken, erkeklerin ortalama düzeyi 1,1897'dir. Bıçakla saldırma alt boyutuna göre; kadınların ortalama düzeyi 0,0288 iken, erkeklerin ortalama düzeyi 0,0897'dir. Silahla ateş etme alt boyutuna göre kadınların ortalama düzeyi 0,0106 iken, erkeklerin ortalama düzeyi 0,0276'dır. Katılımcıların geçmişte şiddete maruz kalmalarına göre ise, kadınların ortalama düzeyi 0,6978 iken, erkeklerin ortalama düzeyi 0,8945'tir.

Tablo 3. Fiziksel cezalandırma maruz kalmalarını cinsiyete göre farklılaşması

Fiziksel Şiddet Davranışı	Cinsiyet	N	Ortalama
Tehdit	Kadın	660	1,3114
	Erkek	390	1,5909
Tokatlamak Vurmak Yumruk Atmak	Kadın	660	1,4727
	Erkek	390	1,8120
Dayak/Dövmek	Kadın	660	1,0298
	Erkek	390	1,1897
Bıçakla Saldırma	Kadın	660	0,0288
	Erkek	390	0,0897
Silahla Ateş Etme	Kadın	660	0,0106
	Erkek	390	0,0276
Geçmişte Fiziksel Cezalandırma Maruz Kalma	Kadın	660	0,6978
	Erkek	390	0,8945

Katılımcıların fiziksel cezaya maruz kalma sıklıkları ve oranlarının sınıf düzeyine göre farklılaşması Tablo 4'te belirtilmiştir. Yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre; Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Ölçeğinin tehdit alt boyutuna göre öğrencilerin ortalama tehdit maruz kalma düzeyi 9.sınıf öğrencileri 1,7941, 10.sınıf öğrencileri 1.8006, 11.sınıf öğrencileri 1,9195, 12.sınıf öğrencileri 0,6056'dır. Tokatlamak, vurmak yumruk atmak alt boyutuna göre öğrencilerin ortalama bu davranışlara maruz kalma düzeyi 9.sınıf öğrencileri 2,0973, 10.sınıf öğrencileri 2,0484, 11.sınıf öğrencileri 2,1850, 12.sınıf öğrencileri 0,6071'dir. Dayak/dövmek alt boyutuna göre öğrencilerin ortalama bu davranışlara maruz kalma düzeyi 9.sınıf öğrencileri 1,3419, 10.sınıf öğrencileri 1,4812, 11.sınıf öğrencileri 1,4467, 12.sınıf

öğrencileri 0,4227'dir. Bıçakla saldırma alt boyutuna göre öğrencilerin ortalama bıçakla saldırı davranışına maruz kalma düzeyi 9.sınıf öğrencileri 0,0427, 10.sınıf öğrencileri 0,0306, 11.sınıf öğrencileri 0,0900, 12.sınıf öğrencileri 0,0663'tür. Silahla ateş etme alt boyutuna göre öğrencilerin ortalama silahla ateş etme davranışına maruz kalma düzeyi 9.sınıf öğrencileri 0,0213, 10.sınıf öğrencileri 0,0040, 11.sınıf öğrencileri 0,0450, 12.sınıf öğrencileri 0,0166'dır. Geçmişte şiddete maruz alt boyutuna göre öğrencilerin ortalama geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi 9.sınıf öğrencileri 1,0188, 10.sınıf öğrencileri 0,9635, 11.sınıf öğrencileri 1,0073, 12.sınıf öğrencileri 0,3213'tür.

Tablo 4. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalmalarının sınıf düzeyine göre farklılaşması

Fiziksel Şiddet Davranışı	Sınıf Düzeyi	N	Ortalama
Tehdit	9.Sınıf	293	1,7941
	10.Sınıf	310	1,8006
	11.Sınıf	100	1,9195
	12.Sınıf	347	0,6056
	Toplam	1050	1,4152
Tokatlamak Vurmak Yumruk atmak	9.Sınıf	293	2,0973
	10.Sınıf	310	2,0484
	11.Sınıf	100	2,1850
	12.Sınıf	347	0,6071
	Toplam	1050	1,5987
Dayak/Dövmek	9.Sınıf	293	1,3419
	10.Sınıf	310	1,4812
	11.Sınıf	100	1,4467
	12.Sınıf	347	0,4227
	Toplam	1050	1,0892
Bıçakla saldırma	9.Sınıf	293	0,0427
	10.Sınıf	310	0,0306
	11.Sınıf	100	0,0900
	12.Sınıf	347	0,0663
	Toplam	1050	0,0514
Silahla Ateş Etme	9.Sınıf	293	0,0213
	10.Sınıf	310	0,0040
	11.Sınıf	100	0,0450
	12.Sınıf	347	0,0166
	Toplam	1050	0,0169
Geçmişte şiddete maruz kalma	9.Sınıf	293	1,0188
	10.Sınıf	310	0,9635
	11.Sınıf	100	1,0073
	12.Sınıf	347	0,3213
	Toplam	1050	0,7709

Katılımcıların geçmişteki yaşamlarında fiziksel cezaya maruz kalma sıklıkları ve oranlarının ebeveyn çalışma durumuna göre farklılaşması Tablo 5'te belirtilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarında öğrencilerin geçmişte şiddete maruz kalmalarının anne çalışma durumuna göre ortalama düzeyleri çalışan annelerde 0,6131, çalışmayan annelerde 0,9851, emekli annelerde 0,7709'dur. Baba çalışma durumuna göre ortalama düzeyleri çalışan babalarda 0,5015, çalışmayan babalarda 0,4000, emekli babalarda 1,1270'dir.

Tablo 5. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalmalarının ebeveyn çalışma durumuna göre farklılaşması

Anne çalışma durumu		N	Ortalama	Baba çalışma durumu		N	Ortalama
Geçmişte şiddete maruz kalma	Çalışıyor	415	0,6131	Geçmişte şiddete maruz kalma	Çalışıyor	542	0,5015
	Çalışmıyor	550	0,9851		Çalışmıyor	48	0,4000
	Emekli	85	0,1553		Emekli	460	1,1270
	Toplam	1050	0,7709		Toplam	1050	0,7709

Katılımcıların geçmişteki yaşamlarında fiziksel cezaya maruz kalma sıklıkları ve oranlarının ebeveyn eğitim düzeyine göre farklılaşması Tablo 6'da belirtilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarında öğrencilerin geçmişte şiddete maruz kalmalarının anne eğitim düzeyine göre ortalama düzeyleri ilkokul mezunu annelerde 0,2551, ortaokul mezunu annelerde 0,6194, lise mezunu annelerde 0,7763, üniversite mezunu annelerde 1,0517'dir. Baba çalışma durumuna göre ortalama düzeyleri ilkokul mezunu babalarda 0,1257, ortaokul mezunu babalarda 0,5972, lise mezunu babalarda 0,5144, üniversite mezunu babalarda 1,0131, lisans ve üstü mezunu babalarda 0,7897'dir.

Tablo 6. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalmalarının ebeveyn çalışma durumuna göre farklılaşması

Anne Eğitim Düzeyi		N	Ortalama	Baba Eğitim Düzeyi		N	Ortalama
Geçmişte şiddete maruz kalma	İlkokul	108	0,2551	İlkokul	113	0,1257	
	Ortaokul	131	0,6194	Ortaokul	145	0,5972	
	Lise	522	0,7763	Lise	153	0,5144	
	Üniversite	289	1,0517	Üniversite	561	1,0131	
	Lisans ve üstü	-	-	Lisans ve üstü	78	0,7897	
	Toplam	1050	0,7805	Toplam	1050	0,7709	

Katılımcıların geçmişteki yaşamlarında fiziksel cezaya maruz kalma sıklıkları ve oranlarının kardeş sayısı ve doğum sırasına göre farklılaşması Tablo 7’de belirtilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarında öğrencilerin geçmişte şiddete maruz kalmalarının kardeş sayısına göre ortalama düzeyleri tek kardeş olan öğrencilerde 0,1688, iki kardeş olan öğrencilerde 0,6413, üç kardeş olan öğrencilerde 1,0217, dört kardeş olanlarda 0,4963, altı kardeş olanlarda 0,1067’dir. Öğrencilerin geçmişte şiddete maruz kalmalarının doğum sırasına göre ortalama düzeyleri ilk çocuk olan öğrencilerde 0,7667, ikinci çocuk olan öğrencilerde 0,8967, üçüncü çocuk olan öğrencilerde 0,2462, dördüncü çocuk olanlarda 0,0000, altıncı çocuk olanlarda 0,1067’dir.

Tablo 7. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalmalarının kardeş sayısı ve doğum sırasına göre farklılaşması

	Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Doğum Sırası	N	Ortalama
Geçmişte şiddete maruz kalma	1	32	0,1688	1	300	0,7667
	2	398	0,6413	2	623	0,8967
	3	470	1,0217	3	78	0,2462
	4	135	0,4963	4	45	0,0000
	6	15	0,1067	6	4	0,4000
	Toplam	1050	0,7709	Toplam	1050	0,7709

Katılımcıların geçmişteki yaşamlarında kim tarafından fiziksel cezalandırmaya maruz kaldıkları Tablo 8.’de belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %27,4’ü (N=288) annesi, %37,2’si (N=391) babası, %19,4’ü (N=204) arkadaşı, %4,3’ü (N=45) kendisinden yaşça küçük ya da büyük kardeşi, %5’i diğer akrabaları (N=52), %4,1’i (N=43) Öğretmeni/Öğretmenleri, %2,6’sı (N=27) diğer okul personeli tarafından fiziksel şiddete maruz kalmışlardır.

Tablo 8. Fiziksel cezalandırmaya kim tarafından maruz kaldıkları

Kişi	N	(Yüzde) %
Annesi Tarafından	288	27.4
Babası Tarafından	391	37.2
Arkadaşı Tarafından	204	19.4
Kendisinden yaşça küçük ya da büyük kardeşi tarafından	45	4.3
Diğer Akrabalar	52	5.0
Öğretmeni/Öğretmenleri tarafından	43	4.1
Diğer Okul personeli Tarafından	27	2.6
Toplam	1050	100

Katılımcıların geçmişteki yaşamlarında fiziksel cezalandırmaya maruz kalmaları ve travma sonrası stres bozukluğu yaşamaları arasındaki ilişki Tablo 9’da belirtilmiştir. Yapılan korelasyon analizine göre, 14-18 yaş arası geçmişte fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencilerinin fiziksel cezaya ve şiddete maruz kalması ($r=7.15$, $p<0.05$) sonrası travma sonrası stres bozukluğu ($r=9.24$, $p<0.05$) yaşadıkları pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 9. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalma ve travma sonrası stres bozukluğu ilişkisi

Grup	N	r	P
Şiddete Maruz Kalma Ölçeği	1050	7,15	,032
Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği	1050	9,24	,056

Katılımcıların geçmişteki yaşamlarında fiziksel cezalandırmaya maruz kalmaları ve şiddet eğilimi göstermeleri arasındaki ilişki Tablo 10’da belirtilmiştir. Yapılan korelasyon analizine göre, 14-18 yaş arası geçmişte fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencilerinin fiziksel cezaya ve şiddete maruz kalması ($r=10.19$, $p<0.05$) sonrası şiddet eğilimi ($r=.14$, $p<0.05$) gösterdikleri pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 10. Fiziksel cezalandırmaya maruz kalma ve şiddet eğilimi ilişkisi

Grup	N	r	P
Şiddete Maruz Kalma Ölçeği	1050	10,19	,002
Şiddet Eğilimi Ölçeği	1050	,14	,0046

5 TARTIŞMA

Çocuklara yönelik şiddet bir halk sağlığı sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Her yıl bir milyardan fazla çocuk şiddete maruz kalmaktadır (143-145). Çocuk istismarı (fiziksel, cinsel ve duygusal) farklı ortamlarda (ev, okul, işyeri ve internet) gerçekleşebilmekte ve farklı kişiler (ebeveynler ve diğer bakıcılar, akranlar, yetkililer ve yabancılar) veya gruplar tarafından uygulanabilmektedir (3, 146). Konuyla ilgili literatür ve bu çalışmanın sonuçları incelendiğinde, çocuklara yönelik fiziksel ceza kullanımının hem okulda hem de evde; ebeveynler, öğretmenler, diğer okul personeli ve arkadaşlar tarafından sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (28, 31). Çocuklara yönelik fiziksel şiddet veya bedensel cezanın yaygınlığını tam olarak değerlendirebilmek için şiddet ve cezanın gerçekleştiği tüm koşullara ilişkin güvenilir verilere ihtiyaç vardır (147, 148). Çocuğun yaşı, cinsiyeti, ebeveynin eğitim düzeyi, ebeveynin çalışma durumu, çocuğun sınıf düzeyi vb. birçok koşul, çocuğun fiziksel şiddete veya fiziksel cezaya maruz kalması üzerinde etkilidir (33).

Bu tezin birinci hipotezi olan “Türk toplumunda İstanbul ili özelinde 14-18 yaş arası lise öğrencileri geçmişteki yaşamlarında çevrelerindeki kişiler tarafından fiziksel cezalandırmaya maruz kalmışlardır.” ve bu araştırmanın bu konudaki bulgularını gösteren Tablo 2 bu kısımda tartışılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada 14-18 yaş arası lise öğrencilerinin fiziksel cezaya maruz kalıp/ kalmama oranları incelendiğinde %63,8 (N=670) oranında öğrenciler geçmişteki yaşamlarında çevrelerindeki kişiler tarafından fiziksel cezalandırmaya maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. %36,2’si ise geçmişteki yaşamlarında çevrelerindeki kişiler tarafından fiziksel cezalandırmaya maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir. Benzer konuda yapılan çalışmalara baktığımızda çocukların fiziksel cezalandırmaya maruz kalma oranlarının değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda benzer sonuçların ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birisi olan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 21 Temmuz 2020 tarihinde açıklanan Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistiklerine göre; çocukların %46,1’i mağdur konumunda bulunmaktadır. Mağdur

çocukların %57,6'sı ise fiziksel şiddet niteliği taşıyan yaralama sebebiyle güvenlik birimine getirilmiştir (125).

Diğer bir çalışmada Çalışkan ve arkadaşlarının ortaöğrenim kurumunda öğrenim gören öğrencilerle yaptığı bir araştırmada %43,9'unun son bir yıl içinde yakın çevresindeki kişiler tarafından şiddete/ fiziksel cezalandırmaya maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (127).

Benzer şekilde Özgür ve arkadaşlarının 2011 yılında 360 lise öğrencisiyle geçmişteki yaşamlarında fiziksel şiddete maruz kalma sıklıkları ile ilgili yapmış olduğu araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin %10,3'ü nü n fiziksel şiddete maruz kaldığı ve bunun da birinci derece yakınları tarafından uygulandığı tespit edilmiştir (149).

Literatürde farklı yaş gruplarında yapılan İlköğretim 4.ve 5. sınıfa devam eden 206 öğrenci %40 oranında fiziksel şiddete ve cezalandırmaya maruz kaldıkları ve bu maruz kaldıkları şiddeti %18,3'ü dayak olarak algıladıklarını belirttikleri tespit edilmiştir (168).

Benzer bulgulara sahip ve daha geniş bölgede Aile ve Sosyal İşler Başkanlığı'nın 2013 yılında 80 farklı bölgede 12-18 arası gençlerle yapmış olduğu bir araştırmada %8'nin evde fiziksel şiddete maruz kaldığını bildirdiği tespit edilmiştir (142).

Aynı şekilde Ankara'da 215 lise öğrencisi ile ebeveynleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalıp kalmamalarıyla ilgili yapılan bir araştırmada öğrencilerin %18,6'sı babası tarafından ya şiddete maruz kalmış ya da kardeşinin fiziksel şiddete maruz kaldığını bildirmiştir; aynı zamanda bu fiziksel şiddete maruz kalmalarının sebeplerinin kendi hataları olduğunu ve hak ettiklerini belirtmişlerdir (146).

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; bunlardan birisi Afrika Çocuk Politikası Forumu (ACPF) tarafından yapılan araştırmada Zambiya,

Uganda ve Fas'taki çocukların %60'ı, Mali ve Etiyopya'daki çocukların ise yarısı aile bireylerinden fiziksel şiddet/ ceza görmektedir.

Diğer bir araştırmada İsrail'de 105 ilköğretim okulunda 4-6. Sınıfta öğrenim gören 6233 öğrenciyle yapılan bir araştırmada öğrencinin %30,9'u öğretmeni ya da diğer okul personelleri tarafından haftada en az bir kere duygusal istismara ve %24,5'i haftada en az bir kere fiziksel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (144).

Benzer şekilde Mısır'da ortaokul ve lise öğrencileri ile yapılan bir araştırmada ise erkeklerin %80'i ve kızların %62'si son bir yıl içerisinde öğretmenleri tarafından bedensel cezaya maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (147). Benzer bulgulara sahip 2018 yılında Brown ve arkadaşlarının yaptığı araştırmaya göre, lise ve üniversite öğrencilerinin %80'inin çocukluklarında ebeveynleri tarafından fiziksel cezalandırmaya maruz kaldıkları ve kendilerinin de çocuklarını bu şekilde disiplin ettiklerini belirtmişlerdir (54). Buna göre yapmış olduğumuz bu çalışma sonuçları hem ülkemizde hem dünyadaki çalışmalarla uyumluluk göstermektedir.

Bu tezin ikinci hipotezi olan 'Fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencileri, fiziksel cezaya maruz kalmayan lise öğrencilerine oranla travma sonrası stres bozukluğu yaşamaları anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.' ve bu araştırmanın bu konudaki bulgularını gösteren Tablo 9 bu kısımda tartışılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada 14-18 yaş arası geçmişte fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencilerinin fiziksel cezaya ve şiddete maruz kalması sonrası travma sonrası stres bozukluğu yaşadıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ve Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Benzer konuda yapılan çalışmalara baktığımızda fiziksel cezaya maruz kalan çocukların travma sonrası stres bozukluğu yaşamaları değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda benzer sonuçların ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmalardan birisi Yalçınkaya yaşamı tehlikeye girmiş ya da yaralanma yaşamış kişilerde travma sonrası stres bozukluğu yaşama oranları %34 ve

%39 arasında değişkenlik gösterdiğini ve yaralanmış olan kişilerde bu travma stres bozukluğu oranı %43 oranına kadar çıktığı tespit edilmiştir (59). Yapılan bir diğer araştırma Vural ve arkadaşlarının yaptığı çalışma da fiziksel şiddete maruz kalan çocuklarda en sık rastlanılan tanının travma sonrası stres bozukluğu olduğu tespit edilmiştir (66). Yine aynı çalışmada istismara maruz kalan çocuklarda ilk üç sırada sırasıyla travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve kaygı bozuklukları görülmektedir.

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; bu çalışmalardan birisi Khamis (2005) silahlı çatışma bölgesinde yaşayan ve fiziksel şiddete maruz kalan 12-16 yaş arası 1000 ergenle yapılan çalışmada travma sonrası stres bozukluğu oranı %34 oranında bulunmuştur. Literatürde benzer yapılmış araştırmaları incelediğimizde çocuk ve ergenler ile yapılan çalışmalarda şiddete maruz kalmış kişilerde travma sonrası stres bozukluğuna maruz kalma oranları %3-%76,5 oranları arasında değişkenlik göstermektedir (101, 104). Farklı bir araştırmada Nooner ve arkadaşları (2012) çocuğun ebeveyni ya da bakım veren tarafından istismar ve ihmal edilmesi sonucu travmatik yaşantıya maruz kalması nedeniyle travma sonrası stres bozukluğu oranları yüksek algılanmıştır (174). Aynı şekilde ABD Ulusal Çocuk Travmatik Stres Ağ ı'nın yapmış olduğu bir çalışmada aile içi şiddete bağlı olarak çocukların istismara maruz kalması travma sonrası stres bozukluğu yaşamaları için risk faktörü olduğunu belirtmiştir (175). Katrina kasırgası sonrası Kelley ve arkadaşlarının 381 ebeveyn ve çocuklarıyla yapmış olduğu çalışmada çocuk ve ergenlerin aile içerisinde istismara maruz kalması travma sonrası stres bozukluğu oranlarının arttırdığını tespit etmiştir. Famulora ve arkadaşlarının (1994) aile içi şiddet sebebiyle çocukların aile yanından alınan çocuklarla yaptığı bir araştırmada şiddet ve çocukların travma sonrası stres bozukluğu yaşamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bu tezin üçüncü hipotezi olan 'Fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencileri, fiziksel cezaya maruz kalmayan lise öğrencilerine oranla daha sık şiddet eğilimi göstermektedirler.' ve bu araştırmanın bu konudaki bulgularını gösteren Tablo 10 bu kısımda tartışılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada 14-18 yaş arası geçmişte fiziksel

cezaya maruz kalan lise öğrencilerinin fiziksel cezaya ve şiddete maruz kalması sonrası bu şiddeti araç olarak kullanması ve şiddet eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ve Şiddet Eğilimi Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Benzer konuda yapılan çalışmalara baktığımızda fiziksel cezaya maruz kalan çocukların şiddet eğilimi göstermeleri değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda benzer sonuçların ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmalardan birisi olan Özgür ve arkadaşlarının (2011) aile içerisinde ya da arkadaşları tarafından şiddete maruz kalan çocukların %46 oranında az, %42'i orta %11,4'ü fazla düzeyde çevresine şiddet davranışı uyguladığı tespit edilmiştir. Farklı bir araştırmaya göre ülkemizde şiddete maruz kalan çocuklarda ileride çevresine şiddet uygulama eğilimleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Erkeklerde kızlara oranla şiddet ve saldırganlık eğilimi daha yüksek tespit edilmiştir (176).

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; bu araştırmalardan birisi Tremblay ve arkadaşlarının Kanada'da yaptıkları çalışmada şiddete maruz kalan çocuklarda çevresine % 58 oranında saldırganlık gösterme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Diğer bir araştırma Cast ve Burke lise öğrencilerinde yapmış olduğu araştırmada çocukların okul öğretmenleri, diğer okul personelleri ya da arkadaşları tarafından; evde bakım verenler ya da kardeşleri tarafından şiddete maruz kalan öğrencilerin çözüm olarak şiddete şiddet ile cevap verdikleri tespit edilmiştir. Yapılan benzer bir çalışma Houndoumadi ve Pateraki ebeveynleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan çocuklarda içe kapanma, öfke kontrol problemi, saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinde artış gösterdikleri tespit edilmiştir. Buna göre yapmış olduğumuz bu çalışma sonuçları hem ülkemizde hem dünyadaki çalışmalarla uyumluluk göstermektedir.

Bu tezin dördüncü hipotezi olan ‘14-18 yaş arası lise öğrencilerinin fiziksel cezalandırmaya maruz kalma sıklıkları ve oranları öğrencinin demografik özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir.’ ve bu araştırmanın bu konudaki bulgularını Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7’de verilmektedir.

Çalışmamızda Tablo 3’te gösterilen bulgulara göre tehdit, tokatlamak vurmak, yumruk atmak, dayak/dövmek, bıçakla saldırma, silahla ateş etme ve geçmişte şiddete maruz kalma arasında cinsiyet grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu doğrultuda araştırmaya katılım gösteren kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla tehdit, tokatlamak vurmak, yumruk atmak, dayak/dövmek, bıçakla saldırma, silahla ateş etme ve geçmişte şiddete maruz kalma sıklıkları daha az görülmektedir. Araştırmanın bulgularına göre kadın ve erkek öğrenciler arasında fiziksel şiddete/fiziksel cezalandırmaya maruz kalma düzeyleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu bulgular, cinsiyetin şiddete maruz kalmaları ya da fiziksel olarak cezalandırmaları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda tez çalışması ile hem benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmalardan birisi olan Sağınç ve Karayelioğlu tarafından yapılan çalışmaya göre, erkek çocukların kız çocuklara göre ebeveynlerinin koyduğu kurallara ve otoriteye karşı çıkma olasılığının daha yüksek olması nedeniyle ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz bırakılma sıklığı kız çocuklara göre daha yüksektir. Bir diğer çalışma ise Işıkhan ve Yıldırım tarafından ergenlerin aile içi şiddete maruz kalma durumları üzerine yapılan çalışmada erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Farklı bir çalışmaya baktığımızda T.B.B.M. (Meclis Araştırma Komisyonu) tarafından yapılan araştırmaya göre çocukların 3 ay içinde fiziksel şiddetle karşılaşma oranı %22,0 olarak bulunmuş, fiziksel şiddetle karşılaşma oranı erkeklerde %22,5, kızlarda ise %21,4 olarak tespit edilmiştir. Bir diğer çalışmada Aras ve arkadaşlarının 434 öğrencinin okul ortamında bir yetişkin tarafından şiddete maruz kalmasına bakıldığında erkek çocukları kız çocuklarına oranla daha fazla cezalandırmaya ve fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; çocuklara uygulanan fiziksel cezaların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, çocukların fiziksel olarak cezalandırılması açısından cinsiyetler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir (37). Ancak farklı bir araştırmada erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla dayak yediğini ortaya koymaktadır (12). Benzer bir diğer çalışma olan UNICEF'in (2014) çalışmada kızlar erkeklere oranla şiddete 2,5 kat daha fazla maruz kalmaktadır. Bulguları benzer olan bir diğer çalışmada evdeki fiziksel şiddet genellikle sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde yetişen kız çocuklarına yöneliktir (60). Buna göre yapmış olduğumuz bu çalışma sonuçları hem ülkemizde hem dünyadaki çalışmalarla hem uyumluluk hem de farklılık göstermektedir.

Yapmış olduğumuz çalışmada Tablo 4 bulgularına göre Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Ölçeği'nin alt boyutlarına değişkenlik göstermektedir. Tehdit alt boyutuna göre 9., 10. ve 11. sınıf öğrencileri arasında ortalama tehdide maruz kalma düzeyleri benzerken, 12. sınıf öğrencilerinin ortalama tehdide maruz kalma düzeyi daha düşüktür. Tokatlamak, vurmak, yumruk atmak alt boyutuna göre 9., 10. ve 11. sınıf öğrencileri arasında ortalama bu davranışlara maruz kalma düzeyleri düzeyler benzerken, 12. sınıf öğrencilerinin ortalama bu davranışlara maruz kalma düzeyi daha düşüktür. Dayak/dövmek alt boyutuna göre 9., 10. ve 11. sınıf öğrencileri arasında ortalama bu davranışlara maruz kalma düzeyleri düzeyler benzerken, 12. sınıf öğrencilerinin ortalama bu davranışlara maruz kalma düzeyi daha düşüktür. Bıçakla saldırıya maruz kalma alt boyutu ortalamaları incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde bıçaklı saldırıya maruz kalma ortalama düşüktür. Silahla ateş etme gibi aletli bir saldırıya maruz kalma alt boyutu ortalamaları incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde bıçaklı saldırıya maruz kalma ortalama düşüktür. Geçmişte şiddete maruz kalma alt boyutu incelendiğinde ise; 9., 10. ve 11. sınıf öğrencileri arasında ortalama düzeyler benzerken, 12. sınıf öğrencilerinin ortalama düzeyi daha düşüktür. Bu sonuçlar, sınıf düzeyinin şiddete maruz kalma düzeyleri üzerinde etkili olabileceğini ve sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın bulguları ışığında öğrencilerin yaşının büyümesi ve sınıf düzeylerinin artmasıyla fiziksel cezaya ve şiddete maruz kalma düzeylerinin azaldığını

göstermektedir. Sonuç olarak, verilere dayanarak farklı sınıf düzeylerinde ve yaşlarda şiddet düzeyleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda tez çalışması ile hem benzer hem de farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Özgür ve arkadaşlarının lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada 9. Ve 10. Sınıf öğrencilerinin diğer öğrencilere göre daha sık fiziksel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir (166).

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; çocuklara uygulanan fiziksel cezanın yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, yaş grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yaş grupları arasındaki farkın bedensel ceza uygulama açısından önemli olduğunu gösterirken, tüm yaş gruplarında bedensel ceza alan çocukların, almayan çocuklara göre çoğunlukta olduğunu da ortaya koymaktadır (40). Fiziksel cezanın tüm yaş gruplarında yaygın olarak kullanıldığı, ancak çocuğun yaşının büyümesiyle birlikte bir azalma olduğunu tespit edilmiştir (13, 47). Buna göre yapmış olduğumuz bu çalışma sonuçları hem ülkemizde hem dünyadaki çalışmalarla uyumluluk göstermektedir.

Yapmış olduğumuz çalışmada Tablo 5 bulgularına göre öğrencilerin anne çalışma durumu ve geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Çalışmayan annelere sahip çocukların bu duruma maruz kalma düzeyi, çalışan annelere sahip çocuklardan daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Aynı şekilde baba çalışma durumu ile geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Emekli babalara sahip çocukların bu duruma maruz kalma düzeyi, diğer çalışma durumlarına sahip babalara sahip çocuklardan daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birisi olan Dağ il tarafından 2017 yılında yapılan çalışmaya göre, çocuklarına fiziksel ceza uygulayan anne ve babaların çalışma durumları ile çocuklarını cezalandırmaları arasındaki ilişki incelendiğinde herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Yapılan bir diğer araştırmaya göre fiziksel istismara

uğ rayan çocukların annelerinin çoğ unun okuryazar olmadığı ı veya ilkokul mezunu olduğu; babalarının ise çoğ unlukla ortaokul veya lise mezunu olduğu u ortaya çıkmıştır (81). Özgür ve arkadaşlarının 2011 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre annenin çalışma durumu ö ğ rencilere fiziksel şiddet uygulama ve fiziksel ceza verme davranışını etkilemezken, babası çalışmayan ö ğ rencilerin ailerinde çocuğa fiziksel şiddet uygulama ve fiziksel ceza verme eğilimlerinin çalışanlara gö re daha yü ksek olduğu u tespit edilmiştir. Bu sonuç, babanın çalışma durumunun çocuğa fiziksel şiddet uygulamasını ve fiziksel ceza vermesini etkilediğini göstermektedir (166). Farklı bir araştırmaya göre ise ö ğ rencilerin ailelerinin gelir düzeyleri arttıkça şiddet davranışına ve fiziksel cezaya maruz kalma sıklıklarında artış görülmektedir (167).

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; Garberino James (1986) ve Chun (1989) tarafından yapılan çalışmalar, sosyokü ltü rel dü zeyi dü şü k ailelerin çocuklarını daha fazla istismar ettiğ ini ortaya koymuştur. Literatürde yapılan araştırmalarda aile içi geçimsizlik, boşanma, sıs sık ev değışikliğı yapılması, babanın işsiz kalması gibi durumlar aile içerisinde bir stresöre neden olduğundan çocuğa yönelik istismar ve ihmal eğilimini arttırmaktadır (82, 86). Buna göre yapmış olduğumuz bu çalışma sonuçları hem ülkemizde hem dünyadaki çalışmalarla uyumluluk göstermektedir.

Yapmış olduğumuz çalışmada Tablo 6 bulgularına göre anne babanın ayrı ayrı eğitim düzeyine geçmişte şiddete maruz kalma düzeyleri değışkenlik göstermiştir. Babanın eğitimi düzeyi ile geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Üniversite mezunu babalara sahip çocukların fiziksel şiddete ya da fiziksel cezaya maruz kalma düzeyi, diğ er eğitim düzeylerine sahip babalara sahip çocuklardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyi ve geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde ise benzer şekilde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bu da anne eğitim düzeyinin çocukların fiziksel şiddete ve fiziksel cezalandırmaya maruz kalma düzeyini etkilediğini göstermektedir. İlkokul ve ortaokul eğitimine sahip annelere sahip öğrencilerin bu davranışı sergileme düzeyinin diğ er eğitim düzeylerine sahip annelere sahip öğrencilere göre anlamlı şekilde farklı olduğu söylenebilir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmalardan birisi fiziksel istismara uğrayan çocukların annelerinin çoğunun okuryazar olmadığı veya ilkokul mezunu olduğu; babalarının ise çoğunlukla ortaokul veya lise mezunu olduğu ortaya çıkmıştır (89). Yapılan bir diğer araştırmada aile içinde çocuğa yönelik şiddet sosyo-ekonomik seviyesi düşük ve eğitim seviyesi düşük ailelerde daha çok rastlanmaktadır (91).

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; ebeveynlerin eğitim düzeyinin çocukların bedensel ceza ile cezalandırılmasında etkili olduğunu, özellikle eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarının bedensel ceza açısından risk altında olduğunu göstermektedir (52, 53). Yapılan bir diğer benzer çalışmada Ferguson ve arkadaşlarının (1997) yaptığı çalışmada, gelir düzeyi ve eğitim düzeyi düşük ailelerde çocuk ya da ergene karşı kötü muamele, istismar ve ihmal daha sık görülmektedir. Buna göre yapmış olduğumuz bu çalışma sonuçları hem ülkemizde hem dünyadaki çalışmalarla hem farklılık hem de uyumluluk göstermektedir.

Yapmış olduğumuz çalışmada Tablo 7 bulgularına göre geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi ve aile içerisindeki kardeş sayısı 3 ve daha fazla olan öğrencilerin geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi diğerlerine göre daha yüksektir. Öğrencilerin doğum sırası ve geçmişte şiddete maruz kalma düzeyleri incelendiğinde ise doğum sırası ilk ve ikinci olan öğrencilerin geçmişte şiddete maruz kalma düzeyleri diğer öğrencilere oranla daha yüksektir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda benzer ve farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmalardan birisi Kostak ve Vatansever'in (2015) yapmış olduğu çalışmada kardeş sayısı ve çocuğa yönelik şiddet arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Yapılan araştırmalardan bir diğeri Damla ve arkadaşlarının (2018) yaptığı araştırmada ise ailedeki çocuk sayısı ve kardeş sayısı arttıkça aile içerisinde daha fazla tartışmaya ve kavgaya neden olabilmekte ve çocuğa yönelik istismar davranışları görülebilmektedir.

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; Horton ve Cruise (2001) yapmış olduğu araştırmada çocuk sayısının fazla olması ebeveynlerin şiddet kullanması arttırıcı bir risk faktörü olarak görülmektedir. Yapılan bir diğer araştırma Center (2019) düşük gelir düzeyine sahip ailelerde maddi sıkıntıların yaşanması çok sayıdaki çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayı zorlaştıracağı ve durumun ebeveyn üzerinde bir stres faktörü oluşturduğundan çocuklarına fiziksel istismar uygulama oranları artış göstermektedir. Buna göre yapmış olduğumuz bu çalışma sonuçları hem ülkemizde hem dünyadaki çalışmalarla hem uyumluluk hem de farklılık göstermektedir.

Yapmış olduğumuz çalışmada Tablo 8 bulgularına göre öğrenciler fiziksel şiddete kim tarafından maruz kaldıklarına bakıldığında zaman ilk sırada babası, ikinci sırada annesi, üçüncü sırada ise arkadaşları tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Bu konuda ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göz attığımızda benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmalardan birisi Evgin ve arkadaşları (2019) öğrencilerin %43,9'u son bir yıl içinde ev içerisinde aile üyeleri tarafından şiddete maruz kaldığını belirtmektedir. Yapılan bir diğer araştırmada çocuklara yönelik şiddet genellikle çocuklara en yakın kişiler olan ebeveynler, bakıcılar, öğretmenler, okul arkadaşları, işverenler ve bebek bakıcıları tarafından gerçekleştirilmektedir (91). Benzer bir diğer araştırmada çocukların ev ve okul ortamında sıklıkla sözel ve fiziksel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir (93). Yapılan farklı bir araştırmada da lise öğrencileri okulda öğretmenleri, arkadaşları ve yöneticileri tarafından şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (90). İlköğretim 5. ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerle yapılan farklı bir çalışmada öğrencilerin %74'ü hayatlarında en az bir defa fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir ve bu öğrencilerden %23'ü babalarından, %20'si arkadaşlarından, %16'sı annelerinden, %14'ü ise öğretmenleri tarafından kendilerine fiziksel şiddet uygulandığını belirtmişlerdir (89).

Dünyadaki bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; çocukların okulda öğretmenleri, okul yöneticileri, okul personelleri tarafından fiziksel şiddete maruz

kaldıkları belirtmişlerdir (111). Yapılan bir diğ er araştırma Pinheiro (2006) tarafından lise öğrencileriyle yapılan araştırmada öğrencilerin sırasıyla evde kardeşleri, ebeveynleri, son olarakta diğ er bakıcıları tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Bir başka araştırmada ise çocuklara yönelik fiziksel istismarın öğunlukla çocuğ un yařadđ ı ortamda, yani ev ortamında gerç ekleştiğ i gör ülmü řür (55). Buna göre yapmış olduğumuz bu çalışma sonuçları hem ölkemizde hem dñnyadaki çalışmalarla uyumluluk göstermektedir.

6 SONUÇ

Yapmış olduğumuz çalışmanın sonuçlarına göre 14-18 yaş arası lise öğrencilerinin fiziksel cezaya maruz kalma durumları incelenmiş ve elde edilen verilere göre %63,8'inin geçmişte çevrelerindeki kişiler tarafından fiziksel cezalandırmaya maruz kaldıklarını belirttiği, %36,2'sinin ise bu tür bir cezalandırmaya maruz kalmadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca, fiziksel cezaya maruz kalan öğrencilerin travma sonrası stres bozukluğu yaşadığı ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ve Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeğinden aldıkları puanlar ile fiziksel ceza arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, çalışmamızda ayrıca geçmişte fiziksel cezaya maruz kalan lise öğrencilerinin bu şiddeti araç olarak kullanma eğilimi gösterdikleri ve şiddet eğilimleri olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, fiziksel cezaya maruz kalan gençlerin şiddetin bir döngüsünün parçası haline gelebileceğini ve bu deneyimlerin şiddet eğilimlerini artırabileceğini düşündürmektedir. Yaptığımız çalışmanın bulgularına göre, araştırmaya katılan kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla fiziksel şiddete veya fiziksel cezaya maruz kalma düzeyleri daha düşük görülmüştür.

Bu bulgular, cinsiyetin şiddete maruz kalma veya fiziksel cezalandırma üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Ayrıca, sınıf düzeylerine göre incelendiğinde, yaşın ve sınıf düzeyinin artmasıyla fiziksel cezaya ve şiddete maruz kalma düzeyinin azaldığı gözlemlenmiştir. Araştırmamızda ayrıca, öğrencilerin anne çalışma durumu ve baba çalışma durumuyla geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Çalışmayan annelere sahip çocukların ve emekli babalara sahip çocukların şiddete maruz kalma düzeylerinin diğer durumlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, anne ve baba eğitim düzeyleriyle geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Üniversite mezunu babalara veya daha yüksek eğitim düzeyine sahip annelere sahip çocukların şiddete maruz kalma düzeylerinin diğer eğitim düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Baba eğitim düzeyi ve anne eğitim düzeyi arasında geçmişte şiddete maruz kalma düzeyi ile ilişkiler bulunmuştur. İlkokul ve ortaokul eğitimine sahip annelere sahip öğrencilerin diğer eğitim düzeylerine sahip annelere sahip öğrencilere göre daha yüksek bir şiddete maruz kalma düzeyine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca, aile içerisindeki kardeş sayısı ve doğum sırasının da geçmişte şiddete maruz kalma düzeyiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Üç veya daha fazla kardeşi olan ve doğum sırası ilk veya ikinci olan öğrencilerin şiddete maruz kalma düzeylerinin diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, çalışmamızın bulgularına göre öğrencilerin fiziksel şiddete en çok babaları, ardından anneleri ve arkadaşları tarafından maruz kaldıkları belirlenmiştir.

Çocuğun gelişiminde kuralları öğretme, disiplinize olması ve buna uygun büyümesi çok önemlidir. Bu yöntemler içerisinde eski çağda birçok toplumda gözlenen ama zaman içerisinde başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bir çok ülkede terk edilmiş yöntemlerden birisi olan dayak maalesef halen başta doğu ülkeleri ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bir çok ülkede yaygın olarak bulunmaktadır. Çocuğun yapmış olduğu kabahatin karşılığının bir cezayı içermesi temel prensip olarak kabul edilmesine karşın bunun nasıl bir ceza olması gerektiği daha da önemlisi nasıl uygulanması gerektiği her zaman tartışma konusudur. İnsan haklarının temel felsefesi olan kişinin vücudunun kendisine ait olduğu ve kendisine istenmeyen hiçbir davranışın yapılamayacağı temel ilkesi uyarınca kişiye istenmeyen davranışlarda bulunmak ya da dayakla cezalandırmak kesinlikle kabul edilemez bir davranıştır. Kişinin çocuk olmasının bir önemi yoktur. Çünkü 1990'dan başlayarak dünyanın yaklaşık tüm ülkelerinde bugün kabul gören Çocuk Hakları Sözleşmesinin temel prensibi 0-18 arasındaki herkes çocuk olup bağımsız bireydir ilkesidir. Başka bir deyişle kendi kararlarını kendi verecektir demektir.

Çocukla ilgili tüm konularda yaklaşımın onun birey olduğuna ve iletişimin esas olduğunu bilerek yapılması önemlidir. Disiplin çocuğun yaşamında mutlu etkin bir şekilde işlev görmesine zemin hazırlayan yapıdır. Amaç çocuğu tehlikelerden korumak ve içten gelen bir sorumluluk ve kontrol mekanizması geliştirmesine yardım etmektir. Disiplin, ayrıca, çocuğun bir değerler sistemi geliştirmesine yardım eder.

Başka bir deyişle, olumlu bir disiplin verilmiş çocuk dürüst davranır. Olumlu bir disiplin çocuğu itaat etmeye zorlamak değil öğretmek ve destek olmakla gerçekleşir. Arzu edilen ve etkili bir disiplin çocuğun sevildiğini ve kendini güvende hissettiği bir ebeveyn çocuk iletişimi ortamında gerçekleşir. Böyle bir ortamda, ebeveyn çocuğun davranışlarını cezalandırmak şöyle dursun, çoğunlukla olumsuz değil olumlu davranışlar ve bunların ödüllendirilmesi ve onay vermeye odaklanmıştır. Çocuğun doğruyu yanlıştan ayırt edebilmesi için açıklamada bulunmak ve olumsuz davranışları cezalandırmak yerine bunları birer öğrenme yaşantısı haline getirmek iç disiplin geliştirmesi konusunda önemli bir adım olacaktır. Çocuk, neden bazı davranışların kendisinden beklendiği ve diğer bazı davranışların arzu edilmediğini anladığı için bu davranışların nedenlerini içselleştirir. Sonuç olarak, çocuğun uygun davranışta bulunma motivasyonu içinden gelir. İç disiplinin bir avantajı da bu şekilde yetiştirilen çocukların davranışlarının başkaları üzerindeki etkilerini anlayacak ve empati sergileyecek olmalarıdır.

Fiziksel ceza çeşitli nedenlerden dolayı kötü etkilere sahip bir şiddet davranışıdır:

1. Ceza çocukların kendileri ve başkalarından nefret etmeleri sonucunu ortaya çıkarabilmektedir. Çocuklar kendilerini cezalandıran kişiyi sevmezler. Fiziksel ceza öz-saygılarının azalmasına yol açar. Başkalarına güvenmeyi değil, onlardan korkmayı öğrenirler. Kendilerinden yaşça daha büyük ve otorite konumunda olan kişilerden korkmayı öğrenirler. Büyüdüklerinde bu kişilerden intikam alma düşüncesinde olabilirler.
2. Çocuk sadece cezadan sakınmak için olumlu davranışta bulunur. Çocuğu böyle davranmaya iten neden kendini korumadır. Savunmacı, korkak ve gerçekleri saklayan kişiler olabilmektedir. Korku ve endişeleri öğrenme ve problem çözümü üzerinde olumsuz etkiye neden olmaktadır. Çocuk, korku ve öfke yaşamakta, kendisini aşağılanmış hissetmektedir.
3. Fiziksel cezanın çocuğun olumsuz davranışına karşı gösterilen reaksiyon açısından incelendiğinde bunun çocuğun kişiliğini etkileyen sonuçları olabilmektedir. Eğer kötü biri olarak görülüyorsa, o da kötü olarak hareket edecektir ve sonuçta cezalandırılacaktır. Çocuklar ilgi isterler ve iyi

davranışları ilgi görmezse dikkat çekmek için cezaya bile razı olurlar. Böyle bir durumda öğrenme olduğu kadar gelişim de zarar görmektedir.

- 4: Başkalarının fiziksel cezaya maruz kaldığına şahit olan çocuk kendisinin de aynı muameleye maruz kalacağından korkar. Başkalarının bu muameleye maruz kaldığı her sefer bu korkunun boyutları artar. Çocuk, bu kişinin maruz kaldığı fiziksel ceza için kendisini sorumlu tutar. Bir sonraki kişinin de kendisi olacağından korkar. Çocuk, cezanın yersiz olduğunu düşündüğünde kendisini özellikle tehdit altında hisseder. Kendileri şiddete maruz kalmanın dışında anne-babanın bir diğerine şiddet davranışına şahit olan çocuklar da psikolojik problemler bakımından risk altındadırlar. Babanın anneye saldırgan davranışını gören çocuklar şiddet kendilerine yönelmemiş olsa bile kurban durumundadırlar.
5. Fiziksel cezaya maruz kalan çocuk yanlış davranışının bedelini ödediğini düşünür. Bunun için yeniden olumsuz davranışta bulunmakta sakınca görmez. Fiziksel ceza, olumlu davranışların içselleştirilmesini engeller.
6. Fiziksel ceza kullanan ebeveynler uyuşmazlıkların çözüm yolu olarak başkalarını kontrol etmek için şiddet ve fiziksel gücün kullanılacağına dair bir örnek sergilemektedirler. Çocuk ebeveynin davranışını taklit eder ve davranışlarında şiddet sergiler.
7. Disiplin kavramı doğru ile yanlışın ayırdına varabilmeyi ve kavramları öğretmeyi hedeflemektedir. Eğitim, yalnızca ceza yoluyla istenmeyen davranışların ortadan kaldırılmasıyla gerçekleşemez. Eğer disiplinin amacı çocuğun ebeveynin mesajını içselleştirmesini sağlamaksa o halde çocuğu davranışları konusunda bilgilendirmek atılacak en temel adım olmalıdır.

Bir cezanın istismar kapsamına girip girmediğini belirlemek için davranışın çocuk için yara alma (fiziksel veya psikolojik) riski ifade edip etmeyeceğini değerlendirmek gereklidir. Fiziksel ceza fiziksel istismar davranışının başlangıcıdır. Bu nedenle şiddet ve diğer problemlerin önüne geçilmesi açısından birincil önleme faaliyetlerinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Toplumda şiddetin önlenmesinde, çocuğu disipline etme gibi bir amaçla mazur gösterilen, aslında çoğu kendileri de çocukluklarında böyle muameleye maruz kalmış ebeveynlerin bunu bir sonraki kuşağa aktarmasından başka

bir anlama gelmeyen fiziksel cezanın zararları konusunda toplumun, özellikle ebeveynlerin bilinçlendirilmesi temel hedef olmalıdır.

7 KAYNAKLAR

1. Dünya Sağlık Örgütü. (2006). Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Bu Konuda Harekete Geçilmesine ve Kanıt Toplanmasına Yönelik bir Kılavuz, 7-21 https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequenc (Erişim Tarihi: 10.05.2022)
2. SOS- Children's Villages International Organization. (2019). The Right To Protection Ending Violence Against Children.1-44.<https://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/e8e75de1-1efd-43df-91a5-9cd74c62ddc6/ViolenceAgainstChildren-WEB.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.05.2022)
3. Polat O. (2017). Tüm boyutlarıyla Çocuk İstismarı-1, Seçkin Yayınları, ikinci bası, Ankara, ss:63-66.
4. Heekes, S. L., Kruger, C. B., Lester, S. N., & Ward, C. L. (2022). A systematic review of corporal punishment in schools: Global prevalence and correlates. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 52-72.<https://doi.org/10.1177/1524838020925787>
5. Gershoff, E., Sattler, K. M., & Holden, G. W. (2019). School corporal punishment and its associations with achievement and adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 63, 1-8.<https://doi.org/10.1016/j.appdev.2019.05.004>
6. Visser, L. N., van der Put, C. E., & Assink, M. (2022). The association between school corporal punishment and child developmental outcomes: a meta-analytic review. *Children*, 9(3), 383.<https://doi.org/10.3390/children9030383>
7. Aktay, M. (2020). İstismar ve İhmalin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169-184.
8. Alyanak, B. (2019). Şiddet ve çocuk. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi*, 11(1), 3743.
9. Tan-Fermin, J. D., & Pudadera, R. A. (1989). Ovarian maturation stages of the wild giant tiger prawn, *Penaeus monodon* Fabricius. *Aquaculture*, 77(2-3), 229-242.
10. Eraslan, L. (2019). Çocuklu Sosyolojisine Giriş. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 81-104.
11. <https://www.humanium.org/en/childrens-rights-history/>
12. Ruggiero, R. (2022, January). Article 3: the best interest of the child. In *Monitoring State Compliance with the UN Convention on the Rights of the Child* (p. 21).
13. <https://www.unicef.org/child-rights-convention/child-rights-why-they-matter>
14. Dünya Sağlık Örgütü (2006) Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Bu Konuda Harekete Geçilmesine ve Kanıt Toplanmasına Yönelik bir Kılavuz, 7-21 https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequenc (Erişim Tarihi : 10.05.2022)
15. Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
16. World Health Organization. (2020). Child maltreatment.
17. Heekes, S. L., Kruger, C. B., Lester, S. N., & Ward, C. L. (2022). A Systematic Review of Corporal Punishment in Schools: Global prevalence and correlates. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 52-72.

18. Durrant, J. E., & Stewart-Tufescu, A. (2017). What is 'discipline' in the age of children's rights? *International journal of children's rights* 25 (2017) 359-379
19. Platt, V. B., Guedert, J. M., & Coelho, E. B. S. (2020). Violence against children and adolescents: notification and alert in times of pandemic. *Revista Paulista de Pediatria*, 39.
20. Wessells, M. G., & Kostelny, K. (2021). Understanding and ending violence against children: A holistic approach. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 27(1), 3.
21. Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
22. Polat, O. (2018) Şiddet, Seçkin Yayınları, ikinci bası, Ankara, ss: 293-295
23. Child Welfare Information Gateway (2019). Definitions of child abuse and neglect. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Children's Bureau 2019. <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/defne.pdf>.
24. Pinheiro, P.S. (2006). Word report on violence against children. Geneva: United Nations Publishing Service.
25. Berkowitz, C. D. (2017). Physical abuse of children. *New England Journal of Medicine*, 376(17), 1659-1666.
26. Cuartas, J. (2021). Corporal punishment and early childhood development in 49 low-and middle-income countries. *Child Abuse & Neglect*, 120, 105205. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105205>
27. Kodner, C., & Wetheron, A. (2013). Diagnosis and management of physical abuse in children. *American family physician*, 88(10), 669-675.
28. Polat O. (2020) Viktimoloji, Seçkin Yayınları, Ankara, ss:117-119
29. Burns, K., Helland, H. S., Križ, K., Sánchez-Cabezudo, S. S., Skivenes, M., & Strömpl, J. (2021). Corporal punishment and reporting to child protection authorities: An empirical study of population attitudes in five European countries. *Children and youth services review*, 120, 105749. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105749>
30. Polat O. (2018) Klinik Adli Tıp, Seçkin Yayınları, sekizinci bası, Ankara, ss: 65-68 6-
31. Polat, O. (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: Der yayınları.
32. Berkowitz, C. D. (2017). Physical abuse of children. *New England Journal of Medicine*, 376(17), 1659-1666.
33. Runyan, D. K., Shankar, V., Hassan, F., Hunter, W. M., Jain, D., Paula, C. S., et al. (2010). International variations in harsh child discipline. *Pediatrics*, 126, e701–e711.
34. Brown, A. S., Holden, G. W., & Ashraf, R. (2018). Spank, slap, or hit? How labels alter perceptions of child discipline. *Psychology of Violence*, 8(1), 1–9. <https://doi.org/10.1037/vio0000080>
35. Cuartas, J., McCoy, D., Yoshikawa, H., Bass, M., Salazar, A., Metheny, N., & Knaul, F. (2022). Prevention of violence against children in the home: an overview of reviews protocol. *Systematic reviews*, 11(1), 1-6.

36. Heilmann, A., Mehay, A., Watt, R. G., Kelly, Y., Durrant, J. E., van Turnhout, J., & Gershoff, E. T. (2021). Physical punishment and child outcomes: a narrative review of prospective studies. *The Lancet*, 398(10297), 355-364.
37. World Health Organization. (2021). *Corporal Punishment and Health*.
38. Watakakosol, R., Suttiwan, P., Wongcharee, H., Kish, A., & Newcombe, P. A. (2019). Parent discipline in Thailand: corporal punishment use and associations with myths and psychological outcomes. *Child Abuse & Neglect*, 88, 298-306. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.12.002>
39. Cousins, J., & Watkins, D. (2005). Macrotheories: child physical punishment, injury and abuse. *Community Practitioner*, 78(8), 276-279.
40. Fleckman, J. M., Taylor, C. A., Theall, K. P., & Andrinopoulos, K. (2019). The association between perceived injunctive norms toward corporal punishment, parenting support, and risk for child physical abuse. *Child abuse & neglect*, 88, 246-255. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.11.023>
41. Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children (2021). *Prohibiting All Corporal Punishment of Children Laying the Foundations for Nonviolent Childhoods*.
42. Zolotor, A. J., Theodore, A. D., Chang, J. J., Berkoff, M. C., & Runyan, D. K. (2008). Speak softly—and forget the stick: Corporal punishment and child physical abuse. *American journal of preventive medicine*, 35(4), 364-369.
43. Karbeyaz, K., Şahin, S., Akkaya, H., Balcı, Y., & Gündüz, T. (2012). Sarsılmış bebek sendromu (shaken baby) sonucu ölüm; olgu sunumu.
44. Ember, C. R., & Ember, M. (2005). Explaining corporal punishment of children: A cross-cultural study. *American Anthropologist*, 107(4), 609-619.
45. Saunders, B. J., & Goddard, C. (2010). *Physical punishment in childhood: The rights of the child*. Chichester, UK: Wiley-Blackwell.
46. Widom CS: Child abuse, neglect and adult behavior. *Am J Orthopsychiatry* 1989; 59: 355-367.
47. Paterson A, Inglis J: *Intergenerational Cycle of Deprivation: Report of a Pilot Study*. Edinburgh, University of Edinburgh, Department of Social Administration, 1976.
48. Cicchetti D, Aber JL: Abused children-abusive parents: an overstated case? *Harvard Educational Rev* 1980; 50: 244-255
49. Egeland B, Jacobvitz D, Sroufe LA: Breaking the cycle of abuse. *Child Dev* 1988; 59: 1080-1088.
50. Crowley, A. and Vulliamy, C. (2003) *Children talk about smacking*, Save the Children UK.
51. Lewis, C., Roberts, N. P., Andrew, M., Starling, E., & Bisson, J. I. (2020). Psychological therapies for post-traumatic stress disorder in adults: Systematic review and meta-analysis. *European journal of psychotraumatology*, 11(1), 1729633.
52. Healy K, Kennedy R, Sinclair J: Child physical abuse observed. *Br J Psychiatry* 1991; 158: 234-237.
53. Leifer M, Smith S: Towards breaking the cycle of intergenerational abuse. *Am J Psychother* 1990; 44: 116-128.

54. Brown, A. S., Holden, G. W., & Ashraf, R. (2018). Spank, slap, or hit? How labels alter perceptions of childhood discipline. *Psychology of Violence*, 8, 1–9.
55. Egeland B, Jacobvitz D, Paptola K: Intergenerational continuity of child abuse, in *Child Abuse and Neglect: Biosocial Dimensions*. Edited by Lancaster J, Gelles R. New York, Aldine De Gruyter, 1987.
56. Crowley, A. and Vulliamy, C. (2003) Children talk about smacking, Save the Children UK.
57. Center, S. P. L. (2019). The striking outlier: the persistent, painful and problematic practice of corporal punishment in schools. <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2019-06/apo-nid302940.pdf>
58. Ennew,J,Nogami,N.,Plateau,D.P.(2005) Discipline and punishment of children. Save the Children Sweden
59. Oliver JE: Successive generations of child maltreatment: social and medical disorders in the parents. *Br J Psychiatry* 1985; 147: 484-490.
60. Zaidi LY, Knutson JF, Mehm JG: Transgenerational patterns of abusive parenting: analog and clinical tests. *Aggressive Behavior* 1989; 15: 137-152.
61. Ney PG: Child mistreatment: possible reason for its transgenerational transmission. *Can J Psychiatry* 1989; 34: 594-601.
62. Bulut, M. (2010). *Şiddet ve Çocuk*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
63. Kaya, A. (2010). *Çocuğa Yönelik Şiddette; Çocuk, Ebeveyn Ve Eğiticilerin Algı Farklılıklarının Değerlendirilmesi*.
64. Polat O. (2018) *Klinik Adli Tıp, Seçkin Yayınları, sekizinci bası, Ankara, ss: 65-68*
65. Polat O. (2020) *Adli Psikolojiye Giriş, Seçkin Yayınları, üçüncü bası, Ankara, ss: 157-162*
66. Han, J. W., & Lee, H. (2018). Effects of parenting stress and controlling parenting attitudes on problem behaviors of preschool children: latent growth model analysis. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 48(1), 109-121.
67. Symonds, P. W. (1939). *The psychology of parent-child relationships*.
68. Shechory-Bitton, M., Ben David, S., & Sommerfeld, E. (2015). Effect of ethnicity on parenting styles and attitudes toward violence among Jewish and Arab Muslim Israeli mothers: An intergenerational approach. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(4), 508-524.
69. Thompson, A., Hollis, C., & Richards, D. (2003). Authoritarian parenting attitudes as a risk for conduct problems: Results from a British national cohort study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12, 84-91.
70. McCoy, A., Melendez-Torres, G. J., & Gardner, F. (2020). Parenting interventions to prevent violence against children in low-and middle-income countries in East and Southeast Asia: A systematic review and multi-level meta-analysis. *Child abuse & neglect*, 103, 104444.
71. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1998). *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet*. 12.12.2008. <http://www.vuslatdergisi.com/?vuslat=yazi&id=311&k=27>

72. Ayyıldız, T. (2005). Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Zonguldak.
73. Mızrakçı, Ş. (1994). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
74. Ömeroğlu, F. (1998). Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bir Araştırma). Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
75. Özyürek, A. ve Şahin, F.T. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25 (2): 19-34.
76. Şanlı, D., & Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (32), 31-48.
77. Cuartas, J., McCoy, D., Yoshikawa, H., Bass, M., Salazar, A., Metheny, N., & Knaul, F. (2022). Prevention of violence against children in the home: an overview of reviews protocol. Systematic reviews, 11(1), 1-6.
78. Geçkil, E. (2017). Çocuklarda Fiziksel İstismar Ve Hemşirelik Yaklaşımı. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(1), 129-139.
79. İnci, Y., & Duman, A. (2014). Çocuğu Yönelik Şiddetin Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Boyutları: Erzurum İli Örneği. Journal Of International Social Research, 7(31).
80. Yörükoğlu, A. (1992). Değişen toplumda aile ve çocuk. (No Title).
81. Kağıtçıbaşı, Ç., (1982).” The Changing Value of Children in Turkey”, Honolulu, Hawaii: East-West Center, Publ. No. 60-E.
82. Dağlı, T., İnanıcı, M.A. (Yayına hazırlayanlar) (2011). Hastane Temelli Çocuk Koruma Merkezleri İçin Başvuru Kitabı; İhmal ve İstismara Uğrayan Çocuğu Bütüncül Yaklaşım, Ankara: Fersa Ofset Matbaacılık
83. Aykam, D., & Bodrumlu, E. H. (2022). Çocukların Maruz Kaldığı Kötü Muamele Bulgularının Dış Hekimliği Açısından Değerlendirilmesi. Batı Karadeniz Tıp Dergisi, 6(2), 129-136.
84. Straus MA: Family patterns and chila abuse in a nationally representative American sample. Child Abuse Negl. 1979; 3: 213-225.
85. Gershoff, E., Sattler, K. M., & Holden, G. W. (2019). School corporal punishment and its associations with achievement and adjustment. Journal of Applied Developmental Psychology, 63, 1-8.<https://doi.org/10.1016/j.appdev.2019.05.004>
86. Mehlhausen-Hassoen, D. (2021). Gender-specific differences in corporal punishment and children’s perceptions of their mothers’ and fathers’ parenting. Journal of interpersonal violence, 36(15-16), NP8176-NP8199.<https://doi.org/10.1177/0886260519842172>

87. Cuartas, J., Ward, K. P., Ma, J., & Grogan-Kaylor, A. (2020). Physical punishment and Colombian children and adolescents' cognitive and behavioral outcomes. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 68, 101140.
88. Deveci, H., Karadağ, R., Yılmaz, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinin şiddet algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24): 351-368.
89. Dolu, O., Büker, H., Uludağ, Ş., Çocuklar, Ş. İ. V. O., & Etkileri, G. Ü. (2010). Saldırganlık, Şiddet ve Suça Dair Bir Değerlendirme. *Adli Bilimler Dergisi*, 9(4).
90. Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8: 206-214.
91. Feigelman, S., Dubowitz, H., Lane, W., Prescott, L., Meyer, W., Tracy, J.K., Kim, J. (2009). Screening for harsh punishment in a pediatric primary care clinic. *Child Abuse & Neglect*, 33: 269-277.
92. İzmirli, M. (2003). Fiziksel ceza bir disiplin yöntemi değildir. *Çocuk Forumu*, 6 (1): 28-33
93. Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Gençtürk, N., Gül, A. (2007). Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8: 22-29.
94. Mayda, A.S., Karaçor, K., Erdem, G.U., Kırca, N., Urgan, U. (2006). Öğrencilerin üniversite giriş puanları ile aile içi şiddete maruz kalmaları arasındaki ilişki ve şiddete karşı tutumları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 5 (3): 176-186.
95. Mahiroğlu, A., Buluç, B. (2003). Orta öğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1): 81-95. http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2003_cilt1/sayi_1/81-95.PDF
96. Ripoll-Núñez, K.J., Rohner, R.P. (2006). Corporal punishment in cross-cultural perspective: Directions for a research agenda. *Cross-Cultural Research*, 40(3): 220-249.
97. NCCR. (2001). (NGOs Coalition on Child Rights-Pakistan) Violence Against Children within the Family and in Schools. Committee on the Rights of the Child Day of General Discussion Friday, 28 September 2001 – OHCHR (Palais Wilson, Geneva) <http://www.crin.org/docs/resources/treaties/crc.28/NCCR-2.pdf>
98. Şahin, F., Beyazova, U. (2001). Çocuğun şiddetten korunma hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151. http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/sahin_beyazova.htm
99. Gersons, B. P., & Carlier, I. V. (1992). Post-traumatic stress disorder: The history of a recent concept. *The British Journal of Psychiatry*, 161(6), 742-748.
100. Mol, S. S., Arntz, A., Metzmakers, J. F., Dinant, G. J., Vilters-Van Montfort, P. A., & Knottnerus, J. A. (2005). Symptoms of post-traumatic stress disorder after non-traumatic events: Evidence from an open population study. *The British Journal of Psychiatry*, 186(6), 494-499.
101. Bryant, R. A. (2019). Post-traumatic stress disorder: a state-of-the-art review of evidence and challenges. *World psychiatry*, 18(3), 259-269.

102. Lewis, C., Roberts, N. P., Andrew, M., Starling, E., & Bisson, J. I. (2020). Psychological therapies for post-traumatic stress disorder in adults: Systematic review and meta-analysis. *European journal of psychotraumatology*, 11(1), 1729633.
103. Lewis, S. J., Arseneault, L., Caspi, A., Fisher, H. L., Matthews, T., Moffitt, T. E., ... & Danese, A. (2019). The epidemiology of trauma and post-traumatic stress disorder in a representative cohort of young people in England and Wales. *The Lancet Psychiatry*, 6(3), 247-256.
104. Bryant, R. A. (2019). Post-traumatic stress disorder: a state-of-the-art review of evidence and challenges. *World psychiatry*, 18(3), 259-269.
105. Grinage, B. D. (2003). Diagnosis and management of post-traumatic stress disorder. *American Family Physician*, 68(12), 2401-2408.
106. Yehuda, R. (2002). Post-traumatic stress disorder. *New England journal of medicine*, 346(2), 108-114.
107. Yehuda, R., Hoge, C. W., McFarlane, A. C., Vermetten, E., Lanius, R. A., Nievergelt, C. M., ... & Hyman, S. E. (2015). Post-traumatic stress disorder. *Nature Reviews Disease Primers*, 1(1), 1-22.
108. Bryant, R. A. (2019). Post-traumatic stress disorder: a state-of-the-art review of evidence and challenges. *World psychiatry*, 18(3), 259-269.
109. Bisson, J. I., Cosgrove, S., Lewis, C., & Roberts, N. P. (2015). Post-traumatic stress disorder. *Bmj*, 351.
110. Lewis, C., Roberts, N. P., Andrew, M., Starling, E., & Bisson, J. I. (2020). Psychological therapies for post-traumatic stress disorder in adults: Systematic review and meta-analysis. *European journal of psychotraumatology*, 11(1), 1729633.
111. Andreasen, N. C. (2022). What is post-traumatic stress disorder? *Dialogues in clinical neuroscience*.
112. Yule, W., & Smith, P. (2015). Post traumatic stress disorder. *Rutter's child and adolescent psychiatry*, 806-821.
113. Grinage, B. D. (2003). Diagnosis and management of post-traumatic stress disorder. *American Family Physician*, 68(12), 2401-2408.
114. Watakakosol, R., Suttiwan, P., Wongcharee, H., Kish, A., & Newcombe, P. A. (2019). Parent discipline in Thailand: corporal punishment use and associations with myths and psychological outcomes. *Child Abuse & Neglect*, 88, 298-306. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.12.002>
115. Booker, J. A., Ollendick, T. H., Dunsmore, J. C., & Greene, R. W. (2016). Perceived parent-child relations, conduct problems, and clinical improvement following the treatment of oppositional defiant disorder. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 1623–1633.
116. Durrant, J. E. (2019). Positive discipline in everyday parenting. In E. T. Gershoff, & S. Lee (Eds.). *Effective approaches to reducing physical punishment and teaching disciplinary alternatives* Washington, DC: American Psychological Association
117. Heekes, S. L., Kruger, C. B., Lester, S. N., & Ward, C. L. (2022). A systematic review of corporal punishment in schools: Global prevalence and correlates. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 52-72. <https://doi.org/10.1177/1524838020925787>

118. Heitmeyer, W., & Hagan, J. (2005). Violence: The difficulties of a systematic international review. *International handbook of violence research*.
119. Üstün, Ahmet, YILMAZ, Müge ve KIRBAŞ, Şule, 2007. Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler. Okullarda Şiddet ve Okul Suçluluğu. Edit: SOLAK, Adem. Ankara: Hegem Yayınları.
120. Haskan, Ö. (2009). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı.
121. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Bakım Kuruluşlarında Çalışan Personele Yönelik İstismar İle Mücadele Rehber Kitapçığı,2021: file:///C:/Users/HP/Desktop/cocuk-bakim-kuruluslarinda-calisan-personele-yonelikistismarla-mucadele-rehber-kitapcigi.pdf
122. Gershoff, E., Sattler, K. M., & Holden, G. W. (2019). School corporal punishment and its associations with achievement and adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 63, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2019.05.004>
123. Lokot, M., Bhatia, A., Kenny, L., & Cislighi, B. (2020). Corporal punishment, discipline and social norms: A systematic review in low-and middle-income countries. *Aggression and violent behavior*, 55, 101507. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101507>
124. Center, S. P. L. (2019). The striking outlier: the persistent, painful and problematic practice of corporal punishment in schools. <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2019-06/apo-nid302940.pdf>
125. TÜİK (2020). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri, 2015-2019. 21 Temmuz 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632>.
126. TBMM (2007) Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan(10/337, 343, 356, 357) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, (2007), TBMM, S:390,391,396,401,402,403, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/arastirma_onergesi_gd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=491
127. Çalışkan, Z., Evgin, D., Musalli, E., Akşit, B., Durgun, Ö. N., & Nazlı, T. Ü. R. E. (2019). Annelerin çocuklarına yönelik istismar-ihmal davranışları ve etkileyen faktörler. *Güncel Pediatri*, 17(3), 387-399.
128. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Bakım Kuruluşlarında Çalışan Personele Yönelik İstismar İle Mücadele Rehber Kitapçığı,2021: file:///C:/Users/HP/Desktop/cocuk-bakim-kuruluslarinda-calisan-personele-yonelikistismarla-mucadele-rehber-kitapcigi.pdf (Erişim Tarihi: 16.05.2021)
129. BİANET (2017) https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/002/066/original/bianet_2017_erkek_siddeti_cetelesi.pdf (Erişim Tarihi: 16.05.2021)
130. Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. B., & Güneysu, S. (1991). 4-12 yaşları arasındaki 16.100 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme, Esin Konanç ve diğerleri (Der.) Çocuk İstismarı ve

- İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi,(45-53), Ankara: Gözde Repo Ofset.
131. Birleşmiş Milletler (2015) Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Sustainable Development Goals). <https://www.un.org/en/development/desa/publications/global-sustainable-development-report-2015-edition.html>
132. Grusec, J. E., & Davidov, M. (2015). Analyzing socialization from a domain-specific perspective.
133. UNICEF Data, (2018a) https://data.unicef.org/resources/data_explorer/unicef_f/?ag=UNICEF&df=GLOBAL_DATAFLOW&ver=1.0&dq=.PT_ADLT_PS_NEC..&startPeriod=2015&endPeriod=2018 (Erişim Tarihi: 15.05.2021)
134. Hillis S, Mercy J, Amobi A, et al. (2016) Global Prevalence of Past-year Violence Against Children: A Systematic Review and Minimum Estimates. *Pediatrics*. 2016;137(3):e20154079.
135. Özgür, G., Yörükoğlu, G., & Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
136. Platt, V. B., Guedert, J. M., & Coelho, E. B. S. (2020). Violence against children and adolescents: notification and alert in times of pandemic. *Revista Paulista de Pediatria*, 39.
137. Cuartas, J., McCoy, D., Yoshikawa, H., Bass, M., Salazar, A., Metheny, N., & Knaul, F. (2022). Prevention of violence against children in the home: an overview of reviews protocol. *Systematic reviews*, 11(1), 1-6.
138. Shechory-Bitton, M., Ben David, S., & Sommerfeld, E. (2015). Effect of ethnicity on parenting styles and attitudes toward violence among Jewish and Arab Muslim Israeli mothers: An intergenerational approach. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(4), 508-524.
139. EFE, K. F. Aile ve Disiplin. Makaleler, 19.
140. Symonds, P. W. (1939). The psychology of parent-child relationships.
141. Platt, V. B., Guedert, J. M., & Coelho, E. B. S. (2020). Violence against children and adolescents: notification and alert in times of pandemic. *Revista Paulista de Pediatria*, 39.
142. World Health Organization. (2004). Preventing violence: World Report on Violence and Health.
143. United Nations Children's Fund, A Familiar Face: Violence in the Lives of Children and Adolescents, UNICEF, New York, 2017
144. Zolotor, A. J., Theodore, A. D., Chang, J. J., Berkoff, M. C., & Runyan, D. K. (2008). Speak softly—and forget the stick: Corporal punishment and child physical abuse. *American journal of preventive medicine*, 35(4), 364-369.
145. Zolotor, A. J. (2014). Corporal punishment. *Pediatric Clinics*, 61(5), 971-978.
146. Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
147. Mehlhausen-Hassoan, D. (2021). Gender-specific differences in corporal punishment and children's perceptions of their mothers' and fathers' parenting. *Journal of interpersonal violence*, 36(15-16), NP8176-NP8199.<https://doi.org/10.1177/0886260519842172>

148. Burns, K., Helland, H. S., Kriş, K., Sanchez-Cabezudo, S. S., Skivenes, M., & Strompl, J. (2021). Corporal punishment and reporting to child protection authorities: An empirical study of population attitudes in five European countries. *Children and youth services review*, 120, 105749.<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105749>
149. Başaran, C. (2008). Çeşitli tur liselerde ğrenim goren ğrencilerin saldırganlık duzeylerinin incelenmesi (Doctoral dissertation, Sakarya Universitesi (Turkey)).

8 EKLER

EK 1. Etik Kurul Kararı

EK 2. Etik Kurul Kararı (devam)

EK 2. Ebeveyn Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Ebeveyn,

Ben İstanbul Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Bilimler Yüksek Lisans öğrencisi Hilal Karayazı. Prof. Dr. Oğuz Polat danışmanlığında yüksek lisans tezimi yürütmekteyim. Tez çalışmamda 14-18 yaş arası lise öğrencilerinin yaşamlarının bir kısmında maruz kalmış oldukları fiziksel şiddetin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla tez çalışmasına 500 lise öğrencisi çocuğun katılımı beklenmektedir. Çalışma kapsamında çocuklarınıza geçmişte günlük hayatlarında buldukları ortamlarda çevrelerindeki kişiler tarafından bir şiddet davranışı içeren davranışa maruz kalıp kalmadıklarını içeren anket şeklinde sorular yöneltilecektir. Anketin uygulanma süresi 10-15 dakikadır.

Çocuğunuzun araştırmada yer almasını reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacak olup bilgiler üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Çocuğunuz araştırmadan çekilmesi ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Elde edilen bilgiler araştırmacı ve katılımcı arasında olup 3. kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır. Araştırma süresince elde edilen bilgileri yalnızca araştırmacı görüntüleyebilecektir. Araştırma sonrasında elde edilen bilgiler silme yöntemiyle yok edilecektir.

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönlü lere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşünürken konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığımı kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

Tarih:

İsim-Soyisim:

İmza:

EK 2. Çocuk Katılımcı Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Ben İstanbul Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Bilimler Yüksek Lisans öğrencisi Hilal Karayazı. Prof. Dr. Oğuz Polat danışmanlığında yüksek lisans tezimi yürütmekteyim. Tez çalışmamda 14-18 yaş arası lise öğrencilerinin yaşamlarının bir kısmında maruz kalmış oldukları fiziksel şiddetin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla tez çalışmasına 500 lise öğrencisi çocuğun katılımı beklenmektedir. Çalışma kapsamında size geçmişte günlük hayatınızda bulunmuş olduğunuz ortamlarda çevrenizdeki kişiler tarafından bir şiddet davranışı içeren davranışa maruz kalıp kalmadığınızı içeren anket şeklinde sorular yöneltilecektir. Anketin uygulanma süresi 10-15 dakikadır.

Bu araştırmada yer alman tümüyle senin kendi isteğine ve velinin iznine bağlıdır. Bu araştırmada yer almayı reddedebilirsin ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsin. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacak olup bilgiler üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Elde edilen bilgiler araştırmacı ve katılımcı arasında olup 3. kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır. Araştırma süresince elde edilen bilgileri yalnızca araştırmacı görüntüleyebilecektir. Araştırma sonrasında elde edilen bilgiler silme yöntemiyle yok edilecektir.

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gö nü llü lere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sö zlü olarak dinledim). Eksik kaldığımı dü şü ndü ğ ü m konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sö zlü olarak bana sunulan tü m açıklamaları ayrıntılarıyla anladığ ım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğ im konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı.Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi ö zğü r irademle kabul ettiğ imi beyan ederim.

Tarih:

İsim-Soyisim:

İmza:

EK 3. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaş Sağ () Ölü ()
2. Cinsiyet
Kadın ()
Erkek ()
Belirtmek İstemiyorum ()
3. Kaçınıcı Sınıfsınız?
9.Sınıf ()
10.Sınıf ()
11.Sınıf ()
12.Sınıf ()
4. Kardeş sayınız (Sizinle kaç kardeşsiniz)
5. Doğum sıranız
Tek çocuk ()
1 ()
2 ()
3 ()
4 ()
5 ve üzeri ()
6. Evinizde sizin dışınızda, aşağıdaki kişilerden kaç tanesi yaşıyor?
annetane
baba.....tane
üvey annetane
üvey baba.....tane
kız kardeş(ler) tane
erkek kardeş(ler) tane
üvey kız kardeş(ler) tane
üvey erkek kardeş(ler) tane
büyükanne(ler) / büyükbaba(lar) tane
diğer kimse(ler) tane
diğer kişileri belirtiniz.....
7. Anneniz:
8. Annenizin eğitim durumu
() Okuryazar değil
() İlkokul
() Ortaokul
() Lise
() Üniversite
() Yüksek lisans/doktora
9. Annenizin çalışma durumu
() Çalışıyor
() Çalışmıyor
() Emekli
10. Babanız:
() Sağ () Ölü
11. Babanızın eğitim durumu
() Okuryazar değil
() İlkokul
() Ortaokul
() Lise
() Üniversite
() Yüksek lisans/doktora
12. Babanızın çalışma durumu
() Çalışıyor () Çalışmıyor () Emekli
13. Anne ve babanız:
() Bir aradalar
() Boşandılar
() Anne başkasıyla evlendi
() Baba başkasıyla evlendi
() Her ikisi de başkasıyla evlendi
() Anne ölü
() Baba ölü
() Her ikisi de ölü

EK 4. Şiddete Maruz Kalma Ölçeği

ŞMKÖ

1. YAKIN ZAMANDA ŞİDDETE MARUZ KALMA

Toplumda yaşayan herkes gibi bazen gençler de şiddet içeren ya da korkutan, ürküten olaylar yaşayabilir, işitebilir ya da görebilir. Biz **son bir yılda** bu tür olaylar yaşayıp yaşamadığımızı öğrenmek istiyoruz. Yaşadıklarımızı en iyi tanımlayan yanıtı 0 ile 3 arasında lütfen çek atınız. **Bu nedenle soruları yanıtlarken; diğer insanlardan ya da televizyon, radyo, gazete ve filmlerden gördüklerinizin ya da işittiklerinizin etkisinde kalmamaya dikkat ediniz.**

TEHDİT	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Hemen hemen her gün
1. Son bir yılda ne sıklıkta birisi evde size zarar vereceğini söyledi?	0	1	2	3
2. Son bir yılda ne sıklıkta birisi okulda size zarar vereceğini söyledi?	0	1	2	3
3. Son bir yılda ne sıklıkta birisi oturduğunuz çevrede size zarar vereceğini söyledi?	0	1	2	3
4. Son bir yılda ne sıklıkta başkasına evde zarar verileceğinin söylendiğini gördünüz?	0	1	2	3
5. Son bir yılda ne sıklıkta başkasına okulda zarar verileceğinin söylendiğini gördünüz?	0	1	2	3
6. Son bir yılda ne sıklıkta başkasına oturduğunuz çevrede zarar verileceğinin söylendiğini gördünüz?	0	1	2	3
TOKATLAMAK, YUMRUK ATMAK, VURMAK	0	1	2	3
7. Son bir yılda ne sıklıkta birisi evde sizi tokatladı, yumrukladı ya da size bir cisimle vurdu?	0	1	2	3
8. Son bir yılda ne sıklıkta birisi okulda sizi tokatladı, yumrukladı ya da size bir cisimle vurdu?	0	1	2	3
9. Son bir yılda ne sıklıkta birisi oturduğunuz çevrede sizi tokatladı, yumrukladı ya da size bir cisimle vurdu?	0	1	2	3
10. Son bir yılda ne sıklıkta başkasının evde tokatlandığını, yumruklandığını ya da bir cisimle ona vurulduğunu gördünüz?	0	1	2	3
11. Son bir yılda ne sıklıkta başkasının okulda tokatlandığını, yumruklandığını ya da bir cisimle ona vurulduğunu gördünüz?	0	1	2	3
12. Son bir yılda ne sıklıkta başkasının oturduğunuz çevrede tokatlandığını, yumruklandığını ya da bir cisimle ona vurulduğunu gördünüz?	0	1	2	3
DAYAK/DÖVMEK	0	1	2	3
13. Son bir yılda ne sıklıkta evde dövüldünüz?	0	1	2	3
14. Son bir yılda ne sıklıkta okulda dövüldünüz?	0	1	2	3
15. Son bir yılda ne sıklıkta oturduğunuz çevrede dövüldünüz?	0	1	2	3

EK 4. Şiddete Maruz Kalma Ölçeği (devam)

16. Son bir yılda ne sıklıkta <u>başkasının evde</u> dövüldüğünü gördünüz?	0	1	2	3
17. Son bir yılda ne sıklıkta <u>başkasının okulda</u> dövüldüğünü gördünüz?	0	1	2	3
18. Son bir yılda ne sıklıkta <u>başkasının oturduğunuz çevrede</u> dövüldüğünü gördünüz?	0	1	2	3
BİÇAKLA SALDIRMA	0	1	2	3
19. Son bir yılda ne sıklıkta bıçakla saldırıya uğradınız ya da bıçaklandınız?	0	1	2	3
20. Son bir yılda ne sıklıkta <u>başkasının</u> bıçakla saldırıya uğradığını ya da bıçaklandığını gördünüz?	0	1	2	3
SİLAHLA ATEŞ ETME	0	1	2	3
21. Son bir yılda ne sıklıkta birisi gerçek bir silah ile <u>size</u> nişan aldı?	0	1	2	3
22. Son bir yılda ne sıklıkta birisinin gerçek bir silah ile <u>başkasına</u> nişan aldığını gördünüz?	0	1	2	3
23. Son bir yılda ne sıklıkta <u>size</u> gerçek bir silahla ateş etmeye kalkışıldı ya da ateş edildi?	0	1	2	3
24. Son bir yılda ne sıklıkta <u>başkasına</u> gerçek bir silahla ateş etmeye kalkışıldığını ya da ateş edildiğini gördünüz?	0	1	2	3

2. GEÇMİŞTE ŞİDDETE MARUZ KALMA

Daha önceki yıllarda (geçen yıl hariç), evinizde, oturduğunuz çevrede veya okulunuzda, aşağıdakileri ne sıklıkta yaşadınız? Lütfen 0 ile 3 arasında çek atınız.

	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Bazen</i>	<i>Sık sık</i>	<i>Çok sık</i>
25. Ne sıklıkta birisi <u>size</u> zarar vereceğini söyledi ?	0	1	2	3
26. Ne sıklıkta <u>başkasına</u> ona zarar verileceğinin söylendiğini gördünüz?	0	1	2	3
27. Ne sıklıkta tokatlandınız, yumruklandınız ya da <u>size</u> bir cisimle vuruldu?	0	1	2	3
28. Ne sıklıkta <u>başkasının</u> tokatlandığını, yumruklandığını ya da bir cisimle ona vurulduğunu gördünüz?	0	1	2	3
29. Ne sıklıkta dövüldünüz ?	0	1	2	3
30. Ne sıklıkta <u>başkasının</u> dövüldüğünü gördünüz?	0	1	2	3
31. Ne sıklıkta bıçaklı saldırıya uğradınız veya bıçaklandınız?	0	1	2	3
32. Ne sıklıkta <u>başkasının</u> bıçaklı saldırıya uğradığını ya da bıçaklandığını gördünüz?	0	1	2	3
33. Ne sıklıkta <u>size</u> gerçek bir silah ile ateş etmeye kalkışıldı ya da ateş edildi?	0	1	2	3
34. Ne sıklıkta <u>başkasına</u> gerçek bir silahla ateş etmeye kalkışıldığını ya da ateş edildiğini gördünüz?	0	1	2	3

EK 4. Şiddete Maruz Kalma Ölçeği (devam)

Yukarıda bahsedilen davranışlara kim tarafından uğradığınızı lütfen belirtiniz (birden fazla işaretleyebilirsiniz):

- Arkadaşım tarafından
- Annem tarafından
- Babam tarafından
- Amcam tarafından
- Teyzem tarafından
- Dayım tarafından
- Halam tarafından
- Yengem tarafından
- Eniştem tarafından
- Benden yaşça küçük kardeşim/kardeşlerim tarafından
- Benden yaşça büyük kardeş/kardeşlerim tarafından
- Kuzenim tarafından
- Öğretmenim/öğretmenlerim tarafından
- Diğer okul çalışanları tarafından
- Diğer: _____

EK 5. Şiddet Eğilimi Ölçeği

		Hiç Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
1	Hoşuma gitmeyen bir olay karşısında hemen sinirlenirim	1	2	3	4
2	Doğru olduğuna inandığım konularda eleştirilmek beni Sinirlendirir	1	2	3	4
3	Rahatsız olduğum durumlar karşısında sinirlendiğimde kendimi kontrol edemiyorum	1	2	3	4
4	Duygusal ya da fiziksel olarak rahatsız edildiğimde fiziksel olarak karşılık verme isteği duyarım	1	2	3	4
5	Sinirli olduğumda bir şeyleri kırma isteği duyarım	1	2	3	4
6	Arkadaşlarım, annem, babam vb insanlarla çok sık tartışmaya girerim	1	2	3	4
7	Hak etmiş olanlara layık oldukları ceza verilmelidir	1	2	3	4
8	Eğer beğenmediğim bir şey olursa en yakınım ile bile Tartışırım	1	2	3	4
9	Bence hayvanların av maksadı ile vurulmasında sakınca Yoktur	1	2	3	4
10	Diğerlerinin saldırılarına karşı güçlü bir arkadaş grubu mutlaka olmalıdır	1	2	3	4
11	Eğer saldırıya uğramışsam aradan geçen zamana bakmaksızın aynı şekilde karşılık veririm	1	2	3	4
12	İnsan çevreden gelecek tehditlere daima hazır olmalıdır	1	2	3	4
13	Bu dünyada en önemli şey diğerlerinden güçlü olmaktır	1	2	3	4
14	Sık sık kavga ederim	1	2	3	4
15	Bazı insanlara karşı zor kullanılabileceğine inanırım	1	2	3	4
16	Bazı hallerde insanlara karşı zor kullanılabileceğine İnanırım	1	2	3	4
17	Kavgaları seyretmek beni rahatsız etmez	1	2	3	4
18	İnsanların benden korkması hoşuma gider	1	2	3	4
19	Bazen başkalarına zarar verme isteği duyarım	1	2	3	4
20	Sokakta başıboş dolaşan hayvanlar ortadan kaldırılmalıdır	1	2	3	4
30.) Arada sırada kendimi gözlerimi boşluğa dikmiş hiçbir şey düşünmez ve zamanın nasıl geçtiğini fark etmez bir halde buluyorum. (0) (1) (2) (3)					
31.) Arada sırada kafamda bana neler yapmam gerektiğini söyleyen ya da yaptıklarım ile ilişkin eleştirilerde bulunan sesler duyuyorum. (0) (1) (2) (3)					
32.) Arada sırada dünyaya bir sis perdesi arkasından bakıyormuş gibi hissettiğim, insanlar ve nesnelere uzaktaymışçasına, çok belirsiz şekilde gördüğüm zamanlar oluyor. (0) (1) (2) (3)					
33.) Olayla ilgili bazı anıları belleğimden silmek için çaba gösteriyorum. (0) (1) (2) (3)					
34.) Arada sırada dalga dalga gelen yoğun ve olumsuz duygular hissediyorum. (0) (1) (2) (3)					
35.) Bazı kişi, yer, nesne ya da olaylar bana yaşadığım o zor olayı hatırlatıyor. (0) (1) (2) (3)					
36.) Zaman zaman, hiç istemediğim halde kendimi olayı düşünmekten alıkoymuyorum. (0) (1) (2) (3)					

EK 6. Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği

Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği

Aşağıda zor bir olaya bağlı olarak yoğun bir stres yaşamış kişilerin zaman zaman yaşadığı bazı durumlar sıralanmıştır. Yaşadığınız zor olayları düşünerek listedeki her bir maddeyi dikkatle okuyun ve geçtiğimiz ay içinde o maddede sözü edilen durumun, sizin için ne kadar geçerli olduğunu, o maddenin yan tarafında ölçek üzerinden işaretleyiniz. Burada doldurmuş olduğunuz ölçek kendinizle ilgili genel bir bilgi almanız için hazırlanmıştır. Tanı ya da teşhis için hazırlanmamıştır. Konuyla ilgili bir psikolojik değerlendirme söz konusu değildir. (0- Hiç 1- Biraz 2- Orta Düzeyde 3- Çok Fazla)

1.) Olayla ilgili bazı rahatsızlık verici görüntüler, düşünceler ve anılar tekrar tekrar aklıma geliyor. ((0) (1) (2) (3)
2.) Tekrar tekrar olayla ilgili rahatsız edici rüyalar görüyorum. (0) (1) (2) (3)
3.) Olayla ilgili konuları konuşmaktan kaçınıyorum. (0) (1) (2) (3)
4.) Arada sırada olay sanki yeniden oluyor sanıyorum ve bununla ilişkili bazı davranışlarda bulunuyorum. (0) (1) (2) (3)
5.) Herhangi bir şey ya da konu yaşadığım o olayı hatırlattığında rahatsız oluyorum. (0) (1) (2) (3)
6.) Herhangi bir şey bana o olayı hatırlattığında bedenimde değişimler oluyor (kalp çarpıntısı, nefes almada güçlük, terleme, vb.). (0) (1) (2) (3)
7.) Olayı düşünmekten kaçınıyorum (0) (1) (2) (3)
8.) Yaşadığım olayı hatırlatır düşüncesiyle bazı etkinliklerden ya da durumlardan kaçınıyorum. (0) (1) (2) (3)
10.) Eskiden yapmaktan hoşlandığım şeylere artık ilgi duymuyorum. (0) (1) (2) (3)
11.) Kendimi diğer insanlardan uzak ve kopuk hissediyorum. (0) (1) (2) (3)
12.) Bana yakın insanlara karşı sevgi hissetmiyorum, sanki duygusal olarak "robotlaşmış gibiyim. (0) (1) (2) (3)
13.) Sanki artık bir geleceğim yokmuş gibi hissediyorum. (0) (1) (2) (3)
14.) Uykuya dalmada ve uykuyu sürdürmede güçlük çekiyorum. (0) (1) (2) (3)
15.) Kendimi eskiye kıyasla gergin hissediyorum. (0) (1) (2) (3)
16.) Eskisine kıyasla öfkeli hissediyorum ve öfke patlamaları yaşıyorum. (0) (1) (2) (3)
17.) Dikkatimi yaptığım işe vermekte güçlük çekiyorum. (0) (1) (2) (3)
18.) Hep bir tehlike beklentisi içindeyim ve sürekli tetikteyim. (0) (1) (2) (3)
19.) En ufak bir ses ya da harekette kolayca yerimden sıçıyorum. (0) (1) (2) (3)
20.) Bir otobüs ya da arabayla giderken birdenbire yol boyu olan hiç bir şeyi hatırlamadığımı fark ettiğim zamanlar oluyor. (0) (1) (2) (3)
21.) Biriyle konuşurken birdenbire karşımdakinin söylediklerinin hiçbirini duymadığımı fark ettiğim zamanlar oluyor. (0) (1) (2) (3)
22.) Kendimi birdenbire nasıl geldiğimi bilmediğim bir yerde bulduğum oluyor. (0) (1) (2) (3)
23.) Bazen kendimi dışarıdan seyrediyormuş gibi hissettiğim ya da kendime bir başkasıymuşçasına dışarıdan bakıyor gibi olduğum zamanlar oluyor. (0) (1) (2) (3)
24.) Yaşamımdaki çok önemli bazı olayları hiç hatırlamadığım zamanlar oluyor. (0) (1) (2) (3)
25.) Çevremdeki insanların, nesnelerin ve diğer şeylerin gerçek olmadığı duygusuna kapıldığım oluyor. (0) (1) (2) (3)
26.) Arada sırada bedenim sanki bana ait değilmiş gibi hissediyorum. (0) (1) (2) (3)
27.) Geçmisteki bazı olayları sanki şimdi oluyormuşçasına canlı bir şekilde hatırladığım zamanlar oluyor. (0) (1) (2) (3)
28.) Hatırladığım bazı şeylerin gerçek mi yoksa hayal mi olduğundan arada sırada emin olamıyorum. (0) (1) (2) (3)
29.) Hayal kurduğumda kendimi kaptırıp, sanki gerçekmiş gibi yaşıyorum. (0) (1) (2) (3)

9 ÖZGEÇMİŞ

